Typografinen Muistolehti/Typografiskt Minnesblad 1642-1892

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk har digitaliserats av **Nastionlabibliotek i Helsingfors** och anpassats för Projekt Runeberg av Ralph E.

Ordet.

—

Menniskotanken gick till den store Anden, ur hvars källor han strömmat ut, och suckade ljudlöst: Herre, är jag ej kraft af din kraft och ljus af ditt ljus? Jag omfattar allt, letar i himmelen, letar i jorden, drömmer och skapar, törstar och frågar. Hvarför skall jag förtära mig sjelf, begrafven i tystnad? Gif mig en kropp!

Den store Anden svarade: du skall få ordet, hvarmed jag skapat verlden.

Tanken fick ordet, och ordet blef tankens kropp. Sammanvuxna gingo de ut att leta och fråga, drömma och skapa. Men de kommo ej sams. Ordet kunde ej flyga med tankens snabbhet och omfatta allt; ordet var bundet af tiden, rummet och elementerna, hvilka tanken tillintetgjorde. Ordet blef efter och gick tankens vägar i bön till den store Anden: Herre, min själ flyger ifrån mig! Stormen öfverröstar mig, afstånden uppsluka mig, sekunden utsläcker mig. Gif mig vingar!

Anden svarade: du skall få vingar. Skrif!

Ordet fick en vingpenna och ritade sin bild på ett papper. Nu kunde det flyga öfver tider och afstånd; ingen storm kunde öfverrösta det mer. Men ännu var det endast till hälften frigjordt; ännu kunde det icke följa tanken kring himmel och jord. Ordet gick med en ny bön till den store Anden: Herre, min själ fortfar att flyga ifrån mig! Jag är bunden vid papper, penna och bläck: papperet brinner, pennan förslites, bläcket bleknar. Låt mig tala till *alla!* Säg som du sade åt den första menniskan: föröka dig, uppfyll jorden!

Anden svarade: gå till Mainz!

Ordet gick till Mainz och fann Gutenberg upptagen af att inrista en helgonbild i ett stycke bokträd. Skrif mig under bilden! bad ordet.

Gutenberg inristade ordet under bilden och aftryckte båda på papper. Nu var ordet frigjordt från bläck och penna, men en af dess fötter haltade i aftrycket. Ordet hade nemligen 27 fötter, med hvilka det sprang på papperet, några fötter i sender, och en af dem var nu omaka. Kan du ej bota min halta fot? frågade ordet.

Gutenberg eftersinnade. Slutligen skar han lös den halta foten, botade felet och inpassade foten frisk i ordet. Det var en bra konst, sade ordet. Nu kan du göra hvar fot för sig och sedan passa ihop dem.

Gutenberg gjorde små stafvar af bokträdet, en staf för hvarje af ordets 27 fötter, och passade hop dem, som skulle höra tillhopa. Sedan svärtade handem och tryckte af dem på papper. Nu hade verlden fått de första *bokstafvarna*,

och Gutenbergs konst blef sedan mycket förbättrad. Ordet förstod hvarför det blef skickadt till Mainz, nemligen för att föröka sig och uppfylla jorden.

Gutenberg fick glädjen att se verldens första tryckta bok, som var en latinsk abcbok, och snart äfven förtreten att se verldens första *tryckfel*, som var *spalmorum* i stället för *psalmorum* i Davids psaltare på latin. Ordet blef ståteligt utsiradt med färger och guld i de första böckerna, men då ingen bär sin bruddrägt hela lifvet igenom, nöjde sig ordet sedan med en svart hvardagskjol af *fraktur* och helgdagskjol af *antiqva*. Bokstafvarna götos sedan af blymassa, och de tunga handpressarna blefvo snabba ångpressar. Boktryckarekonsten var en fattig handtverkaredotter, som blef prinsessa med tiden. År 1642 kom hon till Finland, och nu fira vi hennes femte guldbröllop.

Ordet blef så mäktigt, när det framträdde i tryck, att det mången gång sprang förbi tanken. Det fanns tryckta böcker af idel ord utan tankar, och poeterne uppfunno *rim*, som klinga förträffligt ännu sedan tanken svultit ihjäl. Knappt hade ordet uppfunnit boken, innan det också uppfann *censuren*, som går på jagt efter tankar, der ingen annan hittar dem. Och för dem, som funno det beqvämast att ej behöfva tänka alls, uppfann ordet *tidningarna*, hvilka dagligen servera färdigt gräddade tankar som nödbröd åt hungrande.

Ordet gick ut i krig, och det vardt stora drabbningar både till lands och sjös. Theologer, vetenskapsmän, kommunalråd och tidningsmän spetsade hvarandra på bajonetter af ord eller nedsköto hvarandra med rökfritt krut. När det ena ordet nedsablat sina motståndare, kom ett annat ord och uppväckte de döda. Ty så mäktigt än ordet var, måste det slutligen in i sanningens såll och blef sålladt och rensadt i frökontrollen, innan det kunde plomberadt skickas i handeln för efterverlden.

Ordet hade ett getingbo, som kallades grammatika, och ett upplagsmagasin, som kallades lexikon eller ordbok, men dess affärskontor voro på tungan, i skrifpennan eller i tryckpressen. Derifrån kröp det ut som bevingade myror och var öfVerallt, der någon satte sig ned. Lyckliga ord, det kunde trösta och glädja, förmana och lära, älska, upprätta och dö för sanningen! Olyckliga ord, det kunde äfven såra och nedslå, smickra och ljuga, hata, förderfva, synda och häda! Det fanns intet så älskansvärdt, som detta ord i dess englagestalt, och intet så af-skyvärdt, som samma ord, när det rasade i sin furieskepnad. När det fått vingar, hade alla goda och onda makter sluppit lösa bland menniskorna. Yisste detta ord också sin kallelse och sitt ansvar?

Ordet gjorde beständigt nya uppfinningar. Det uppfann barnjollret, sången, vältalaren, skönskrifVa-ren, typografen, förläggaren, bokhandlaren. Det be-gynte slutligen prata i vädret med telegrafen och telefonen. När det fått allt hvad det ville och litet mer, begynte det utgrunda hvad det ännu skulle begära. Och då märkte det åtskilliga andra brister än tryckfelen. Yar icke tanken evig? Hvarför skulle då ordet dö?

Ordet steg än en gång upp till den store Anden och sade till honom: Herre, du har gifvit mig tidens och tankens vingar; jag intränger öfverallt, utfrågar allt, dömer allt, omskapar allt, men jag är ännu icke allt. I den tryckta boken trotsar jag seklerna, men när boken dör, dör jag med honom. Gör mig evig, som tanken! Gör mig odödlig!

Himlen mörknade, och ur mörkret förnams den store Andens gåtlika svar: gå till Menlo park!

Ordet gick till Menlo park nära Newyork och fann Edison upptagen af arbetet med en ny maskin. Tala! sade Edison, i det han öppnade en ventil i maskinen.

Ordet berättade, att det blifvit hitskickadt, som förr till Mainz, men visste ej hvarför. Edison vred på en skruf i maskinen, och genast upprepade maskinen det talade ordet, endast med hesare stämma. Är detta jag? frågade ordet öfverraskadt.

— Icke du, men din vålnad, svarade Edison. Ännu är du icke fullständigt fångadt i stanniolskif-van, men om en tid skall du vara det. Yet du hvad detta innebär?

— En papegojas prat, svarade ordet trotsigt.

— Du misstager dig. Säg snarare ekot, men ekot i permanens och öfverallt förnimbart. Ord, du har blifvit

odödligt! Denna skifva skall upprepa dig, tills hennes linier förslitas. Derefter skall hon Öf-verlemna dig åt en ny skifva, denna i sin tur åt entredje och så i fortsättning. En gång uttaladt, skall du icke mer försvinna från jorden. Men denna odödlighet är falskare än marmoms odödlighet, ty marmorn förblifver hvad han är, men du, det lefvande ordet, dör bort och lemnar plats för ditt spöke. Det är ej mera du, det är den döda metallen, som talar. Förstår du, att du nu upphört att vara tankens kropp? I det talade, skrifna och tryckta ordet lefver en tanke qvar, emedan det talade ej kan förstås och det skrifna eller tryckta ej läsas utan tankens förmedling. Men luftvågen, som smyger sig öfver stanniolskifvans linier, qvarhåller ingen tanke mer. Ord, du är dödt, du kan icke tala mer, utan att fjettras i elementernas kedjor!

Ordet flydde förfäradt från *fonografen* och sökte sin räddning i anarkisternes vildaste brandtal, i de älskandes ömmaste bref, i böckers och tidningars skriande mångfald. Ingen tillflykt! Förtvifladt omfamnade ordet nystafvarnes knän och besvor dem att åter låta det blifva tankens kropp. Hvad angår oss tanken? svarade nystafvarne. Vi äro ordets skomakare; fråga oss om dess stöflar!

Olyckliga ord, själlösa kropp, det fann ingen fristad; öfverallt förföljdes det af fonografens spöke! Visste det någonsin, der dess ljud förnams, om ej den fruktansvärda maskinen, dold bakom ett förhänge, stod på lur att fjettra det i elementernas kedjor? Hvarför ville det vara allt? Hvarför ville det bli odödligt?

Z. T.

Julkisuus.

——

Se aik' on mennyt menojaan, Jolloinka munkki yksin luki, Ja oudon kielen kauhtanaan Hän kaiken viisautensa puki. Maat silloin paavi pannasi Ja pappi sielut kahlitsi Siteillä hirmuisilla. Nuo kahleet katkoi aika uus Ja julkisuus.

Sen hengen aik' on sammua, Jok' arkaeli julkisuutta Kuin konna siivo-seuroja. Ja ken nyt kätkee viisautta Ja tietoa kuin saituri, Hän rakkaudetta kuihtuvi Kuin kellarissa kukka. Valohon pyrkii aika uus Ja julkisuus.

Niin ennen valhe petosta Opasti, kutoi juorujansa Kuin lukki viekas verkkoja Ja niihin juoksi tuhma kansa. Nyt ajan sana julkinen Kuin päivä paistaa kansoillen, Tuop' oikeudet ilmi. Niin kansat ohjaa aika uus Ja julkisuus.

Niin monta kertaa polkenut On julkisuutta väkivalta, Mut oikeus on tempaissut Taas sanan irti painon alta. Se sana, lentoon päästyään, Taas levittääpi siipiään Ja tuomii painajaiset. Vapaaksi pyrkii aika uus Ja julkisuus.

tredje och så i fortsättning. En gång uttaladt, skall du icke mer försvinna från jorden. Men denna odödlighet är falskare än marmoms odödlighet, ty marmorn förblifver hvad han är, men du, det lefvande ordet, dör bort och lemnar plats för ditt spöke. Det är ej mera du, det är den döda metallen, som talar. Förstår du, att du nu upphört att vara tankens kropp? I det talade, skrifna och tryckta ordet lefver en tanke qvar, emedan det talade ej kan förstås och det skrifna eller tryckta ej läsas utan tankens förmedling. Men luftvågen, som smyger sig öfver stanniolskifvans linier, qvarhåller ingen tanke mer. Ord, du är dödt, du kan icke tala mer, utan att fjettras i elementernas kedjor!

Ordet flydde förfäradt från *fonografen* och sökte sin räddning i anarkisternes vildaste brandtal, i de älskandes ömmaste bref, i böckers och tidningars skriande mångfald. Ingen tillflykt! Förtvifladt omfamnade ordet nystafvarnes knän och besvor dem att åter låta det blifva tankens kropp. Hvad angår oss tanken? svarade nystafvarne. Vi äro ordets skomakare; fråga oss om dess stöflar!

Olyckliga ord, själlösa kropp, det fann ingen fristad; öfverallt förföljdes det af fonografens spöke! Visste det

någonsin, der dess ljud förnams, om ej den fruktansvärda maskinen, dold bakom ett förhänge, stod på lur att fjettra det i elementernas kedjor? Hvarför ville det vara allt? Hvarför ville det bli odödligt?

Z. T.

Julkisuus.

——

Se aik' on mennyt menojaan, Jolloinka munkki yksin luki, Ja oudon kielen kauhtanaan Hän kaiken viisautensa puki. Maat silloin paavi pannasi Ja pappi sielut kahlitsi Siteillä hirmuisilla. Nuo kahleet katkoi aika uus Ja julkisuus.

Sen hengen aik' on sammua, Jok' arkaeli julkisuutta Kuin konna siivo-seuroja. Ja ken nyt kätkee viisautta Ja tietoa kuin saituri, Hän rakkaudetta kuihtuvi Kuin kellarissa kukka. Valohon pyrkii aika uus Ja julkisuus.

Niin ennen valhe petosta Opasti, kutoi juorujansa Kuin lukki viekas verkkoja Ja niihin juoksi tuhma kansa. Nyt ajan sana julkinen Kuin päivä paistaa kansoillen, Tuop' oikeudet ilmi. Niin kansat ohjaa aika uus Ja julkisuus.

Niin monta kertaa polkenut On julkisuutta väkivalta, Mut oikeus on tempaissut Taas sanan irti painon alta. Se sana, lentoon päästyään, Taas levittääpi siipiään Ja tuomii painajaiset. Vapaaksi pyrkii aika uus Ja julkisuus.

Valittiin ennen harvat, nuo Sai kuulla julkisuuden kieltä; Nyt sana kiitää kaikkein luo Ja kuulustelee kaikkein mieltä. Kuin ilma, päivän paiste, niin Vapaaksi sana aiottiin Ja omaks ihmisille. Nyt jokaist' etsii aika uus Ja julkisuus.

Käy, vääryys, julkisuuteen, käy! Niin oikeus ryntää sulle vastaan, Käy, pahe, ilmoillen ja näy! — Jos pimeys vaan päästää lastaan Niin hyve, kunto voimakas Ne valoss' on sun voittajas, Ja mik' on outo, tumma — Ne kaikki vatvoo aika uus Ja julkisuus.

J. H. E.

„Missale Aboense“ i Helsingfors universitetsbibliotek.

——

År 1642 trycktes den första bok i Finland: en disputation af Mikael Wexionius med titeln „Discursus politicus de prudentia tum legislatoria cum politica seu civili“.

Redan hundra år tidigare, 1542, blef emellertid det första bidraget till den finska litteraturen synligt: Mikael Agricolas i Stockholm tryckta „Abc-kiria“.

Men taga vi begreppet Finlands bibliografi i dess största tänkbara omfattning, så få vi gå betydligt längre tillbaka i tiden för att finna förstlingen inom vår literatur.

År 1488, endast omkring fyra decennier efter det boktryckerikonsten uppfanns, utkom nämligen i Lybeck det s. k. „Missale Aboënse“, en mässbok för Åbo stift, innehållande — förutom mässan — gudstjänsterna (officia) för årets samtliga söndagar, hälgonens åminnelsedagar samt andra märkligare kyrkliga tillfällen. Arbetet trycktes

hos den bekante Bartholomeus Ghotan, hvilken 1483 uppehållit sig i Stockholm och där tryckt såväl „Vita Catharinæ“, den första i Sverge utkomna bok, som äfven, sannolikt, „Missale Upsalense“. Ghotan var känd som tryckare af praktfulla missaler (för Magdeburg 1480, Upsala 1483, Strengnäs 1487), och det var således naturligt att Åbo-biskopen Conrad Bitz, då han, såsom det heter i missalets latinska företal, uppmärksammade bristen på mässböcker i sitt stift och den i hög grad korrumperade beskaffenheten af de få som funnos, lät från Ghotans officin införskaffa den nya mässboken för stiftet.

Införskaffa är sagdt med afsikt. Vi synas nämligen på grund af särskilda omständigheter böra antaga att det s. k. Missale Aboënse, märkeligt nog, icke trycktes enkom för Åbo stift. Dels säger nämligen biskop Bitz i sitt ofvannämnda företal endast att han till användning i stiftet stadfäst detta af teologieprofessoren Daniel de Egher i Paris rättade samt af Ghotan tryckta missale; dels är den å arbetet utsatta titeln icke Missale Aboënse, utan „Missale secundum ordinem fratrum predicatorum“, d. v. s. Mässbok enligt predikareordens ritualDenna orden innehade på Bitz’ tid det enda klostret i Åbo och var troligen den rådande därstädes.; dels åter finnas i behåll exemplar af boken i ett allmännare skick, utan biskopens förord, utan några svenska

Valittiin ennen harvat, nuo Sai kuulla julkisuuden kieltä; Nyt sana kiitää kaikkein luo Ja kuulustelee kaikkein mieltä. Kuin ilma, päivän paiste, niin Vapaaksi sana aiottiin Ja omaks ihmisille. Nyt jokaist’ etsii aika uus Ja julkisuus.

Käy, vääryys, julkisuuteen, käy! Niin oikeus ryntää sulle vastaan, Käy, pahe, ilmoillen ja näy! — Jos pimeys vaan päästää lastaan Niin hyve, kunto voimakas Ne valoss’ on sun voittajas, Ja mik’ on outo, tumma — Ne kaikki vatvoo aika uus Ja julkisuus.

J. H. E.

„Missale Aboense“ i Helsingfors universitetsbibliotek.

——

År 1642 trycktes den första bok i Finland: en disputation af Mikael Wexionius med titeln „Discursus politicus de prudentia tum legislatoria cum politica seu civili“.

Redan hundra år tidigare, 1542, blef emellertid det första bidraget till den finska litteraturen synligt: Mikael Agricolas i Stockholm tryckta „Abc-kiria“.

Men taga vi begreppet Finlands bibliografi i dess största tänkbara omfattning, så få vi gå betydligt längre tillbaka i tiden för att finna förstlingen inom vår literatur.

År 1488, endast omkring fyra decennier efter det boktryckerikonsten uppfanns, utkom nämligen i Lybeck det s. k. „Missale Aboënse“, en mässbok för Åbo stift, innehållande — förutom mässan — gudstjänsterna (officia) för årets samtliga söndagar, hälgonens åminnelsedagar samt andra märkligare kyrkliga tillfällen. Arbetet trycktes hos den bekante Bartholomeus Ghotan, hvilken 1483 uppehållit sig i Stockholm och där tryckt såväl „Vita Catharinæ“, den första i Sverge utkomna bok, som äfven, sannolikt, „Missale Upsalense“. Ghotan var känd som tryckare af praktfulla missaler (för Magdeburg 1480, Upsala 1483, Strengnäs 1487), och det var således naturligt att Åbo-biskopen Conrad Bitz, då han, såsom det heter i missalets latinska företal, uppmärksammade bristen på mässböcker i sitt stift och den i hög grad korrumperade beskaffenheten af de få som funnos, lät från Ghotans officin införskaffa den nya mässboken för stiftet.

Införskaffa är sagdt med afsikt. Vi synas nämligen på grund af särskilda omständigheter böra antaga att det s. k.

Missale Aboënse, märkeligt nog, icke trycktes enkom för Åbo stift. Dels säger nämligen biskop Bitz i sitt ofvannämnda företal endast att han till användning i stiftet stadfäst detta af teologieprofessoren Daniel de Egher i Paris rättade samt af Ghotan tryckta missale; dels är den å arbetet utsatta titeln icke Missale Aboënse, utan „Missale secundum ordinem fratrum predicatorum“, d. v. s. Mässbok enligt predikareordens ritualDenna orden innehade på Bitz’ tid det enda klostret i Åbo och var troligen den rådande därstädes.; dels åter finnas i behåll exemplar af boken i ett allmännare skick, utan biskopens förord, utan några svenska-5> 1642—1692. 5

hälgonnamn i kalendern och utan orden „pro ecclesia Aboensi" i öfverskriften till det tillägg, som innehåller hälgonens och jungfru Marias sequentier *). Klem-ming, som meddelar dessa uppgifter**), förmodar därför att biskopen inköpte ett större antal exemplar af missalet, hvilka han låtit genom ändringar i kalendern och tillägg anordna för sitt stift. För Bitz’ räkning skulle Ghotan då fått trycka om kalendern och sequentietillägget samt dessutom trycka till det blad som innehåller förordet.

Missalet finnes ej mera i behåll i många exemplar. Yid reformationens genomförande förstördes nämligen den gamla kultens dokumenter af »renlärighetens" nitiske predikare. Dock skall universitetsbiblioteket i Åbo ha egt tre exemplar af Missale Aboense, däribland ett som Porthan påträffade i Åbo domkyrka „ibland annat skräp"; men dessa förstördes af branden 1827. För närvarande eger vårt universitetsbibliotek ett exemplar på pergament (ett motstycke därtill, vackrare ehuru mindre komplett, finnes i Köpenhamn); men det sätt, hvarpå exemplaret tillkommit, vittnar sorgligt om huru föga man fordom förstod att värdera kulturhistoriska minnesmärken. På reformationsvandalismens tid fingo nämligen de på det varaktiga och styfva pergamentet tryckta gamla kult-böckerna börja göra tjänst i form af omslag kring räkenskapsböcker, mantalslängder m. m. Det pergament-missale, som nu, signeradt 309 I 1, förvaras i Fennica-afdel-ningen af vårt universitetsbibliotek, har sålunda ark för ark hopsatts af gamla räkenskapsomslag från Svenska Kammarkollegium och bär tyvärr alltför tydliga spår däraf; det har blifvit suppleradt medelst fotolitografi från Stockholm, men är dock icke fullständigt, såsom Klemming tyckes mena (Sveriges bibliografi, sid. 28)***). Förutom detsamma eger biblioteket tvänne exemplar på papper: ett från Uskela

*) Sequentier eller sequenser voro gamla kyrkohymner, af hvilka vissa ännu i dag användas inom den katolska kyrkan (t. ex. „Stabat mäter" och „Dies irra").

••) Sveriges bibliografi 1481—1600, sid. 26 f.

'“) Bladet 21IX saknas, men finnes i pappersex. från Uskela; likaså bladet „sacerdos quando" i mässafdelningen samt ett blad (andra?) i canon missro; fullkomligt saknas däremot ett annat blad (första?) i sistnämnda afdelning. Å bladet 3 I, som saknas i pappersexemplaren, är bilden utklipt.

kyrka med saknad af 40 blad samt ett annat, än mera defekt och mycket illa slitet, från Kangasala kyrka.

Låtom oss närmare betrakta den ärevördiga boken, en diger foliant i bastanta, svartlackerade träpärmar med läderrygg och mässingsknäppen. De styfva, mörknade, delvis nästan svartnade pergamentsbladen med den stora gotiska stilen i rödt och svart, mestadels tvåspaltigt tryck; de väldiga grann-låtsbokstäfverna här och hvar med sina målade och förgylda träsnitt, de röda, blå eller förgylda initialerna i början på hvarje nytt stycke eller kapitel (förgyllningen saknas i pappersexemplaren), det ålderdomliga förkortningssystemet (m i slutet af ord ut-märkes genom ett ~, o. s. v.), språket, hela boken igenom latin — allt detta förfelar ej att göra ett egendomligt intryck, som endast störes af de tvänne insatta pappersbladen från Stockholm samt bokbindarens reparationer här och hvar med modernt, glänsande hvitt papper. Vanprydande och ledsamma äro ock de inskriptioner, som härstamma från den tid, då bladen tjänstgjorde som pärmar på räkenskapsböckerna i Kammarkollegium; så står t. ex. öfverst på bladet J V, med förfårande tydlighet: Wijborgz Stadz Reckenskaper Pro Anno 1593.

På 1400-talet bestodos i allmänhet ännu inga särskilda titelblad till böckerna; och man finner icke så genast, när man får en sådan gammal volym i handen, hvad den afhandlar. Missale Aboense bildar intet undantag från denna regel. Det första bladet (pappersblad från Stockholm) visar oss första sidan tom; på den andra finna vi biskop Bitz’ företal, duteradt den 17 augusti 1488, under en ganska egendomlig illustration. Man ser Finlands

skyddspatron, den helige Henrik, i hvit mäss-skjorta, röd kåpa och biskopsmössa omgifven af en gröngul nimbus, trampande med from och lidande min på sin baneman Lalli, som svartklädd ligger på marken och tyckes vilja kasta sin grå mössa mot hälgouet. I högra handen håller Lalli yxan, hvarmed han mördade S. Henrik. Denne åter har som minne af den bekanta och besjungna tilldragelsen på Kjuloträsks is sin afhuggna tumme liggande på en bok, som han håller i högra handen; med den vänstra omfattar han kräklan. Hans ben döljas bakom biskop Bitz' vapensköld (en på bakbenen stående svart bockmed röda horn), och till vänster om honom knäböjer nämnde biskop själf, klädd som hälgonet, men utan nimbus, och hållande en mindre sköld. Till höger synes biskopens vän domprosten Magnus Stjernkors, likaledes knäböjande och hållande sin vapensköld. Bakom honom, liksom bakom Bitz, står en andlig broder i sid, hvit skjorta och svart kåpa. Högst uppe till höger framräcker en hand G hotans vapensköld (rödt dubbelkors och därunder en ros) med bokstäfverna b g upptill. Biskop Bitz synes sålunda hafva funnit tillfället lämpligt att låta förhärliga både sig själf och sin vän domprosten samt äfven unnat boktryckaren att vara med på ett hörn.

På detta första blad följer ett annat äfVenledes med första sidan blank; den andra upptages, enl. Klemming, af en „påsktafla och åderlåtningstabell“. De följande sex bladen innehålla sedan kalendariet. Först på det tionde bladet finna vi bokens titel: Incipit missale secundum ordinem fratrum predica-torum (Här börjas mässboken enligt predikarebrödernas [gudstjänst-Jordning). Denna titel är icke satt med särskild stil, sträcker sig ej håller öfver hela sidan, utan upptager helt enkelt de två första raderna å sidans första spalt. Trycket är visserligen rödt; men redan på andra raden följer omedelbart, med samma röda tryck, rubriken på det första kapitlet: Dominica prima in adventu domini officium (Första söndagen i advent). Texten börjar sedan med en grann initial, A, blå med (delvis bortfallen) förgyllning i hörnen och omslutande ett af de ofvan-nämnda målade träsnitten: en munk i sid, hvit skjorta och grön kåpa, knäböjande framför ett bord, hvarå synes en kalk och en uppslagen bok; det hela i rödt fält. Initial i Missale Aboēnse. Dylika grannlåtsbokstäfver med miniatyrmålningar finnas för öfrigt i allmänhet vid de kapitel, som afhandla de förnämligare kyrkohögtiderna; så ha vi för påskdagen (bladet $ II, sp. 3) Kristus med förgyld nimbus och röd liksvepning, uppstigande ur en kista med staf i handen; initialen, R, är grön i brun ram med förgyllning i hörnen. För pingstdagen ha vi dufvan sväfvande öfver församlingen (bl. 3 Y, sp. 4), för trefaldighetssöndagen (3 XII, sp. 1), Fa-dren sittande med sonen framför sig; bilden är här delvis förstörd och af bokbindaren öfverklistrad, hvarför den helige Aude ej å densamma kan ses.

Inalles äro grannlåtsbokstäfvema 12 till antalet i komplett exemplar; i förevarande finnas blott 9.

„Korsfästelsen“ i Missale Aboēnse. På sista sidan i boken (då sequentietillägget ej medräknas) läses i rödt tryck en strof på fyra rader af Ghotan med uppgift om bokens tryckningsort och år. Under verserna ses en grip och ett lejon, hvilka hålla boktryckarens vapensköld, stående grensle öfver ett rödt och ett grönt svartfläckigt odjur, som med öppet gap rusa mot hvarandra. (Jfr. bilden här nedan).

I det ofvanstående ha åtskilliga nummer på särskilda blad i boken nämnts. På 1400-talet förekom ännu ingen paginering, sådan vi ha den i våra böcker; antingen numrerades arken (ofta med bok-stäfver: a, b, c, etc.) eller ock bladen. Stundom förekommer ingen numrering alls. I Missale Aboense äro de första 9 bladen osignerade; sedan följa 184 blad, signerade 31 i-xn, 33 i-xn o. s. v. ända till 2)i n; därpå 12 osignerade blad, innehållande mässan (med ékrifna noter på och mellan 4 röda notlinjer); sista sidan af det 12:te bladet upptages hel och hållen af en afbildning af korsfästelsen. De följande 64 bladen äro numrerade med romerska siffror (I—LXTV); märkeligt är att det 54:de bladet saknar signum i vår pergamentskodex; i Uskela-exemplaret är signum .utsatt, och jämför man för öfrigt detta blad i de bägge exemplaren, finner man att äfven de typografiska anordningarna i öfrigt (ordens fördelning på raderna, förkortningarna) äro afvikande. Pergamentbladet synes ha blifVit senare ånyo uppsatt och tryckt, kanske för att komplettera något eller några bristfälliga exemplar. — Efter de nämnda 64 bladen följa åter 6 signerade, 18 signerade (a i-a xn, b i-b vi) och 24 osignerade blad, allt särskilda afdelningar af boken. Sista bladet är hvitt.

Missale Aboense är af intresse icke blott såsom den äldsta bok som kan räknas till vårt lands bibliografi *), utan äfven såsom ett prof på det bästa man på den tidens tryckerier kunde prestera. Och detta var icke något dåligt.

Tvärtom vinnläde man sig då vida mera än under de närmast följande århundradena om en god utstyrsel på böckerna, och månget arbete från denna tid kunde ännu tjäna som mönster hvad stilens klarhet, skönhet och tydlighet samt papprets beskaffenhet angår.

H. Bergroth.

*) Därnäst i ordningen kommer kyrkohandboken för Åbo stift, „Manuale Aboönse“, tryckt 1522, hvaraf ä vårt universitetsbibliotek finnas ett komplett och tre mer eller mindre defekta exemplar på pergament. '

Suomen kirja- ja kivipainot sekä kirjasinvalimot.

——

Turku.

Akatemian kirjapaino perustettiin v. 1642. Sen johtajina tai kirjanpainajina olivat: Pietari Wald (1642—1653), hänen leskensä Ingeborg Pietarintytär (1653—1654). Pietari Hansson (1654—1679), Juhana Laurinpoika Wall (1680—1710). hänen leskensä Elisabet Thuronius (1710—1711), Antti Björkman (1711 —1713). Heinäkuusta 1713—Heinäkuuhun 1722 oli kirjapaino Tukholmassa toimettomana. Kirjapainon tuotua Turkuun olivat seuraavat johtajina: Eerikki Flodström (1722—1729), Juhana Kämpe (1729-1750) ja Jaakob Merckell (1750, jolle akatemia vielä samana vuonna Elokuun 30 p:nä myi kirjapainonsa).

Piispa **Juliana Gezelins vanhemman kirjapaino** (1668— 1690). Johtaja: Juhana Winter (1668—1706).

Piispa **Juhana Gezelins nuoremman kirjapaino** (1690— 1715). Johtaja: Henrikki Christofer Merckell, jolle Gezelius 1715 myi kirjapainonsa, joka 1710 vietiin Tukholmaan, 1711 Turkuun ja 1713 taaskin Tukholmaan.

Henrikki Christofer Merckell'in kirjapaino (1726—1730). Johtaja: Frans Filip Paulsson (1726—1734).

Merckell'in lesken (Wilhelmiina Indebetoun) kirjapaino (1730—1742, jolloin kirjapaino ainaiseksi muutettiin Ruotsiin). Faktoreja: Olavi Hessiing ja Juliana Christofer Merckell, edellämainitun H. C. Merckeirin ja rouva Indebetoun poika.

Jaakob Merckell'in kirjapaino [Yliopiston kirjapaino] (1750—1760). Faktori J. C-. Frenckell (1755—1760), joka v. 1756 joutui osalliseksi kirjapainoon.

Johan Christofer Frenckell'in [I] kirjapaino [Yliopiston kirjapaino] (1761—1779). Merckell kuoli 1763, jonka jälestä F. tuli tekemisiin ensiksi kauppias Jakob Bremerin ja sittemmin hovisihteri C. Hising'in (Hisinger'in) kanssa kirjapainon omistusoikeudesta y. m. Frenckell kuoli Huhtikuun 30 p:nä 1779, 58 v. ijässä.

J. C. Frenckell'in lesken kirjapaino (1779—1785). Leski Maria Lilius kuoli v. 1800, 75 v. ijässä.

J. C. Frenckell'in kirjapaino (1785-1814). Omistaja: Johan Christofer Frenckell [II], synt. Elok. 7 p:nä 1757, kuoli Lokak. 19 p:nä 1818.

J. C. Frenckell ja Pojan kirjapaino (1814—1856, Turun kirjapaino). Omistajia: edellinen Johan Christofer Frenckell [II] yhteydessä vanhimman samannimisen poikansa kanssa (1814—1818); Johan Christofer Frenckell [III] ja hänen äitinsä Margaretha Elisabeth Björman (1818—1822), joka viimemainittu kuoli Heinäkuun 30 p. 1822, 56 v. ijässä; Johan Christofer Frenckell [III] yksinänsä (1822-1844). V. 1827 muutettiin isoin osa kirjapainosta Helsinkiin ja Turkuun jäi vaan pienempi osa siitä. Frenckell'in perilliset (1844—1856), joista F. [III] poika Frans Wilhelm Frenckell, asuva Helsingissä, ohjasi liikettä pää-isäntänä ja hänen veljensä Johan Christofer Frenckell [IV] Turun haaraosastoa. Frenckell [IV], synt. 1819, kuoli Turussa Tammikuun 22 p:nä 1856. Kirjapainon osti konttoristi J. F. Granlund.

Frenckell'in kirjapaino (1856—1876). Omistajia: Johan Fredrik Granlund, synt. Maalisk. 8 p:nä 1809, kuoli Joulukuun 14 p:nä 1874; hänen kuolinpesänsä, maisteri Emil Nervander'in vastuulla (1874—1876). Kirjapaino yhdistettiin v. 1877 G. W. Wilén ja Kumpp. kirjapainoon.

Biblia Seuran kirjapräntti (1818—1825). Omistajia: professorit Gustaf Gabriel Hällström, Johan Fredrik Ahlstedt ja Henrik Snellman. Kirjapainon osti fil. tohtori C. L. Hjelt.

C. L. Hjeltin kirjapaino (1826—1849). Omistaja: Christian Ludvig Hjelt, synt. Heinäk. 20 p:nä 1786, kuoli Elokuun 23 p:nä 1849.

A. Hjelt'in kirjapaino (1849—1850). Omistaja: edellisen nuorin poika Albert Hjelt. Kirjapainon ostivat J. W. Lillja ja Kumpp.

J. W. Lillja ja Kumpp. kirjapaino (1850—1863). Omistajia: faktori Edlund, konttoristi Johan Fredrik Granlund (1850—1854) ja kirjakauppias Johan Wilhelm Lillja (1850—1857, yksinään 1854—1857); J. W. Lillja ja Kumpp. kustannusyhtiö (1857—1863). Lillja, joka luopui liikkeestä 1862, syntyi Elok. 29 p. 1817, kuoli Helmik. 17 p. 1878. Kirjapainon ostivat G. W. Wilén ja Kumpp.

G. W. Wilén ja Knmpp. kirjapaino (1864—nykyaikaan) Omistajia: kirjakauppias G. W. Edlund, J. M. v. Essen, kirjakauppias G. W. Wilén ja faktori J. F. Sundström. G. W. Wilén omistaa liikkeen yksinään alkain vuodesta 1881.

Turun kirjapaino-osakeyhtiön kirjapaino (1877—nykyaikaan). Omistaja: osakeyhtiö.

Åbo Tidnings tryckeri-aktiebolags tryckeri [Turun Lehden kirjapaino-osakeyhtiön kirjapaino] (1882—nykyaikaan). Omistaja: Osakeyhtiö.

G. L. Grönlund'in aksidenssikirjapaino (1886—nykyaikaan). Omistaja: kirjakauppias G. L. Grönlund.

E. Nylundin aksidenssikirjapaino (1886— nykyaikaan). Omistaja: kauppias E. Nylund.

Auran kirjapaino (1887—nykyaikaan). Omistaja: Aura-lehden osake-yhtiö.

A. W. Jahnsson'in aksidenssikirjapaino 11888—1889). Omistaja: fil. tohtori ja kirjakauppias Adolf Woldemar Jahnsson. Painon osti kirjakauppias E. Öhman.

E. Öhmanin aksidenssikirjapaino (1889—nykyaikaan). Omistaja: Emil Öhman.

C. G. Söderstrand ja Kumpp. kivipaino (1851—1857?) Omistajia: maalari C. G. Söderstrand sekä kivipiirtajät J. Schorning ja John Reinberg Kuurinmaalta. Kivipainon osti kauppias J. Hellström.

J. Hellströmin kivipaino (1857?-?). Omistaja: John Hellström. Kivipainon osti majuri R. J. Mæxmontan.

R. J. Mæxmontan'in kivipaino (?—1872). Omistaja: R. J. Mæxmontan. Kivipainon osti kivipainaja J. Gercke.

J. Gercken kivipaino (1872-1874). Omistaja: John Gercke, joka kuoli Huhtik. 5 p. 1878. Kivipaino joutui Turun kivipaino-osakeyhtiön haltuun.

Turun kivipaino-osakeyhtiön kivipaino (1874—nykyaikaan). Omistaja: osakeyhtiö.

K. R. Hjelt'in kivipaino (1876—1884). Omistaja: kivipiirtäjä K. Rurik Hjelt.**Uusi kivipaino** (1884—nykyaikaan). Perustaja: makkarantekijä K. W. Gr. Groænenberg. Omistaja: kivipiirtäjä H. B. Seidler, joka käyttää liikettä omalla vastuulla sitte Helmikuuta 1889.

A. M. Kajetskij'n kivipaino (1888-nykyaikaan). Omistaja: kivipainaja August Mathias Kajetskij.

Akatemian kirjapainoon valoi ylioppilas Sven Gelzenius vuosina 1047—1648 kirjasimia. Samaa teki akatemian kuvanleikkaaja Daniel Jönsenpoika Medelplaan v. 1678-1687.

J. C. Frenckell ja Pojan kirjapainoon perustettiin v. 1825 maamme ensimmäinen kirjasinvalimo. Se muutettiin v. 1827 kirjapainon kanssa Helsinkiin.

Wiipuri.

Kimnasin kirjapaino (1689—1710). Sen ynnä „paperi-myllyn" perusti piispa Pietari Bâng. Kirjapainoa hoitivat: Daniel Medelplaan (1689-1093), Matias Syngman (1693—1697), hänen leskensä (1697—1704), nimiltä tuntemattomat faktorit (1705-1707), Thomas Abbor (1708-1709). V. 1710 hävittivät venäläiset kirjapainon, kun he valloittivat kaupungin.

M. C. Iversen'in kirjapaino löytyi vuosina 1798—1799 paikkakunnalla. Kirjapaino muutettiin Pietariin.

A. Cedervaller'in kirjapaino (1815—1837). Omistaja: teateritirehtööri Anders Cedervaller.

A. Cedervaller'in lesken kirjapaino (1837). Omistaja: leski Johanna Cedervaller.

Johanna Cedervaller & Poika tai **J. Cedervaller Poikineen** (1849). Omistajia: leski Johanna Cedervaller ja hänen poikansa.

A. Cedervaller poikineen (1850—1861). Viimemainittuna vuonna myytiin kirjapaino N. A. Zilliacus'elle. Omistaja: Anders Fredrik Cedervaller.

C. W. Holmström'in kirjapaino (1850—1856), muutettu Sortavalasta. Omistaja: kirjanpainaja C. W. Holmström. Kirjapainon osti apteekkari C. G Clouberg.

J. Alfthan'in kirjapaino (1856—1859). Omistajia: ensiksi Carl Gabriel Clouberg, sitte maisteri Johannes Alfthan. Kirjapainon osti v. 1859 maisteri N. A. Zilliacus.

N. A. Zilliacus'en kirjapaino (1859—nykyaikaan). Omistaja: maisteri Nikolai August Zilliacus.

Östra Finlands tryckeri [Östra Finland'in kirjapaino] (1875 -nykyaikaan). Omistajia: ensiksi osakeyhtiö (1875—1887), sitte faktori Carl Edvard Wahlroos ja hänen poikansa Rudolf Edvard Wahlroos (1887—1890), ja nyt Wahlroos vainajan perilliset hra Gustaf Ekholmin isännyyttä hoitaessa.

J. C. Lagerspetz'in aksidenssikirjapaino (1882—nykyaikaan). Omistaja: kirjakauppias J. C. Lagerspetz.

Wiipurin Sanomain kirjapaino (1886—nykyaikaan). Omistajia: kollegianassessori F. W. Jalandor (1886—1888), kirjailijat Matti Kurikka ja Viktor Jaatinen (1888—1892), näihin liittyi faktori Rudolf Edvard Wahlroos 1891, mutta erosi samana vuonna osuudestaan, myyden sen M. Kurikalle. — Nyt omistavat kirjapainon: M. Kurikka ja entinen valtio-päivämies Ernst Ivar Roini.

G. Frankenhauser'in aksidenssikirjapaino (1887—nykyaikaan). Omistaja: konttoristi Georg Frankenhauser.

A. Korhosen aksidenssikirjapaino (1890—nykyaikaan). Omistaja: kirjansitoja Andreas Korhonen.

0. J. Aallon aksidenssikirjapaino (1891-nykyaikaan). Omistaja: kansakoulunopettaja ja paperikauppias O. J. Aalto.

N. A. Zilliacus'en kivipaino (1871 — 1878). Omistaja: maisteri N. A. Zilliacus, joka viimemainittuna vuonna muutti laitoksen Pietariin ja myi sen siellä v. 1882 kivipainon johtajalle, kivipainaja Georg Hild'ille.

Waasa (Nikolainkaupunki).

G. W. Londicer'in kirjapaino (1776—1804). Omistaja: kirjapainotaituri Georg Wilhelm Londicer, joka kuoli Tammikuun 7 p:nä 1804.

G. W. Londicer'in lesken (Anna Kristinan) kirjapaino (1804—1807).

C. A. Londicer'in kirjapaino tai vaan **Londicerin kirjapräntti** (1808—1838). Omistaja: Carl Anton Londicer.

C. G. Wolf'in kirjapaino (1838—1843). Omistajia: laivanisäntä Carl Gustaf Wolff ja hovioikeuden sihteri Karl Johan Boy. Kirjapainon osti kirjanpainaja P. M. F. Lundberg.

P. M. F. Lundberg'in kirjapaino (1843—1852). Omistaja: Pehr Magnus Ferdinand Lundberg. Hän käytti kirjapainoa Wolffin nimessä vuodesta 1843 Maaliskuun loppuun 1846. Kirjapainon ostivat ylioppilaat F. M. Saukko ja E. Ronqvist.

Saukon & Renqvist'in kirjapaino (1852, joka samana vuonna isommaksi osaksi paloi, jonka tähden toimi pian tämän jälestä lopetettiin). Omistajia: Fredrik Mikael Saukko ja Edvard Renqvist.

P. Tikkasen kirjapaino (1854—1850J. Omistajia: maisteri Paul Tikkanen yksinään 1,1854—1855), sitte sama ja kauppias A. A. Levon (1856).

A. A. Levon'in kirjapaino (1857—1859). Omistajia: kauppias A. A. Levon (1857 ja 1858 yksinään', edellinen yhteydessä kirjapainofaktori F. W. Unggren'in kanssa (1859).

F. W. Unggren'in kirjapaino (1859— nykyaikaan). Omistaja: kirjanpainaja F. W. Unggren.

W. Pasi'n kirjapaino (1880—1881), muutettu Kristiinankaupungista. Omistaja: tehtailija W. Pasi. Kirjapaino myytiin Uuteenkarlebyyhyn.

Wasa tryckeribolags tryckeri [Waasan paino-yhtiön kirjapaino] (1881—nykyaikaan). Omistaja: Osakeyhtiö.

J. L. Holmberg'in aksidenssikirjapaino (1887—nykyaikaan). Omistaja: kirjakauppias Johan Lennart Holmberg.

Helsinki.

J. Simelius'en kirjapaino (1818—1826). Omistaja: hallitusneuvoskunnan kielenkääntäjä Jakob Simelius, joka kuoli Maaliskuun 21 p. 1826, 40 v. ijässä.

J. Simelius'en lesken kirjapaino (1820—1843). Omistaja: leski Anna Maria, synt. Tulindberg, joka kuoli Helmikuun 26 p. 1843, 50 v. ijässä.

J. Simelius'en perillisten kirjapaino (1843—1887). Omistajia: professori L. Fahlander, vaimonsa Jakobina Simolius'en kautta (1843—1846) ja neiti Helena Kristina Simelius (1843—1859), assessori Anders Johan Chydenius (1846— 1865), joka v. 1846 osti Fahlanderin ja v. 1859 neiti Simelius'en osuuden. Chydenius kuoli Nordsjö-nimisellä tilalla Syysk.4 p. 1805, 70 v. ijässä. — Margaretha Soila Chydenius,synt. Enbom (1865—1886), joka kuoli Helmik. 27 p. 1886, 74 v. ijässä. — Cliydenius'en perilliset (1886—nykyaikaan). Nämät muodostivat v. 1887 keskenänsä osakeyhtiön ja käyttävät liikettä siitä lähtien toiminimellä: **J. Simeliuksen perillisten kirjapaino-osakeyhtiö.**

Типографія Штаба [Taapin kirjapaino] (1826—nykyaikaan). Omistaja: Venäläinen sota-taapi.

J. C. Frenckell ja Pojan kirjapaino [Yliopiston kirjapaino] (1827—nykyaikaan). Muutettu v. 1827 Turusta. Omistajia: Johan Christofer Frenckell [III] 11822—1844), joka kuoli Huhtikuun 16 p. 1844, 54 v. ijässä, jättäen jälkeensä pojat : Johan Christofer, Frans Wilhelm ja Otto Reinhold. Näistä otti Frans Wilhelm Frenckell, aateloittu v. 1868 von Frenckell, pääliikkeen haltuunsa ja joutui v. 1856 sen ainoaksi omistajaksi. F. kuoli Schweitsissä Toukok. 24 p. 1878, 57 v. ijässä. — v. Frenckell'in perilliset (1878—1887), joista kollegianasessori Woldemar v. Frenckell ja ent. luutnantti Karl Theodor v. Frenckell vuodesta 1887 omistavat kiriapainon.

G. 0. Wasenius'en kirjapaino (1828—1845). Omistaja: kirjakauppias ja varakonsuli Gustaf Otto Wasenius, joka kuoli Huhtik. 19 p. 1852, 62 v. ijässä. Kirjapainoa osti v. 1845 faktori A. W. Gröndahl.

A. W. Gröndahl'in kirjapaino (1845-1852). Omistaja: August Wilhelm Gröndahl. Kirjapainon osti v. 1852 faktori H. 0. Friis.

C.A. Gottlund'in kirja-paja (1845—1851?), Omistaja: Yliopiston lehtori suomen kielessä Karl Axel Gottlund, joka kuoli Huhtikuun 20 p. 1875, 79 v, ijässä. Kirjapainon osti pastori E. O. Reuter Tammisaareen.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapaino (1849—nykyaikaan). Omistajia: maisteri Paavo Tikkanen ja tohtori Abraham Herman August Kellgren (edellinen 1849—1856; jälkimmäinen 1849—1854). Kellgren kuoli Syyskuun 25 p. 1856, 34 v. ijässä ja Tikkanen Marraskuun 7 p. 1873, 50 v. ijässä. — Apteekari Aleksander Collan, tohtori Fredrik Polén ja faktori David Herman Levin (ensinmainittu 1856—1862 ja molemmat viimemainitut 1856—1867). — Konkurssipesän hallinto (1867—1870). — Lars Oskar Wilhelm af Heurlin, fil. tohtori Oskar August Fritiof Blomstedt ja maisteri Niilo Viktor Alfred Löfgren. Näistä kuoli tohtori Blomstedt Helmikuun 18 p. 1871, 37 v. ijässä ja af Heurlin Romassa Huhtikuun 12 p. 1875, 31 v. ijässä Viimemainittuna vuonna kuoli niinikään painon etevä faktori David Herman Levin Syyskuun 28 p., 62 v. ijässä. Liikettä käytettiin toiminimellä **„Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapaino, Oskar af Heurlin"**, kunnes leski Augusta af Heurlin, synt. Bergbom, tohtorinna Jenny Blomstedt ja maisteri Löfgren v. 1876 muodostivat yhtiön, joka siitä asti käyttää kirjapainoliikettä sen alkuperäisellä toiminimellä.

H. C. Friis'in kirjapaino (1852—1875). Omistaja: Henrik Christian Friis, joka kuoli Toukok. 19 p. 1885, 66 v. ijässä. Kirjapainon osti v. 1875 latojantaituri A. A. Lindfors.

P. Widerholm’in kirjapaino (1858-1863), muutettu Porvoosta. Omistaja: kirjanpainaja Sven Pehr Emil Widerholm, joka kuoli Kesäk. 23 p:nä 1863.

P. Widerholm'in perillisten kirjapaino (1863—1867). Omistajia: P. Widerholm'in leski ja lapset. Kirjapainon osti huutokaupassa v. 1867 kauppaneuvos F. W. Frenckell, joka myi sen v. 1868 maisteri J. A. Schauman’ille.

Keisarillisen Senatin kirjapaino (1860— nykyaikaan). Omistaja: Suomen valtio. Isännöitsijöitä: senatin kanslisti Carl Johan Jägerhorn (1860-1865), senatin apukamreeri Berndt Ferdinand Sjöström (1865—1887), senatin kielenkääntäjä ja lehtori Anton Fredrik Almberg (1888—nykyaikaan).

Theodor Sederholm'in kirjapaino (1862—1878). Omistaja: konsistoriumin amanuenssi Olas Theodor Sederholm, joka kuoli Elok. 20 p. 1881, 49 v. ijässä. Kirjapainon osti v. 1878 Helsingin kirjapaino-osakeyhtiö.

J. P. Knauer'in kirjapaino (1863). Omistaja: kirjapaino-faktori Johan Petter Knauer. Hänen kirjapainonsa osti pakkohuutokaupassa faktori D. H. Levin ja P. G. Nymark. Se myytiin sitte tohtori Tigerstedt'ille Poriin.

Hufvudstadsbladet'in kirjapaino (1368—1389). Omistaja : maisteri ja kirjailija Josef August Schauman, joka v. 1889 muodosti osakeyhtiön kirjapainoliikettä jatkamaan. Katso Helsingin Sentralikirjapaino.

A. A. Lindfors'in kirjapaino (1875—1878:. Omistaja: latojantaituri Anders August Lindfors, joka kuoli Helmik. 9 p. 1879, 43 v. ijässä. Kirjapainon osti v. 1878 osakeyhtiö. Katso Nya aktietryckeriet.

E. W. Flæssel'in kirjapaino ja automaatillinen laitos (1876-1878). Omistaja: soittotirehtööri E. W. Flæssel. Kirjapaino myytiin huutokaupassa eri henkilöille.

Helsingfors Dagbladin kirjapaino (1877—1887). Omistaja: Helsingfors Dagbladin osakeyhtiö. Kirjapainon osti huutokaupassa v. 1888 kollegianassessori W. Westzynthius.

Helsingin kirjapaino-osakeyhtiön kirjapaino (1878—1885). Omistajia: kirjakauppias K. E. Holm, kirjakauppa-apulainen Herman Fredrik Holm ja faktori David Halonen (1878—1882); D. Halonen yksinään (1883—1885). Kirjapainon osti pakkohuutokaupassa kirjakauppias K. E. Holm, joka myi seu v. 1887 kirjanpainaja G. Bergroth'ille Kuopioon.

Rautatien pilettipaino (1878—nykyaikaan). Omistaja: Suomen valtionrautatiet.

Nya aktietryokeriet [Uusi Osakekirjapaino] (1879-1882). Omistaja: Osakeyhtiö, joka käytti liikettä A. A. Lindfors'in nimessä v. 1880. Kirjapainon osti v. 1882 Sanomalehti- ja Kirjapaino-osakeyhtiö Helsingissä.

Lång & Ståhlberg'in aksidenssikirjapaino (1881-nykyaikaan). Omistajat: kauppiaat Carl Richard Lång ja Georg Johan Ståhlberg.

Tidnings- ooh tryckeri-aktiebolagets tryckeri [Sanomalehti- ja Kirjapaino-osakeyhtiön kirjapaino] (1882—nykyaikaan). Omistaja: Osakeyhtiö.

P. H. Beijorin visiitikortti- ja aksidenssikirjapaino (1883 —nykyaikaan). Omistajia: kirjakauppias Pehr Hjalmar Beijer (1883—1891); kirjakauppias ja kirjapainaja Otto Palander (1891—nykyaikaan).

Weilin & Göös'in kirjapaino (1883-nvkyaikaan), muutettu Jyväskylästä. Omistaja: osakeyhtiö, joka harjoittaa paitse kirjapainoliikettä myöskin kirjainkustantainista ja kirjansitojantointa ynnä v. 1892 **kivipainoliikettä**. Toiminimenä on: **Weilin & Göös'in tehdas ja kirjainkustannus-osakeyhtiö.**

Th. Ringqvist'in visiitikortti- ja aksidenssikirjapaino (1884—nykyaikaan). Omistajia: kauppias Adolf Theodor Ringqvist (1884-1891), joka kuoli Tammik. 28 p. 1891, 30 v. ijässä; G.A. Ringqvist (1891—nykyaikaan).

C. H. Nummelin'in kirjapaino (1885—1886). Omistaja: kartanpiirtäjä Carl Henrik Nummelin. Kirja- ja kivipaino paloi Kesäk. 13 p. 1886.

W. Westzynthius'en kirjapaino (1888—1889 . Omistaja: kollegianassessori Woldemar Westzynthius. Hän yhdistikirjapainonsa Hufvudstadsbladetin kirjapainoon, jota nykyään käytetään Sentralikirjapainon nimessä.

O. J. Dahlberg'in aksidenssikirjapaino (1888—nykyaikaan). Omistaja: kauppias Otto Julius Dahlberg.

F. Liljebäck'in aksidenssikirjapaino (1888—1892). Omistaja: konttoristi Henrik Fritiof Waldemar Liljebäck. Hän yhdisti kirjapainonsa Y. Pettersson ja Kumpp. kirjapainoon.

Hufvudstadsbladets nya tryckeri [Hufvudstadsbladet'in uusi kirjapaino] (1888—nykyaikaan). Omistajia: Arthur Reinhold Frenckell (1888—1892), osakeyhtiö (1892-), toiminimellä **Hufvudstadsbladets aktiebolag** [Hufvudstadsbladet'in osakeyhtiö].

Helsingin Sentralikirjapaino (1889—nykyaikaan). Omistaja: osakeyhtiö.

Rob. Huber'in kirja- ja kivipaino sekä kemigrallnen laitos (1889—1890). Perustaja insinöri Rob. Huber. Omistaja ja isännöitsijä Gustaf Arvidsson, joka osti Gösta Sundman'in litografisen atelierin ja jatkaa liikettä viimemainitulla toiminimellä.

Helsingin kautsuleimatehtaan aksidenssikirjapaino (1890 -1892). Omistaja: laivakapteini Gustaf Tyko Dahlström. Liike konkurssinalainen.

I. A. Hoffrén'in kirjapaino (1891—nykyaikaan). Omistaja: neiti Ina Augusta Hoffrén. Kirjapainossa painetaan kirjoja sokeita varten.

K. G. Hellstenin kirjapaino (1891—1892), tuotettu Oulusta. Omistaja: painajataituri Karl Gustaf Hellsten. Kirjapaino yhdistettiin v. 1892 Pettersson ja Kumpp. kirjapainoon.

Päivälehden kirjapaino (1891-nykyaikaan). Omistaja: Helsingin Suomalainen Sanomalehti-osakeyhtiö.

Victor Pettersson ja Kumpp. kirjapaino (1892—). Omistajia: faktori Victor Alfred Pettersson ja kauppias Henrik Fritiof Waldemar Liljebäck.

F. Tengström'in kivipaino (1841-1845). Omistaja: vuorimestari Fredr. Tengström. Tämän kivipainon osti kivipiirtäjä F. O. Liewendal.

G. O. Wasenins'eu kivipaino (1840?) Omistaja: kirjakauppias ja varakonsuli Gustaf Otto Wasenius. Tämänkin kivipainon osti F. O. Liewendal.

F. Liewendal'in kivipaino (1845—nykyaikaan). Omistajia: kivipiirtäjä Frans Oskar Liewendal, joka kuoli Huhtik. 17 p. 1890, 72 v. ijässä; leski Lovisa Bernhardina Liewendal, synt. Lundberg (1890—nykyaikaan).

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kivipaino (1858—1869). Omistajia: katso kirjapainoa. Kivipainon osti huutokaupassa v. 1869 kunnallisneuvos E. J. Strähle, joka yhteydessä muiden kanssa v. 1873 muodosti Litografisen paino-yhtiön Helsingissä.

F. Tilgmann'in kivipaino (1869—nykyaikaan). Omistaja: F. Tilgmann. Kivipainoon on yhdistetty sekä kirjapaino että v. 1891 valopaino-atelieri.

Theodor Sederholm'in kivipaino (1870—1872). Omistaja: Clas Theodor Sederholm.

Litograllnen paino-yhtiö Helsingissä (1873—1885). Omistaja: yhtiö.

Karttapaperikonttorin paino (1882—nykyaikaan). Omistaja: Suomen valtio.

Litograflnen osakeyhtiö Helsingissä (1885—1886). Omistaja: osakeyhtiö, jonka isännyyttä hoiti kartanpiirtäjä Carl Henrik Nummelin. Liikkeeseen oh yhdistetty puunpiirrosatelieri ja **kirjapaino**. Nämät paloivat Kesäk. 13 p. 1886. Pelastetun kaluston osti Gösta Sundman.

Gösta Sundman'in Litograflnen atelieri (1885—nykyaikaan). Omistajia: maalari Gösta Sundman (1885—1891), Gustaf Arvidsson (1891—nykyaikaan). Katso Rob. Huber'in kirja- ja kivipainoa.

Suomen pankin setelipaino (1886—nykyaikaan). Suorittaa sekä kirja- että kuparipainosta. Omistaja: Suomen Pankki.

Weilin & Göös'in tehdas- ja kirjainknstannns-osakeyhtiön kivipaino (1892—). Omistaja: osakeyhtiö.

J. C. Frenckell ja Pojan kirjasinvalimo, perustettu v. 1825 Turussa (1827—1878). Viimemainittuna vuonna osti sen Franz Hanemann.

C. Hanemann ja Poikain kirjasinvalimo [Yliopiston kirjasinvalimo] (1862—nykyaikaan). Perustettu Jenan kaupungissa Thüringissä v. 1842. — Omistajia: Carl Lorentz Hanemann ja hänen poikansa Gustaf (1862—1880), Franz (1862—1882) sekä edelliset yhteydessä Carl Ludvig Hanemannin kanssa (1862—1877). Franz Hanemann yksinään (1882—nykyaikaan) Carl Lorentz Hanemann kuoli Maaliskuun 13 p. 1882, 73 v. ijässä ja poika Gustaf Hanemann Tammikuun 1 p. 1880, 30 v. ijässä.

L. Hanemann'in kirjasinvalimo (1877—nykyaikaan). Omistaja: Carl Ludvig Hanemann.

Oulu.

Chr. Ev. Barck'in kirjapaino (1826—nykyaikaan). Omistajia: kirjapainotaituri Christian Evert Barck vanhempi, (1826—1855), joka kuoli Heinäk. 23 p. 1855. Christian Evert Barck nuorempi (1855—nykyaikaan).

P. M. F. Lundberg'in kirjapaino (1853). Omistaja: kirjanpainaja Pehr Magnus Ferdinand Lundberg Waasasta. Kirjapainon osti ja muutti N. F. Sandelin Pietarsaareen.

W. Carlssonin kirjapaino (1854—1855), muutettu Pietarsaaresta. Omistaja: kirjanpainaja W. Carlsson. Kirjapainon ostivat ja muuttivat A. E. Rongain ja Fr. Ahlqvist Kuopioon.

Joh. Bergdalh'in kirjapaino (1863—nykyaikaan), muutettu Kuopiosta. Omistajia: kirjansitoja Johan Bergdahl (1863— 1867); konkurssihallinto (1867); Bergdahlin leski (1868-1879); B. B. Bergdahl (1879—nykyaikaan).

Oulun kirjapaino-osakeyhtiön kirjapaino (1876—1882). Omistajia: osakeyhtiö (1876—1881), Veljekset Åström (1881 —1882). Kirjapaino paloi Oulun tulipalossa Marraskuun 2 ja 3 p:nä 1882. Pelastettu kalusto myytiin faktori P. W. Malmberg'ille.

Oulun uusi kirjapaino (1883— nykyaikaan). Omistajia : kirjapainofaktori Paul Wilhelm Malmberg (1883), fil.

maisteri K. F. Kivekäs (1883—nykyaikaan).

O. Jalander'in aksidenssikirjapaino (1888—nykyaikaan). Omistaja: kirjakauppias Oskar Jalander.

Oulun kirjapaino-osakeyhtiön kirjapaino (1890-nykyaikaan). Perustaja kauppias N. E. Ringvall. Omistaja: osakeyhtiö.

Heickell & Sarelius'en kirjapaino (1890—1891), muutettu Raahesta. Omistajia: kirjapainotaiturit Johan Wilhelm Heickell ja Anders Ivar Sarelius. Kirjapainon osti K. G. Hellsten ja muutti sen Helsinkiin.**Porvoo.**

C. L. Hjelt'n kirjapaino (1829—1836?). Omistaja: filos. tohtori Christian Ludvig Hjelt Turusta. Kirjapainon osti ja yhdisti P. Widerholm PLotarista tuodun kirjapainonsa kanssa.

P. Widerholmln kirjapaino (1836?—1858), muutettu Pietarista. Omistaja: kirjanpainaja Sven Pehr Emil Widerholm. Kirjapaino muutettiin Helsinkiin.

G. L. Söderström'in kirjapaino (1860—1888). Omistaja: kirjakauppias ja konsuli G. L. Söderström.

Werner Söderströmln kirjapaino (1888—nykyaikaan). Edellisen poika kirjakauppias Werner Leopold Söderström.

Kuopio.

Karstenin kirjapaino (1843—1857). Omistaja: majuri Johan Anton Karsten, joka kuoli Huhtik. 14 p. 1871. — Kirjapainon osti P. Asehan ja Kumpp.

A. E. Rongain ja Fr. Ahlqvist'in kirjapaino (1855—1856), muutettu Oulusta. Omistajia: opettaja Adolf Edvard Rongain ja kirjapainofaktori Fredrik Ahlqvist.

C. J. Marelius'en ja A. E. Rongain kirjapaino (1856—1857). Omistajia: opettaja, maisteri Carl Johan Marelius ja opettaja Adolf Edvard Rongain. Kirjapaino vietiin toistamiseen Ouluun ja sen osti siellä J. Bergdahl.

P. Aschan ja Kumpp. kirjapaino (1857—1862). Omistajia: kimnasin rehtori Petter Adolf Asehan sekä tuomiokapitulin notariot K. M. Kiljander ja K. H. 0. Molander. Kirjapaino joutui A. Mannisen ja Fr. Ahlqvistin haltuun.

A. Mannisen ja Fr. Ahlqvist'in kirjapaino (1863—1866). Omistajia: maanviljelysopiston johtaja Antti Manninen ja kirjanpainaja Fredrik Ahlqvist. Manninen kuoli Lokakuun 20 p. 1866.

A. Mannisen perillisten ja Fr. Ahlqvistin kirjapaino (1866—1867). Kirjapaino myytiin huutokaupassa viimemainittuna vuonna osakeyhtiölle.

Kuopion kirjapaino-osakeyhtiön kirjapaino (1867—1877). Omistaja: osakeyhtiö. Kirjapainon osti A. Harald ja G. Bergroth.

A. Harald'in kirjapaino (1877—1885). Omistajia: kauppias August Harald ja kirjapainofaktori Gustaf Bergroth (1877). Edellinen yksinään (1877—1885). Harald kuoli Marraskuun 2 p. 1885, 58 v. ijässä.

Kuopion Uusi kirjapaino (1878—nykyaikaan). Omistajia: kirjapainofaktori Gustaf Bergroth (1878—1888), joka kuoli Jouluk. [4] p. 1888, 44 v. ijässä; G. Bergrothin leski (1888 —1891); personallinen osakeyhtiö, johon B. leski edelleen kuuluu (1891—nykyaikaan).

A. Haraldin lesken kirjapaino (1885—1886). Omistajia: A. Haraldin leski ja sitte konkurssihallinto. Kirjapainon osti C. G. Grönholm.

C. G. Grönholm'in kirjapaino (1886—1888). Omistaja: kauppias C. G. Grönholm. Bergrothin leski osti kirjapainon ja yhdisti sen kirjapainoonsa.

U. W. Telen ja Knmpp. aksidenssikirjapaino (1888). Omistaja : realikoulun v. t. rehtori Uno Wilhelm Telén.

Se yhdistettiin Backmanin kirjapainoon.

0. W. Backman'in kirjapaino (1889-nykyaikaan). Omistaja: kirjapainofaktori Otto Wilhelm Backman.

Mikkeli.

J. Cedervaller poikineen Wiipurista perustivat kirjapainohaaraosaston paikkakunnalle v. 1846. Sen faktoriksi otettiin heidän omasta kirjapainosta Wiipurissa **Mikael Israelin-poika Hajander** niminen kirjapainotaituri, jolle kirjapaino sitte myytiin. H. kuoli Jouluk. 2 p. 1868, 54 v. ijässä jahänen poikansa **Karl Fredrik Hajander** jatkoi kirjapainoliikettä, kunnes hän Tammikuussa 1882 muutti sen Kotkaan.

Mikkelin kirjapaino-yhtiön kirjapaino (1880—1884). Omistaja: osakeyhtiö, joka myi kirjapainonsa J. H. Wartiaiselle.

J. H. Wartiaisen kirjapaino (1884-nykyaikaan). Omistaja: kirjapainotaituri Johan Henrik Wartiainen.

O. B. Blomfeltln kirjapaino (1888-nykyaikaan). Omistaja: kirjansitoja Otto Bernhard Blomfelt.

Hämeenlinna.

G. Nordensvan'in kirjapaino (1846—1857). Omistaja: kruununvouti Georg Nordensvan. Kirjapaino joutui F. L. Lund ja Kumpp. haltuun.

F. L. Lnnd ja Knmpp. kirjapaino (1858—1859). Omistajia: kirjakauppias Fredrik Ludvig Lund ja rehtori Gustaf Erik Eurén. Lund kuoli Heinäk. 9 p. 1859, 34 v. ijässä. Kirjapaino joutui G. E. Eurén'in haltuun.

G. E. Enrén'in kirjapaino (1859—1874). Omistajia: rehtori Gustaf Erik Eurén, joka kuoli Helmik. 13 p. 1872; kappalainen Pehr Alexander Polviander (1872—1874), joka käytti kirjapainoliikettä Eurénln nimessä. Kirjapainon osti A. W. Lindgren.

A. W. Lindgrenin kirjapaino (1875—1878). Omistaja: opettaja Anton Wilhelm Lindgren, joka luovutti kirjapainonsa osakeyhtiölle.

Hämäläisen osakeyhtiön kirjapaino (1878—nykyaikaan). Omistaja: osakeyhtiö, jossa A. W. Lindgren edelleen on osakas.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapaino, osasto Hämeenlinnassa (1879—1882). Omistaja: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapaino-yhtiö.

Hämeen Sanomain osakeyhtiön kirjapaino (1882—nykyaikaan). Omistaja: personallinen osakeyhtiö, johon v. 1887 tuli toiset osakkaat.

G. S. Carborg'in aksidenssikirjapaino (1887—1888).Omistaja: kirjakauppias G. S. Carberg. Painon osti Hj. Hagelberg Tampereelta.

A. Alopieus’en aksidenssikirjapaino (1888-nykyaikaan). Omistaja: kirjakauppias G. A. Alopæus.

Sortavala.

C. W. Holmströmin kirjapaino (1847—1850). Omistaja: kirjanpainaja C. W. Holmström Pietarista. Kirjapaino muutettiin Wiipuriin.

Sortavalan kirjapaino-osakeyhtiön kirjapaino (1881—nykyaikaan). Omistaja: osakeyhtiö.

Pori.

C. F. Sjöblom'in kiijapaino (1850—1859). Omistaja: kirjakauppias Carl Fredrik Sjöblom. Kirjapainon osti tehtailija H. J. Oldenburg.**H. J. Oldenburg'in kirjapaino** (1859). Omistaja: Hampus Julius Oldenburg. Kirjapainon osti kirjapainofaktori M. Thiesen.

M. Thiesen'in kirjapaino (1860—1864). Omistaja: Mauritz Thiesen. Kirjapainon osti O. Palander.

O. Palander’in kirjapaino (1865—1888). Omistaja: kirjakauppias Otto Palander. Kirjapainon osti Satakunnan kirjakauppa-yhtiö.

Th. Tigerstedt'in kirjapaino (1872—1881), [entinen Knauer’in kirjapaino Helsingistä]. Perustaja ja isännöitsijä: tohtori Th. Tigerstedt. Omistaja: osakeyhtiö. Kirjapainon osti varatuomari A. Bergbom.

Axel Bergbom'in kirjapaino (1S82—nykyaikaan). Omistaja: Axel Bergbom.

A. Allardt'in aksidenssikirjapaino (1877). Omistaja: kirjakauppias A. Allardt. Paino ei ollut käynnissä, sillä sen osti heti A. Bergbom.

F. A. Juselius'en kirjapaino (1888). Omistaja: Satakunnan kirjakauppayhtiö.

Satakunnan kirjapaino (1888—nykyaikaan). Omistaja: Edellämainittu kirjakauppayhtiö.

Porilaisen kirjapaino (1892). Lupaa sen käyttämiseen ei vielä ole saatu.

Pietarsaari.

N. F. Sandelin'in kirjapaino (1854). Sanotaan olleen kirjanpainaja P. M. F. Lundberg’in Ouluun perustama kirjapaino, jonka kirjanpainaja W. Carlsson Oulussa sittemmin omisti.

F. A. Forsberg'in aksidenssikirjapaino (1891—nykyaikaan). Omistaja: urkuri Fredrik Anders Forsberg.

Tammisaari.

E. O. Reuter’in kirjapaino [entinen Gottlund'in kirjapaino Helsingistä] (1861—1863). Omistaja: pastori Ernst Odert Reuter. Kirjapainon osti ja muutti kirjapainotaituri M. F. Huhtin Jyväskylään.

J. F. Grönroos'in kirjapaino (1881—1883). Omistaja: koulurehtori Johan Fridolf Grönroos.

J. F. Grönroosin konkurssipesän kirjapaino (13S3). Kirjapainon osti huutokaupassa insinöri J. Reuter.

Ekenäs tryckeri [Tammisaaren kirjapaino] (1884—nykyaikaan). Omistajia: Jonathan Reuter (1884—1887), Hj, D. Segercrantz (1887—1889), kauppias F. W. Lönnbeck (1889— 1892), osakeyhtiö (nykyjään).

Jyväskylä.

M. F. Huhtin'in kirjapaino [entinen E. O. Reuter'in kirjapaino Tammisaaresta] (1864—1866). Omistaja: kirjapainotaituri M. F. Huhtin, joka kuoli Huhtik. 15 p. 1866. Kirjapainon osti tohtori Y. S. Schildt.

V. S. Schildt'in kirjapaino (1866—1871). Omistaja: Volmar Styrbjörn Schildt (Kilpinen). Kirjapainon ostivat lehtori K. G. Göös ja tehtailija H. F. Helminen.

K. Göös ja Kumpp. kirjapaino (1871—1872). Omistajia: lehtori Karl Gustaf Göös. tehtailija Henrik Fabian Helminen, opettaja Alexander Georg Weilin ja lehtori Johan Ferdinand Canth.

Weilin ja Göös'in kirjapaino (1873—1883). Omistajia: lehtori K. G. Göös ja opettaja Alexander Georg Weilin. Kirjapaino muutettiin Helsinkiin.

Jyväskylän kirjapaino (1877—nykyaikaan). Perustajat ja omistajat: tehtaanisäntä H. F. Helminen, seminarinlehtori J. Länkelä ja opettaja K. J. Gummerus. Nämät muodostivat v. 1878 muiden kanssa yhtiön. Nykyään omistavat kirjapainon hrat J. Länkelä ja K. J. Gummerus.

Keski-Suomen kirjapaino (1889—nykyaikaan). Omistaja: Keski-Suomen osakeyhtiö.

Tampere.

F. W. Frenckellin kirjapaino (1866—1870). Perustaja ja omistaja: Frans Wilhelm Frenckell Helsingistä.

Kirjapainon ostivat faktori W. E. Laibert ja kirjakauppias E. E. Hagelberg.

Emil Hagelberg ja Kumpp. kirjapaino (1870—nykyaikaan). Omistajia: kirjakauppias Eugen Emil Hagelberg ja kirjapainofaktori Wilhelm Edvard Laibert (1870—1873). Laibert kuoli Marraskuun 20 p. 1873. E. E. Hagelberg yksinään (1873— 1885). joka kuoli Heinäk. 13 p. 1885. Hänen poikansa Hj. Hagelberg (1885—nykyaikaan).

Tampereen kirjapaino-osakeyhtiön kirjapaino (1882—nykyaikaan). Omistaja: osakeyhtiö.

Garantiföreningens tryckeri i Tammerfors [Takausyhdistyksen kirjapaino Tampereella] (1883—1888). Omistaja: Takausyhtiö.

Kirjapaino „Suomi" (1883—nykyaikaan). Omistaja: kauppias C. E. Renfors.

Lång & Ståhlbergin aksidenssikirjapaino (1887—nykyaikaan). Omistajat samat kuin Helsingissä.

Uuden kirjapaino-yhtiön kirjapaino (1888—nykyaikaan). Omistaja: osakeyhtiö.

Joensuu.

H. Piipposen kirjapaino (1874—1876). Omistaja: osakeyhtiö, joka paitse edellämainittua toiminimeä on käyttänyt seuraaviakin: **Painoyhtiön kirjapaino** (1876—1877), **Joensuun paino-yhtiön kirjapaino** (1877—1888), **Joensuun kirjapaino-yhtiön kirjapaino** (1888—nykyaikaan).

Savonlinna.

A. Ramstedt'in kirjapaino (1876—1877). Perustaja ja omistaja: kansakoulunopettaja Alexander Ramstedt.

Savonlinnan kirjapaino-yhtiön kirjapaino (1877—1881). Omistajat: A. Ramstedt ja kauppias Adolf Albin Sopanen. Viimemainittu kuoli Maaliskuun 14 p. 1879. Sopasen perilliset myivät osuutensa kirjapainosta Kesäkuussa 1879 A. Ramstedfille. Osakeyhtiö (1879—1881). Kirjapainon osti leipurimestari K. G. Ekman.

K. G. Ekman'in kirjapaino (1881—1882). Omistajia: leipurimestari K. G. Ekman ja maisteri E. Collan.

K. G. Ekman'in perillisten kirjapaino (1882—1887). Kirjapainon osti kunnallisneuvos O. Hedlund ja perusti yhteydessä muiden kanssa Etelä-Savon kirjapaino-osakeyhtiön.

Etelä-Savon kirjapaino (1887—nykyaikaan). Omistaja: viimeksimainittu osakeyhtiö.

Kristiinankaupunki.

Kansallis-kirjapaino (1878—1880). Omistajia: W. Parmanen ja W. Pasi (1878—1880), W. Pasi yksinään (1880). Kirjapaino muutettiin Waasaan.**Loviisa.**

Östra Nylands tryckeri [Östra Nyland'in kirjapaino] (1881—nykyaikaan). Omistajia: Östra Nylands tidnings- och tryckeri-aktiebolag [Östra Nyland’ln sanomalehti- ja kirjapaino-osakeyhtiö] (1881—1885), merikapteini Ernst Hedengren (1886—nykyaikaan).

Rauma.

L. Långfors'in kirjapaino (1881—1883). Perustaja: kauppias L. Långfors. Omistaja: osakeyhtiö.

Rauman kirjapaino-osakeyhtiön kirjapaino (1883—nykyaikaan). Edellämainittu osakeyhtiö.

Kotka.

K. F. Hajander'in kirjapaino, muutettu Mikkelistä (1882). Omistaja: kirjanpainaja Karl Fredrik Hajander. Kirjapainon osti kirjakauppias K. W. Weman.

K. W. Weman’in kirjapaino (1882—1886). Omistaja: kirjakauppias Karl Wilhelm Weman.

K. W. Weman'in konkurssipesän kirjapaino (1886). Kirjapainon osti taapikapteini I. D. Pinello.

I. D. Pinellon kirjapaino (1886—1887). Omistaja: I. D. Pinello. Kirjapainon ostivat ylioppilas A. Bärlund ja kirjakauppa-apulainen Johansson.

A. Bärlund'in kirjapaino (1887—1890). Omistajia: ylioppilas Alfred Bärlund ja kirjakauppa-apulainen Johansson. Kirjapainon osti konttoristi O. Alopæus.

Oskar Alopæus'en kirjapaino (1890). Omistaja: Oskar Alopaeus. Kirjapainon osti kirjakauppias O. Corander.

Onni Corander'in kirjapaino (1890—nykyaikaan). Omistaja: Onni Corander.

Uusikaarleby.

J. W. Nessler'in kirjapaino [W. Pasin kirjapaino Waasasta] (1882—nykyaikaan). Omistaja: lukkari J. W. Nessler.

Hamina.

Fredrikshamns tryckeri- och tidnings-aktiebolags tryckeri [Haminan kirjapaino- ja sanomalehti-osakeyhtiön kirjapaino] (1884—nykyaikaan). Perustaja: taapinlääkäri Robert Ek. Omistaja: osakeyhtiö.

J. Könösen kirjapaino (1890). Perustaja: varatuomari Johannes Könönen. Omistaja: Kansan kirjapaino-osakeyhtiö.

Kansan kirjapaino (1890—nykyaikaan). Omistaja: viimeksimainittu osakeyhtiö.

Kokkola.

J. I. Kloström'in kirjapaino (1884—nykyaikaan). Omistaja: kirjapainofaktori Johan Isak Kloström (1884—1890). Kloström kuoli Lokak. 15 p. 1890. — Hänen tyttärensä Alma Kloström [?] (1890—nykyaikaan).

Lappeenranta.

Lappeenrannan Uutisten kirjapaino (1888—nykyaikaan). Perustaja ja omistaja: kollegianassessori F. W. Jalander (1888—1889), kamreeri Johan Pelkonen (1889), maisteri Carl Gustaf Svan (1889—1890), Lappeenrannan kirjapaino-osakeyhtiö (1890—nykyaikaan).

Käkisalmi.

J. H. Wartiaisen kirjapaino (1889—1890). Perustaja ja omistaja: kirjanpainaja Johan Henrik Wartiainen Mikkelistä. Kirjapainon osti Wuoksen kirjapaino-osakeyhtiö.

Wuoksen kirjapaino (1890—nykyaikaan). Omistaja: viimeksimainittu osakeyhtiö.

Uusikaupunki.

J. F. Holmström'in kirja- ja sanomolehtikirjapaino (1890). Perustaja: kauppias J. F. Holmström. Omistaja: Uudenkaupungin kirjapaino-osakeyhtiö.

Uudenkaupungin kirjapaino-osakeyhtiön kirjapaino (1890 —nykyaikaan). Omistaja: viimeksimainittu osakeyhtiö.

Hankoniemi.

A. Kaustell'in kirjapaino (1888—1890). Perustaja ja omistaja: kansakoulunopettaja A. Kaustell.

Hangö Tryckeri- & Tidningsaktiebolags tryckeri [Hankoon kirjapaino- ja sanomalehti-osakeyhtiön kirjapaino] (1890 —nykyaikaan). Omistaja: osakeyhtiö.

Raahe.

Heickell & Sareliuksen kirjapaino (1889—1890). Perustajat ja omistajat: kirjapainotaiturit Johan Wilhelm Heickell ja Ivar Anders Sarelius. Kirjapaino muutettiin Ouluun.

Heinola.

Heinolan kirjapaino (1890—1891). Perustaja ja omistaja: tehtailija August Rautio (1890); kauppias Abel Malin, joka luovutti omistusoikeutensa Heinolan sanomalehtiosake-yhtiölle (1890—1891). Kirjapainon osti kirjapainofaktori A. K. Schultz.

Aksel Schultz'in kirjapaino (1892—). Omistaja: Aksel Kristian Schultz.

Maarianhamina.

A. O. Nordlund'in kirjapaino (1891). Perustaja: insinöri Axel Olivier Nordlund. Omistaja: Ålands Tidningstryckeri-aktiebolag.

Ålands tidningstryckeri-aktiebolags tryckeri [Ahvenanmaan sanomalehtikirjapaino-osakeyhtiön kirjapaino] (1891— nykyaikaan). Omistaja: viimeksimainittu osakeyhtiö.

R. —t.

På Virdois fjärdar.

Ett reseintryck sommaren 1892.

——

Du ljusa, lugna sommarqväll, Som öfver fjärden andas, Se, hur på äng, på mo, på häll Så härligt grönskan blandas. Mitt sköna, ljufva, dyra land Tänd finska hjertan städs i brand!

Och såsom solen hastar bort, Så lätt som skuggan flyktar, Och allt blir tyst, så inom kort Ock jordelifvet lyktar. Vår blick, som famnar nu vårt land, Snart skymmes utaf grafvens rand.

Men ljuft och skönt du stråla skall, Mitt land, i sommarns stunder, Med solskens glans på strandens svall, På skog och berg och lunder, Och unga blickar, unga bröst Dig prisa då med högan röst.

Det blir vår tröst, det är vår fröjd Uppå den tysta färden, Att solljus kröner än din höjd Och skimrar rikt på fjärden, Att lugnt och starkt och fritt och trygt Vårt folk skall bygga, der vi bygt.

Du klara sol, sjunk ned i frid Bak skogarne och bergen Och gjut kring Finlands fägring blid Den milda purpurfärgen Och se i kärlek, som du sett, Städs på det land, som Gud oss gett.

E. Nervander.

Kirjanen kouluelämästä Suomessa 1600-luvulla.

——

V. 1644 painettiin Tukholmassa Ignatius Meurerin tykönä kirja *Variarum rerum vocabula Latina, cum Svetica et Finnonica interpretatione*, joka on ajan mukaan toinen sanakirja, jossa myöskin suomen kieltä on huomioon otettu. (Ensimmäinen on Eerikki Schroderuksen *Lexicon Latino-Scondicum*, painettu samoin Tukholmassa v.

1633.) Tuota kirjaa, joka nykyään on suuri kirjallinen harvinaisuus, löytyy Suomal. Kirjall. Seuran kirjastossa Helsingissä yksi, tosin vaillinainen, kappale. Tähän kirjaan on loppuun eri nimilehdellä liitetty *Formulæ puerilium colloqviorum*, eli niinkuin voitaisiin kääntää, Malleja koulupoikain keskusteluille, nekin latinaksi, ruotsiksi ja suomeksi. Nämä mallit

På Virdois fjärdar.

Ett reseintryck sommaren 1892.

——

Du ljusa, lugna sommarqväll, Som öfver fjärden andas, Se, hur på äng, på mo, på häll Så härligt grönskan blandas. Mitt sköna, ljufva, dyra land Tänd finska hjertan städs i brand!

Och såsom solen hastar bort, Så lätt som skuggan flyktar, Och allt blir tyst, så inom kort Ock jordelifvet lyktar. Vår blick, som famnar nu vårt land, Snart skymmes utaf grafvens rand.

Men ljuft och skönt du stråla skall, Mitt land, i sommarns stunder, Med solskens glans på strandens svall, På skog och berg och lunder, Och unga blickar, unga bröst Dig prisa då med högan röst.

Det blir vår tröst, det är vår fröjd Uppå den tysta färden, Att solljus kröner än din höjd Och skimrar rikt på fjärden, Att lugnt och starkt och fritt och trygt Vårt folk skall bygga, der vi bygt.

Du klara sol, sjunk ned i frid Bak skogarne och bergen Och gjut kring Finlands fägring blid Den milda purpurfärgen Och se i kärlek, som du sett, Städs på det land, som Gud oss gett.

E. Nervander.

Kirjanen kouluelämästä Suomessa 1600-luvulla.

——

V. 1644 painettiin Tukholmassa Ignatius Meurerin tykönä kirja *Variarum rerum vocabula Latina, cum Svetica et Finnonica interpretatione*, joka on ajan mukaan toinen sanakirja, jossa myöskin suomen kieltä on huomioon otettu. (Ensimmäinen on Eerikki Schroderuksen *Lexicon Latino-Scondicum*, painettu samoin Tukholmassa v. 1633.) Tuota kirjaa, joka nykyään on suuri kirjallinen harvinaisuus, löytyy Suomal. Kirjall. Seuran kirjastossa Helsingissä yksi, tosin vaillinainen, kappale. Tähän kirjaan on loppuun eri nimilehdellä liitetty *Formulæ puerilium colloqviorum*, eli niinkuin voitaisiin kääntää, Malleja koulupoikain keskusteluille, nekin latinaksi, ruotsiksi ja suomeksi. Nämä mallittarkoittavat siis koululaisten opettamista käyttämään kanssapuheessakin oppinutta, s. o. latinan kieltä, oman kielen, ruotsin tai suomen, sijasta. Ne voivat olla meille hauskana näytteenä siitä, millainen senaikuisten koululaisten, eli teinien, elämä ja puhelu oli. Muutamat näytteet siitä seuratkoot sentähden.

Kirja on jaettuna eri „dialoguksiin“ eli kanssa-puheihin. Ensimmäisen „dialoguksen“ nimi on „Salutatio matutina" (aamutervehdys); ja seuraavat kuvaavat sitten koulupoikain elämää päivän kuluessa, seitsemäs esim. „Dum itur ad scholam“ (kun kouluun mennään), yhdeksäs „Inter discendum in schola“ (oppimisen aikana koulussa), joka näyttää että 1600-luvun koulussa puhelu oppilasten kesken kävi laatuun, jos kohta toisesta

paikasta näkee että sen piti tapahtua hiljaa; 11:nnen kanssapuheen nimi on myöskin kuvaava „de ferula“ (patukasta) j. n. e.

Kuudennessa kanssapuheessa kuvataan aamulla nousu seuraavalla tavalla. Ensimmäineen teini sanoo : Aica on jo ylös nosta. Toinen: Eipä viele ole päivä. Ens.: Ava silmäs. Toin.: Vielä ne ovat uneliat. Ens.: Sinä olet uneliambi rotta (Thu sofver meer än en rotta). Toin.: Minä rucoilen, älä minua vaiva. Ens.: Etkös sinuas taitamatoin häpe. Toin.: Mitästä minä häpen. Ens.: Maata valkian päivän saacka. Toin.: Mitä kello on lyönyt. Ens.: Pian lyö yhden. Toin.: Vielä minä vähän macan. Toin.: Etkös laisca nousekcan. Toin.: Cuinga nijn nopiast? Ens.: Pian minä sinun seipällä herätän. Toin.: Jo minä nousen, armada, rucoilen. — Niin elämöitiin siihen aikaan koululaismajassa, kun kello rupesi lähestymään yhtä aamulla!

Kouluun lähtiessä toinen teini pilkkaa toista joka sanoo sen ei jäävän kostamatta. Koulussa vanhempi sitten opettaa ja neuvoo nuorempaa. Sittemmin syntyy seuraava kanssapuhe Lukaksen ja Markuksen välillä. Lukas: Mitäs nijn mutiset? Markus: En minä tohdi puhua. L.: Cuca sinun kielsi. M.: Meidän opetusisäm. L.: Eipä hän ole läsnä. M.: Om cuitengin vacojat saapuilla. L.: Mitä vacoita sinä sanot? M.: Jotca meitä salaisest merkidzevät. L.: Etkös yhtäkän heistä tunne. M.: Cuingast minä heidän tundisin. L.: Niin salaisest he väijyvät. M.: Se on heiden cavaludens. L.: Puhu Latinan kielen. M.: Kylien tahdoisin, jos taidaisin. L.: Nijn sinä opet pikemmin. M.: Tämä toivo teke vidzan makiaxi. —

Eräs toinen oppilas on tällä välin saanut patukasta, ja puhkee itkuun, sekä lupaa lopuksi: Tästedes minä olen cavalembi. Nyt päästään kotiin syömään „suuruspalaa“. Mutta kun toinen teini sieltä palaa, pyytää toinen, joka näkyy jääneen ilman, häneltä ruokaa ja saakin leipäpuoliskon. Hän kiittää siitä, mutta toveri olisi mieluummin tahtonut maksua, lausuen: älä kijtä, mutta maxa. Tämän jälkeen alkaa koulussa uusi tunti, nähtävästi kirjoitusharjoitus, koska yksi teini menee lainaamaan terävää veistä (höyhen)kynän teroittamista varten. — Koska loppulehdet puuttuvat minun käyttämästäni kirjasta, en voi jatkaa esitystä, mutta olemme kuitenkin saaneet jonkunlaisen kuvan suomalaisesta koulusta semmoisena kuin se oli vuosituhannen neljännes sitten.

Tokkohan nykyaika olisi tyytyväinen sen ajan pedagogiseen menettelyyn? Sitä voipi suuresti epäillä.

Kustavi Grotenfelt.

Finlands äldsta tidningar.

——

I vår tid, då vetgirigheten i förening med nyfikenheten hos publiken gjort att det dagliga tidningsläsandet blifvit en af kulturmänniskans käraste vanor, har man svårt att föreställa sig, huru det kändes att lefva i ett land på en tid, då ingen enda tidning fans. För att finna en sådan i vårt land, behöfva vi ej gå längre tillbaka än till år 1770. Men då var ock redan det första tidningsföretaget å bane. Det nybildade vittra sällskapet i Åbo, Aurora-förbundet, hvars ledande män voro professorerne tarkoittavat siis koululaisten opettamista käyttämään kanssapuheessakin oppinutta, s. o. latinan kieltä, oman kielen, ruotsin tai suomen, sijasta. Ne voivat olla meille hauskana näytteenä siitä, millainen senaikuisten koululaisten, eli teinien, elämä ja puhelu oli. Muutamat näytteet siitä seuratkoot sentähden.

Kirja on jaettuna eri „dialoguksiin“ eli kanssa-puheihin. Ensimmäisen „dialoguksen“ nimi on „Salutatio matutina" (aamutervehdys); ja seuraavat kuvaavat sitten koulupoikain elämää päivän kuluessa, seitsemäs esim. „Dum itur ad scholam“ (kun kouluun mennään), yhdeksäs „Inter discendum in schola“ (oppimisen aikana koulussa), joka näyttää että 1600-luvun koulussa puhelu oppilasten kesken kävi laatuun, jos kohta toisesta
paikasta näkee että sen piti tapahtua hiljaa; 11:nnen kanssapuheen nimi on myöskin kuvaava „de ferula“ (patukasta) j. n. e.

Kuudennessa kanssapuheessa kuvataan aamulla nousu seuraavalla tavalla. Ensimmäineen teini sanoo : Aica on jo ylös nosta. Toinen: Eipä viele ole päivä. Ens.: Ava silmäs. Toin.: Vielä ne ovat uneliat. Ens.: Sinä olet uneliambi rotta (Thu sofver meer än en rotta). Toin.: Minä rucoilen, älä minua vaiva. Ens.: Etkös sinuas taitamatoin häpe. Toin.: Mitästä minä häpen. Ens.: Maata valkian päivän saacka. Toin.: Mitä kello on lyönyt. Ens.: Pian lyö yhden. Toin.: Vielä minä vähän macan. Toin.: Etkös laisca nousekcan. Toin.: Cuinga nijn nopiast? Ens.: Pian minä sinun seipällä herätän. Toin.: Jo minä nousen, armada, rucoilen. — Niin elämöitiin siihen aikaan koululaismajassa, kun kello rupesi lähestymään yhtä aamulla!

Kouluun lähtiessä toinen teini pilkkaa toista joka sanoo sen ei jäävän kostamatta. Koulussa vanhempi sitten opettaa ja neuvoo nuorempaa. Sittemmin syntyy seuraava kanssapuhe Lukaksen ja Markuksen välillä. Lukas: Mitäs nijn mutiset? Markus: En minä tohdi puhua. L.: Cuca sinun kielsi. M.: Meidän opetusisäm. L.: Eipä hän ole läsnä. M.: Om cuitengin vacojat saapuilla. L.: Mitä vacoita sinä sanot? M.: Jotca meitä salaisest merkidzevät. L.: Etkös yhtäkän heistä tunne. M.: Cuingast minä heidän tundisin. L.: Niin salaisest he väijyvät. M.: Se on heiden cavaludens. L.: Puhu Latinan kielen. M.: Kylien tahdoisin, jos taidaisin. L.: Nijn sinä opet pikemmin. M.: Tämä toivo teke vidzan makiaxi. —

Eräs toinen oppilas on tällä välin saanut patukasta, ja puhkee itkuun, sekä lupaa lopuksi: Tästedes minä olen cavalembi. Nyt päästään kotiin syömään „suuruspalaa“. Mutta kun toinen teini sieltä palaa, pyytää toinen, joka näkyy jääneen ilman, häneltä ruokaa ja saakin leipäpuoliskon. Hän kiittää siitä, mutta toveri olisi mieluummin tahtonut maksua, lausuen: älä kijtä, mutta maxa. Tämän jälkeen alkaa koulussa uusi tunti, nähtävästi kirjoitusharjoitus, koska yksi teini menee lainaamaan terävää veistä (höyhen)kynän teroittamista varten. — Koska loppulehdet puuttuvat minun käyttämästäni kirjasta, en voi jatkaa esitystä, mutta olemme kuitenkin saaneet jonkunlaisen kuvan suomalaisesta koulusta semmoisena kuin se oli vuosituhannen neljännes sitten.

Tokkohan nykyaika olisi tyytyväinen sen ajan pedagogiseen menettelyyn? Sitä voipi suuresti epäillä.

Kustavi Grotenfelt.

Finlands äldsta tidningar.

——

I vår tid, då vetgirigheten i förening med nyfikenheten hos publiken gjort att det dagliga tidningsläsandet blifvit en af kulturmänniskans käraste vanor, har man svårt att föreställa sig, huru det kändes att lefva i ett land på en tid, då ingen enda tidning fans. För att finna en sådan i vårt land, behöfva vi ej gå längre tillbaka än till år 1770. Men då var ock redan det första tidningsföretaget å bane. Det nybildade vittra sällskapet i Åbo, Aurora-förbundet, hvars ledande män voro professorernePorthan, Gadd, Kalm, biskop Mennander m. fl., hade i slutet af 1770 utsändt en kungörelse, hvari det bland annat heter.

„Ett sällskap, intaget af kärlek och ömhet för sitt fosterlands heder, dess nytta och välgång, har föresatt sig att i detta mål tjena sina landsmän. Det har egentligen förenat sitt bemödande att upphjälpa vitterheten hos oss; dess uppodlande förer med sig ett nöje och en munterhet i sammanlefha-den, som utom henne icke kan kännas. — Men sällskapet inskränker sig dock icke endast inom vitterheten; det sträcker sig till flera vetenskaper, som på något sätt kunna upplysa, förnöja och gagna. Till en början och ett prof af sin afsigt, har det be-slutit att utgifva en tidning, som i afseende till dess vidsträckta ändamål, är ämnad för alla slags läsare".

Namnet på det nya tidningsorganet, hvars första nummer är daterad den 15 januari 1771, blef Tidningar utgifna af ett sällskap i Åbo. Redaktörernas namn flnnas ej utsatta och ej håller prenumerationspriset. Tidningens innehåll fyldes af de här nyss uppräknade personerna med biträde af korrespondenter i landsorten. Bland dem må nämnas kyrkoherden Lencqvist, doktorerne Hast och Bergman, m. fl. Landsortsbidragen utgjordes dock ej af dylikt småprat från bygderna, som våra dagars tidningar ofta innehålla, utan af allvarliga, något tungrodda

utläggningar i landtbruk, hälsovård, stati-

stik, naturkunnighet o. s. v. Historiska och geografiska uppsatser ingingo i mängd och likaså tämligen ofta poetiska stycken.

Hvad man i vår tids präss benämner „ledande artiklar11 förekomma ej alls i „Tidningar utgiftia af ett sällskap i Åbo“. Dagens politiska frågor inom riket beröras likaså litet som de viktiga tilldragelserna ute i stora världen. Äfven notiserna från utlandet äro ytterst knapphändiga. Under rubriken „Nyheter“ meddelas — ehuru högst sparsamt — redogörelser för några dödsfall, utnämningar och nyutkomna böcker. Annonser ingingo icke alls i första årgången; utrymmet var också ganska litet, ty tidningen utkom i duodecformat.

Detta skedde tvänne gånger i månaden och — så hette det å sista sidan — „behagade respectiva prenumeranter alltid emellan klåckan 9 och 12 för middagarne sina exemplar på Boktryckeriet (J. Ch. Frenckells) uttaga".

„Tidningar utgifna af ett sällskap i Åbo“ ut-gåfvos under 8 år i följd; därefter hvilade företaget till början af 1782, då utgifvandet fortsattes till maj 1785. Då upphörde det med anledning af ett kungligt påbud, som åhvälfde förläggaren ansvaret för bladets innehåll, men därjämte torde äfven inom Aurora-förbundet intresset för saken hafva slappats.

N.

Prässens makt.

——

Då jag fordomdags satt på skolbänken, förelädes 05/mig till åmneskrifhing krian: „Hvilket är det farUgaste vapnet: pennan, tungan eller svärdet?”

Ungdomens berserkmod uppreste sig genast mot själfva tanken att man als kunnat framställa en jämförelse mellan dessa tre, och jag grep till vapen för att försvara hvad? — jo svärdet. Och jag grep till hvilket vapen? — jo pennan.

För tungan hade jag, med förlof sagdt, tämligen htet förtroende den tiden, enär jag med det vapnet ofta redde mig mera slätt vid de dagliga utmaningarna från herrar lärares sida.

***

Det var då.

Men tempora mutantur o. s. v. Jag märkte snart, att sabelhjältarnes tid i själfva verket var Porthan, Gadd, Kalm, biskop Mennander m. fl., hade i slutet af 1770 utsändt en kungörelse, hvari det bland annat heter.

„Ett sällskap, intaget af kärlek och ömhet för sitt fosterlands heder, dess nytta och välgång, har föresatt sig att i detta mål tjena sina landsmän. Det har egentligen förenat sitt bemödande att upphjälpa vitterheten hos oss; dess uppodlande förer med sig ett nöje och en munterhet i sammanlefha-den, som utom henne icke kan kännas. — Men sällskapet inskränker sig dock icke endast inom vitterheten; det sträcker sig till flera vetenskaper, som på något sätt kunna upplysa, förnöja och gagna. Till en början och ett prof af sin afsigt, har det be-slutit att utgifva en tidning, som i afseende till dess vidsträckta ändamål, är ämnad för alla slags läsare".

Namnet på det nya tidningsorganet, hvars första nummer är daterad den 15 januari 1771, blef Tidningar utgifna af ett sällskap i Åbo. Redaktörernas namn flnnas ej utsatta och ej håller prenumerationspriset. Tidningens innehåll fyldes af de här nyss uppräknade personerna med biträde af korrespondenter i landsorten. Bland dem må nämnas kyrkoherden Lencqvist, doktorerne Hast och Bergman, m. fl. Landsortsbidragen utgjordes dock ej af dylikt småprat från bygderna, som våra dagars tidningar ofta innehålla, utan af allvarliga, något tungrodda

utläggningar i landtbruk, hälsovård, stati-

stik, naturkunnighet o. s. v. Historiska och geografiska uppsatser ingingo i mängd och likaså tämligen ofta poetiska stycken.

Hvad man i vår tids präss benämner „ledande artiklar11 förekomma ej alls i „Tidningar utgiftia af ett sällskap i Åbo“. Dagens politiska frågor inom riket beröras likaså litet som de viktiga tilldragelserna ute i stora världen. Äfven notiserna från utlandet äro ytterst knapphändiga. Under rubriken „Nyheter“ meddelas — ehuru högst sparsamt — redogörelser för några dödsfall, utnämningar och nyutkomna böcker. Annonser ingingo icke alls i första årgången; utrymmet var också ganska litet, ty tidningen utkom i duodecformat.

Detta skedde tvänne gånger i månaden och — så hette det å sista sidan — „behagade respectiva prenumeranter alltid emellan klåckan 9 och 12 för middagarne sina exemplar på Boktryckeriet (J. Ch. Frenckells) uttaga".

„Tidningar utgifna af ett sällskap i Åbo“ ut-gåfvos under 8 år i följd; därefter hvilade företaget till början af 1782, då utgifvandet fortsattes till maj 1785. Då upphörde det med anledning af ett kungligt påbud, som åhvälfde förläggaren ansvaret för bladets innehåll, men därjämte torde äfven inom Aurora-förbundet intresset för saken hafva slappats.

N.

Prässens makt.

——

Då jag fordomdags satt på skolbänken, förelädes 05/mig till åmneskrifhing krian: „Hvilket är det farUgaste vapnet: pennan, tungan eller svärdet?”

Ungdomens berserkmod uppreste sig genast mot självfva tanken att man als kunnat framställa en jämförelse mellan dessa tre, och jag grep till vapen för att försvara hvad? — jo svärdet. Och jag grep till hvilket vapen? — jo pennan.

För tungan hade jag, med förlof sagdt, tämligen htet förtroende den tiden, enär jag med det vapnet ofta redde mig mera slätt vid de dagliga utmaningarna från herrar lärares sida.

***

Det var då.

Men tempora mutantur o. s. v. Jag märkte snart, att sabelhjältarnes tid i självfva verket varförbi. Svärdet lyser blott i salongerna; de som bära de vackraste värjorna stå längst bort bakom kanonerna. Olycksfallsförsäkringsbolagen behöfva icke höja premierna för dem, ifall de ville försäkra sig före ett krig.

Krigen äro numera beroende af det offentliga ordet, taladt eller tryckt, och en monark, „som bärer svärdet”, skall taga sig till vara att bryta mot den allmänna opinionen — d. v. s. den, hvars andedräkt blåser öfver land och riken.

Talaren i politik skulle dock ej huru vältalig han än vore, kunna höras utom parlamentshusets väggar. Hvad han sagt skulle måhända upprepas i några kretsar, jäsa i sinnena en tid, diskuteras — och glömmas, och därmed vore det slut.

Men det finnes en makt, genom hvilken hans ord kunna ljuda jorden rundt, ropa i hvarje öra, tala till hvarje hjärta och bringa stater i vapen.

Denna makt är prässen.

Vår präss har haft att genomgå en ganska vexlande utveckling. Då vi voro förenade med Sverige erhöllo vi tryckfriheten år 1766. Förut fans censur öfver tryckalster; grundsatsen af en fri yttranderätt genom prässen var

icke erkänd. Att tryckfrihet saknades, insågs dock snart vara ett af de största felen i frihetstidens statsförfattning. Vid 1765 års riksdag beslöts därför, att en allmän tryckfrihet skulle beviljas, och förordningen därom utkom med hälgd af grundlag år 1766.

Tryckfriheten försvann åter genom 1772 års revolution, men återstäldes igen 1774, dock utan att erhålla hälgden af grundlag.

Efter skiljsmässan från Sverige blef tryckfriheten steg för steg alt mera inskränkt, och för närvarande utgör den månadtliga statistiken öfver präss-hinder en vältalig tolkning af vår nuvarande ståndpunkt.

* *

Sedan vi lämnat dessa data, vilja vi återkomma till rubriken — prässens makt.

Ett rikes väl säges kunna säkerställas, om man lägger band på det tryckta ordet. Men månne detta alltid vara fallet?

Får en sak icke behandlas offentligt inför öppen dag, väljer den mörkret, går från mun till mun och växer, matematiskt sagdt, med kvadraten på afstån-det från utgångspunkten. Ett smygande rykte kan sällan nedtystas, men en öppen tryckt lögn kan och

blir alltid störtad. Förbud mot tryckfriheten är--

— — —----Mörkret föder försåten, säger

en tänkare. Den som ej vill låta sig fritt dömas är lätt försmädad. Sättet att bevara sin heder är just att lämna den i allas våld, åt prässens ojäfviga dom. Hvad år historien annat än ett resultat af broskyrer, periodiska prässalster, till och med af pamfletter — och från historiens dom gifves det ingen appell.

Hvad har det varit som i nyare tiden afgjort alla stora krig och tvistigheter stater emellan? — jo kongresserna. Och huru hade dessa kommit till stånd, om icke de förberedts och funnit sitt uttryck i prässen.

Men det fordras, för att åstadkomma sådant, ett visst htet något, och detta något är frihet, tryckfrihet. Vi se hvart de civiliserade länderna England, Tyskland och Frankrike ha kommit därigenom. Äfven svensk-norska frågan löses hufvudsakligen genom prässen och icke genom blod och massacker.

Thorild, i hvars fotspår vi här vilja gå, säger, att friheten att skrifva är i staten densamma som friheten att tänka i själen och att tala i umgänget. De äro lika nödvändiga och hafva blott en lag: sanning.

När man inskränker tryckfriheten, så är det för att hindra spridningen af villfarelsen eller för-smädelsen. Men målet vinnes ej. Man har sett att tusen politiska lagar icke förmått hindra en tanke, då en enda satir eller ett filosofiskt smålöje störtat gudar och religioner.

Man borde besinna att ett ord förstör ett ord, en tanke förstör en tanke och förstånd härskar öfver förstånd. Och att ett statsskick icke skulle få granskas af folket är lika med att återgå till den gamla papismen, som förbjöd lekmän att låsa bibeln.

Såsom grund för den enda äkta sanningsenlighet vi ha att lita på ligger friheten att få bevisa emot, om vi kunna. Hvarje stor sanning har haft som grund en skepticism; först då vi kunnat komma till viss-visshet om att tviflet var ogrundadt, då först hafva vi kommit till öfvertygelse, och då denna vår öfvertygelse *offentligt* delas, kunna vi kröna den som en *sanning*.

Prässen skall ännu i en framtid bli den makt, som skall hålla en rättvis vågskål för rätt och orätt i sin hand och skipa lag mellan folk och furstar; den kommer att sträcka sina armar så långt att de omsluta hela jordklotet och likt en ny ekvator sammanknäppa händerna däromkring under segerropet „nu har jag dig ändtligen!“

Då skola vi med vår ofvan åberopade martyr för sanningen, den ädle Thomas Thorild, fråga med sansadt sinne: Om tusen kungar eller påfvar låta utropa: „detta svarta är hvitt — tro, eller se här bilan! Detta hvita är svart — tro, eller se här bilan! äro vi klokare af det? Bevisar icke detta just jämt lika mycket och lika bra i Rom, i

Konstantinopel, i Japan och i helvetet?

—el—el—

Tankar om Tryck och Tryckfel

yttrade då

Kongl. Academie-Boktryckaren I Storförstendömet Finland Ädle och Högaktade Herren Herr Johan Christopher Frenckell
ooh Dygdädla jungfrun Jungfru Maria Lilja Firade sin bröllopsfäst i Åbo den 22 December 1765,
af Contrahenternas ödmjuke Tjenare.

Åbo,
Tryckt i Dess officin.

Skal jag nånsin Brud-rim skrifva, Bör det säkert ske i dag; Men at lärda ämnen drifva Är min skaldmö alt för svag. Jag som icke har studerat, Kan ej apa höglärd smak; *Styl* och *Präss*, som jag handterat, Endast är och blir min sak. Bonden drömmer bäst om Stutar; Smeden bäst om järn och stål; Timmerkarlen bäst om knutar, Skräddarn bäst om trå och nål. Jag bör vid mitt *Anslag* blifva, Sköta *Spindel*, *Bål* och *Ram*, Och ej på Parnassen klifva Med mitt mindre fina kram. Dock hvad gör ej vördnads-lagen, Då en Älskansvärd *Patron* Åter ser den ljusa dagen, Som förnya skall den ron, Hvilken *Han* med smärta saknat, Redan några år å rad, Då *Han* somnat eller vaknat, Mera sorgsen, mindre glad. Vid en sådan *Värdens* lycka, Bör ju Gästen te sig nögd, Och på papper vördsamt trycka Sinnets lust och hjertats frögd. Konstförvanter varer glade, Nu har Trycket nytt förlag!

visshet om att tviflet var ogrundadt, då först hafva vi kommit till öfvertygelse, och då denna vår öfvertygelse *offentligt* delas, kunna vi kröna den som en *sanning*.

Prässen skall ännu i en framtid bli den makt, som skall hålla en rättvis vågskål för rätt och orätt i sin hand och skipa lag mellan folk och furstar; den kommer att sträcka sina armar så långt att de omsluta hela jordklotet och likt en ny ekvator sammanknäppa händerna däromkring under segerropet „nu har jag dig ändtligen!“

Då skola vi med vår ofvan åberopade martyr för sanningen, den ädle Thomas Thorild, fråga med sansadt sinne: Om tusen kungar eller påfvar låta utropa: „detta svarta är hvitt — tro, eller se här bilan! Detta hvita är svart — tro, eller se här bilan! äro vi klokare af det? Bevisar icke detta just jämt lika mycket och lika bra i Rom, i Konstantinopel, i Japan och i helvetet?

—el—el—

Tankar om Tryck och Tryckfel

yttrade då

Kongl. Academie-Boktryckaren I Storförstendömet Finland Ädle och Högaktade Herren Herr Johan Christopher Frenckell
ooh Dygdädla jungfrun Jungfru Maria Lilja Firade sin bröllopsfäst i Åbo den 22 December 1765,
af Contrahenternas ödmjuke Tjenare.

Åbo,
Tryckt i Dess officin.

Skal jag nånsin Brud-rim skrifva, Bör det säkert ske i dag; Men at lärda ämnen drifva Är min skaldmö alt för svag. Jag som icke har studerat, Kan ej apa höglärd smak; *Styl* och *Präss*, som jag handterat, Endast är och blir min sak. Bonden drömmer bäst om Stutar; Smeden bäst om järn och stål; Timmerkarlen bäst om knutar, Skräddarn bäst om trå och nål. Jag bör vid mitt *Anslag* blifva, Sköta *Spindel*, *Bål* och *Ram*, Och ej på Parnassen klifva Med mitt mindre fina kram. Dock hvad gör ej vördnads-lagen, Då en Älskansvärd *Patron* Åter ser den ljusa dagen, Som förnya skall den ron, Hvilken *Han* med smärta saknat, Redan några år å rad, Då *Han* somnat eller vaknat, Mera sorgsen, mindre glad. Vid en sådan *Värdens* lycka, Bör ju Gästen te sig nögd, Och på papper vördsamt trycka Sinnets lust och hjertats frögd. Konstförvanter varer glade, Nu har Trycket nytt förlag!

All den brist vår Förman hade Af en vän till kärlig barm; Tar sitt slut med denna dag. Annat är at omildt ryckas Nu år Fundamentet riktigt Af en oväns hårda arm. Med dess hela tilbehör; Tryckfel kan väl ingen gilla, För in Kärran helt försiktigt Som har lärt at tänka väl; Drag med Pengeln, som sig bör. Men at tyda alt för illa Tryck Petit, Canon och Mittel, Dertil ser jag intet skäl. Corpus, Cicero, Qvadrat, Mången tror på tryckfel vinna, Och hvad Stylen har för Tittel, Men han tappar snart til slut. Uti alla slags Format. Läs Historien, skal du finna, Nu är Manuscriptet färdigt, At det snart slår illa ut. Sätt det straxt med Jungfru-styl; Stundom tryckas små af stora, Verket bör bli Mästarn värdigt: Stundom stora af de små. Hit med Klubba, Bam och Kil. Bägge: tror jag visst förlora Passa arket på Puncturen, Alt hvad de i tryck-lön få. Lägg så Deckéln vackert på; Tryckfel yppas alla tider, Låt oss snart få Correcturen, Dag från dag och år från år; Så att Prässen ej må stå. Altid klagar den som lider, Den är karl, som så kan sätta Aldrig gråter den som slår. Här syns intet tryckfel til, Den i går af andra trycktes, Här är intet ord at rätta, Trycker andra sjelf i dag; Si! hvar rad är trycknings-gill. Mången är ej det han tycktes, 0! at alt, som höres tryckas, Då han ännu togs för svag. Altid trycktes så correkt, Nog om dem som orätt trycka; Och at ej då en rad lyckas Nu til dem som trycka rätt: Flere rader få defect. Desse göra säkert lycka, Tryck kan göra gagn och skada; Då de förre stå sig slätt. Tryck kan alstra qval och lust; Bästa tryck, som världen känner, Tryck kan göra Hjertan glada; Har af ägta folk sitt namn, Tryck kan verka sorg och pust. När två genom-kära Yänner Tryck från Tryckfel bör man skilja, Tryckas i hvarandras famn. Älskarns klapp från hatams slag. Alt hvad godt är hjertligt Önskas Mången trycks emot sin vilja, Detta Hedervärda Par: Mången trycks med välbehag. Himmel lät Dem härligt grönska! Annat är at ljufligt tryckas, Til dess tiden ända tar!!!

Seitsenreikäisen kiven tarina.

Ja haltia sanoi pojalle: „palkinnoksi minä annan sinulle tämän seitsenreikäisen kiven; sen läpi kun puhallat, siitä ilmestyy eteesi seitsemän palvelijaa, jotka tekevät kaikki, mitä vaan käsket“.

Poika kiitteli ja läksi kotiinsa. Äidin mökki tuntui hänestä nyt entistä matalammalta. Mutta toisella puolen jokea korkealla töyräällä kohosi kuninkaan uhkea linna. Pojan alkoi sitä tehdä mieli ja hän puhalsi seitsenreikäiseen kiveensä. Siitä hyppäsi esiin seitsemän miestä, kumarsivat ja kysyivät: „mitä, armollinen majesteetti, käskette?“ jokainen vuorostansa. Poika sanoi ensimmäiselle palvelijalle: „kun olisi minulla huomis-aamuun semmoinen kartano kuin kuninkaalla“. Toiselle hän määräsi rakennettavaksi komean sillan yli joen kuninkaan kartanolle. Kolmannen käski hän hankkia kuninkaalliset hevoset ja vaunut, neljännen toimittaa kuninkaalliset vaatteet hänen ylleen. Viidennen ja kuudennen piti valmistaa hänelle kuninkaallisia ruokia ja juomia. Mutta seitsemäs sai tehtäväkseen tuoda kuninkaan ainoan tyttären.

Huomis-aamuna, kun poika heräsi, oh kaikki niinkuin hän oh käskenyt.--

Nuori kirjailija heitti kynän kädestänsä ja heittäytyi huolimattomasti nojatuoliinsa. „Olisipa minulla semmoinen seitsenreikäinen kivi ja seitsemän palvelijaa, jotka toteuttaisivat kaikki minun ajatukseni. Näin vaan pitkälläni loikoisin ja sormieni läpi puhaltaisin, teettämistä ei minulta milloinkaan puuttuisi".

Ikäänkuin vahvistaakseen sanojaan hän puhalsi sormiensa läpi. Samassa aukeni ovi ja sisään astui vanhanpuolinen herrasmies. „Sallitteko, hyvä herra, minun kustantaa uusi teoksenne?"

Kirjailija oli noussut seisaalleen ja selitteli, mitenkä hänen oli välttämätön saada rahaa maksuksi jo huomis-aamuna, vekseli pankissa--Toisen kerran aukeni ovi ja sisään astui nuori työmies. Hänen kasvonsa olivat älykkäät, mutta yhtä kalpeat kuin ne lyijypalaset, joita hän kädessään piti. „Mitä kirjasinlajia, hyvä herra, suvaitsette käyttää uudessa teoksessanne?" — „Valitkaa itse, ei minulla ole semmoiseen aikaa! Mutta valitkaa niin, että olen tyytyväinen!"

Kirjailija oli istahtanut jatkamaan kesken jäänyttä kertomustaan. Mutta pitkälle hän ei siinä päässyt, kun ovi kolmannen kerran aukeni ja sisään astui keski-ikäinen mies. Hänen pukunsa oli herrasmainen, mutta kaikkialta kulunut. Katseessakin oli jotain kulunutta, raukeata. „Olette, hyvä herra, suvainnut jättää pois välimerkit uudesta teoksestanne, onko minun lupa ne asettaa paikoilleen korrehtuuriin?" — „Tietysti, mitä minua semmoisilla vähäpätöisyyksillä vaivaatte!"

Kirjailijaa suututti, kun ei saanut olla häiritsemättä. Neljännen kerran ovi aukeni ja sisään astui mustanaamainen mies. Hänen käynnissään oli jotain säntillistä ja koneellista, mutta samalla voimakasta. „Hyvä herra, ensimmäinen arkki on ladottu ja oikaistu, kuinka monta kappaletta käskette painettavaksi uutta teostanne?"

Kirjailija huokaili. Mutta ovi ei pysynyt kiinni, sisään astui mies, jolla oli suuri esiliina ja se täynnä liisteripilkkuja. „Minkälaisiin kansiin haluatte, hyvä herra, saada sidotuksi uuden teoksenne?"

Ja heti hänen jälkeensä tuli toinen, jonka liukkaista liikenteistä ja nopeasta puheesta saattoi arvata „affääri"-mieheksi. „Olkaa hyvä ja määrätkää hinta, — se on kanteen painettava, — ja siitä on minulle tuleva seitsemäs osa". — „Menkää tiehenne! Kysykää kustantajalta! Minä olen kirjailija, antakaa minun olla rauhassa!" Ja he katosivat kaikki samaa tietä kuin olivat tulleetkin.

Kirjailija tarttui jälleen kynäänsä, mutta se ei enää paperilla sujunut, se oli nähtävästi hermostunut. Viimeinen kappale oli vielä kirjoittamatta, kun ovi seitsemännen kerran lensi auki ja sisään tupsahti pieni poika. „Manuskript!" oli ainoa sana, minkä hän sai sanotuksi. Mutta sekös pani kirjailijan vimmaan. „Joko taas tahdotaan uutta käsikirjoitusta! Niinkuin minä sitä hihasta pudistaisin! Eikä minulle edes yölepoakaan suoda!"Poika seisoi ja hieroi kohmettuneita käsiään. Hän odotti ja odotti mielellään lämpimässä huoneessa. Otti paperikäärön vastaan, kiitti ja juoksi ulos. Kirjailija sulki oven hänen jälkeensä: „muistuta siellä, että huomis-aamuksi pitää kaikki olla valmista. Minua älkööt syyttäkö, kun hyvissä ajoin ovat käsikirjoituksen saaneet!" Sitten hän viskautui vuoteelleen. „Vihdoinkin olen painajaisistani päässyt! Jos voisin, niin hävittäisin kaikki latojat ja nitojat, kustantajat ja kauppiaat, jotka eivät suo minulle hetkeäkään hengähtääkseni. Tahtoisin olla kaikkea muuta kuin nykyajan kirjailija!"

Hän koetti nukkua, mutta ei saanut unta silmiinsä. Hän nousi, meni kaapilleen ja tapasi sieltä kirjan. Sitten hän paneutui takaisin vuoteelleen ja rupesi lukemaan.

Kirja, joka sattui hänelle käteen, oli pienempää kokoa kuin tavallinen oktaavi. Sen leveys oli puolet pituudesta ja sen paksuus puolet leveydestä. Paperi oli sinertävää, silittämätöntä.

Ensinnä pistivät hänen silmäänsä monilukuiset värilliset kuvat, jotka niinkuin maalatut virstanpatsaat maantiellä yksitoikkoista selailemista helpottivat. Mutta vähitellen hänen huomionsa kiintyi itse tekstiin, joka antikva-petitillä ja „nonpareille"lla painettuna vaatimattomasti vetäytyi sivulta sivulle, niinkuin matala kanervikko pitkin maantien vieriä. Mitä pitemmälle hän lukiessaan pääsi, sitä kauemmas veti kertomus hänet mukanaan. Hänestä tuntui siltä kuin olisi matkustanut entisyyteen, siirtynyt seitsemänkymmentä vuotta taaksepäin, ja itse tuntenut

kaiken sen, mitä luki.

Minä olin puhutellut muutamia meidän Upsalassa oleskelevia maamiehiämme, oppivaisia niinkuin minäkin, että me, kotiin tultuamme, painoittaisimme yhtä *Suomalaisia kirjaa*, koetteeksi jos olisi muka mahdollinen omalla kielellämme toimittaa tiedollisia ja opillisia aineita. Ja teimme liiton välillemme, että kukin meistä piti vissiin ajan-päähan kirjoittaman jotakuta valistukseksi meidän *tarinamuksestamme* ja *maastamme*, tahi selitykseksi meidän *kielestämme* ja *runomuksestamme*, eli jos ei muuta, niin suomentaa edes vieraista kielista muiden kansojen opetuksia ja runomuksia; koetteeksi muka, että meidänkin kielellämme käsittää heidän mieli-valaistustaan ja kieli-somaisuuttaan.

Minä odotin, yhdestä vuodesta toiseen, tämän luvan täyttämistä; mutta havaitsin kohta, ett'ei yksikään heistä pitänyt sanaansa. Ja koska minä tästä heitä muistuttelin, niin syytettiin yhtä ja toista, ja vetivät kukin verukkeitansa esteleitaksensä; monipa ei enään vastannutkaan minua minun kirjojeni päälle.

Kuitenkin minä odotin heiltä tätä kirjallista apua aina loppuun asti tästä kirjan-painamisesta, saadakseni heiltä edes muutaman sanan tähän pistetyksi. Ja olen sen tautta nimelläni merkittänyt omia tekojani, että eroittaa heitä muista; yksi neuvo, jota ei olisi tarvittu.

Mitäspä minun sitten, kuin yksinään ruveta tähän pulmaan, ja kokea näitä vehkeitä aikoihin saada, joiden voittamiseksi olisi vaadittu yhtä yhdistettyä väkitarttumista? Ja minun täytyi siihen ruveta eroitettuna pois omiltamme, vieraassa maassa. Kuinka usein eikös minulla olisi ollut tarvista keskustella maamiehiämme meidän kielestämme ja hänen tavoistaan, sekä uusien sanojen synnyttämisessä, että vanhojen tarkoittamisessa, kuin että muutenkin neuvoitella muissa asian-laidoissa. Kuin muut vanhemmatkin kirjan-toimittajat aina ensin antavat kirjoituksiansa muille heidän tuttavilleen ja ystävilleen, lukeaksensa ja oijaistaksensa, ennen kuin he heitä julistavat, niin minulla ei ole ollut yksikään, joka olisi edes ottanut heitä katsoakseen, eli joka olisi neuvoillansa minua jossa kussa oijaistanut. Heidän neuvonsa oli ainoastaan: „ett'ei puuttua koko työhön"; ja kuin en ottanut tätä totellakseni, niin heillä ei ollut muuta minulle antaa.

Vaikka se oli työläs kyllä minulle, ruveta semmoiseen kauppaan, ja antaita siihen, kussa yhdellä puolella kohtaa minua pilkkaa ja irvistelemistä, ja toisella omaa vahinkoa ja menettämistä, niin tahdoin minä ennen kuitenkin uskaltaa kaikkia, ennen kuin heittäisin yhtä asiata koettamatta, joka on minun mielestäni niin kallis ja suloinen kaikille Suomalaisille.

Minä tunnen aivoin hyvästi laveuden ja vaaran minun kokemisestani, mutta eipä sekään ole ollut hyvä peloittamaan minua tästä, koska juohtuupi mieleeni sitä etua ja hyödytystä, hengellisessä tarkoituksessa, joka tuosta vajoisi meille, jos meidän kielemme tulisi muka paremmin ylös-harjoitetuksi. Minä tiedän, että tähän asiaan vaaditaan, ensinkin yhtä valaistettuampata ymmärrystä ja yhtä isompata opetusta, kuin on minulle edes mahdollinen tässä nuoressa ijässäni; ja toiseksi yhtä selvempätä Suomenkielen-tuntemista, joka myös puuttuu minulle. Sitten vaaditaan vielä tämmöisiin asioihin yhtä rahan-varaa, joka on minulla vajaalla, ja yhtä kovaa-luontoista uskallusta ja mielen-hartautta, ensinkin että ruveta, ja sitten että edes-tunkea yhtä asiata, joka niin monessa paikassa riitelee vanhoja luuloja ja tapoja vastaan.

Näistä vaatimuksista on suurin vastus ollut minulla kustannuksista — ja kuka heidät maksaa. Minäen puhu työstäni ja vaivastani, enkä myös minun kalliista ajastani ja elostani, silla heidät minä mielelläni uhraan yhteen asiaan, joka minun mielestäni on se kauniin, johon minä taidan ruveta; mutta minä haastan paljaasta painamisen ja paperien maksusta.

Minä kyselin jo v. 1828, kusta olisin saanut kirjankustantajaa, mutta eipä siihen mvennut yksikään — liioiten kun kuulivat, että minun piti kirjoittaa tätä Suomeksi. Turusta olisi toki yksi kirjan-kauppias siihen ruvennut, jos olisin toimittanut näitä Ruotsiksi. Mutta koska Suoinen-kielen harjoittaminen oli minun pää-tarkoittamukseni, ja

aineet, joita kirjoitin, vähemmästä arvosta, niin en siihen antainutkaan.

Minä olen kuullut monen nauravan ja sanoavan Suomalaisten kielen ei kelpaavan mihinkään, eikä auttavan heitä opillisissa aineissa. Semmoiset puheet on aina pistänyt minun vihakseni, sillä he ikään kuin tarkoittaa, että Suomalaiset ovat muita kehnompia, ja silloin vasta tulevat kunnollisiksi, kuin rupeavat muiden kielien pauloihin. Kuin olen nähnyt, mitenkä muista vieraista kielista ammennetaan oppimuksia, niin olen aina ajatellut, eiköshän Suomen-kielestä milloinkaan haettaisi jotain tietääksensä.

Minä olisin kyllä välttänyt jonkun osan moitti-muksia, jos olisin kirjoittanut tavattomasti vanhalla kirja-kielellä, ja olisin ehkä käsittänyt rahallista voittoa, jos olisin painoittanut tavallisilla (fraktura) kirjoitus-nenillä talonpojiltakin luettavaksi. Mutta mikä olisi ollut voitto minun puolestani, olisi kielen puolesta ollut kadotus. Sillä minun aivoitukseni on ollut, että minä parhaittain meidän vallas-väessämme, tahi siinä valistetussa kansan-säädyssä, sytyttäisin rakkautta tähän meidän omaan puheesemme.

Minä painoitm syksyllä v. 1825 yhdet ilmoitus-sanat, kussa minä lyhykäisyydessä toimitin minun aikomukseni. Näistä ilmoitus-sanoista lähetin minä ison joukon Suomeen, sekä tuttaville ja muille kielen-ystä-ville, mutta erinomattain niille molemmille papis-neu-voittelemuk sille, saadakseni heidän kauttaan näitä lähetetyiksi kuhunkin seurakuntaan ja kappeliin. Minä lupasin kyllä, että joa päälle-tarjoitukset olisi sisään tulleet Maalis-kuuhun v. 1826, niin olisin minä jo Juhannukseksi samana vuonna painoittanut ensimmäisen osan tästä minun kirjastani; mutta petinpä itseni sen perustuksen päälle, ett’en ennättänyt saada päälletarjoomus-listoja sisään-lähetetyiksi siihen määrättyyn aikaan. He viipyivät vielä koko vuosikauden, moniaat eivät tulleet ennen kuin vasta syksyllä v. 1827, ja moni jäi tulematta. Tämä hitaisuus listojen toimittamisessa ja ta-kaisin-lähettämisessä oli ensimmäinen syy tämän kirjan myöhästymiseksi.

Kuitenkin tulin minä jo syksyllä v. 1826 Tuk-hulmiin sitä painoittamaan, ehk'en vielä tuntenut puo-

liakaan päälle-tarjoojoista. Lokakuussa aloitin painoitta-mistä Ecksteinin kirjan-pajassa. Mutta siinä oli niin vähä näitä paino-neniä, koska siinä painettiin muitakin kirjoja niillä samoilla, ett’en tainnut saada kuin puolen arkkia kerrallaan pujotetuksi. Ja koska Suomen-kieli oli heistä äkkinäinen, ja varsin vaikea painon-ojennuk-sistaan, niin eivät yksikään tahtoneet siihen mielellään ruveta; vaan heittivät minun tyOni muita jäljemmäksi. Minun täytyi juoma-rahoilla lepyttää heitä, ilman en olisi tullut mihinkään. Tällä tavoin en tainnut saada jos puolen arkin viikossa painetuksi, niin että koko ensimmäisenä vuonna ei painettu muuta kuin 80 kokonaista arkkia. Jos sekin olisi kaikki ollut ensimmäistä osaa, niin olisi ollut hyvä, mutta minä aloitin toistakin osaa yhf-aikaa — heitä painettiin vuorotellen — koska olin sitäkin luvannut aikaisin valmiiksi.

Syksyllä v. 1827 loppui minulta paperi, jota olin itse ostanut, luullessani sillä saavani sitä helpommalla hinnalla, ja koska nyt piti samalta paperin-kauppiaalta ostaa enemmän, niin ei ollutkaan hänellä enää sellaista. Hän oli sillä välillä pois-myönyt kaikki tätä-laatuista paperia, eikä löytynyt sellaista, sinistä, koko kaupungissa ostoksi. Minä sain nyt vasta tietääkseni, että se oli tuotettu Lessebon paperin-pajasta lähes Wexiön kaupunkia Skånessa, ja ett’ei sellaista ollut saada ennen kuin ensi keväillä, merta myöten. Mitäs minun nyt piti tekemän! Pitikö minun vartoman siihen, vai pitikö minun ottaa tois-laatuista valkoista paperia, joka yksissä kirjoissa näyttää varsin rumalle?

Minä odotin aina Touko-kuuhun v. 1828, toivoissani ennen syksyä kuitenkin saavani kirjani painetuksi. Silla tavalla meni minulta kaiken talvi hukkaan. Kuin tuli uutta paperia, niin silloin olin taas ilman rahatta, eikä tässä rahatoin pääse mihinkään. Ne rahat, jotka minun piti Suomesta saada, viipyivät yli aikansa; ja olisin seisonut siinä, ell’en minä olisi saanut lainaksi muutamilta täällä asuvilta maamiehUtä.

Sillä tavalla rupesi taas tämän kirjan painaminen. Ett’ei pitänyt käydä näin bitaisesti, vaan jotta piti joutua, painoitin minä häntä nyt kahdessa kirja-pajassa, nimittäin toisen osan vanhalla paikalla, ja tätä ensimmäistä Nordstedtin luona, Poikineen. Tässä painaminen kävi muutamia viikkoja oikein uhosti, vaan tämä paja oli asetettu varsin tietomus-opiston varaksi, — sitä sain vasta silloin tietää. Opistolle tuli sitten niin paljon allakoita ja muita tarpeellisia kirjoituksia painettavaksi, jotka olisi pitänyt jo Juhannukseksi joutua valmiiksi, että kaikkein

muiden täytyi jäädä sipo-sillään. Sillä lailla seisautettiin minua taas aina Elo-kuuhun, jolloin taas aloitin. Siitä päivästä se on käynyt solkenaan, ilman esteitä.

Mutta ei siinä kyllä! Vähäkös minulla oli tekemistä näiden kuvien, piirroituksien ja soittamuksienkanssa? Mina olin tässä olevassa maalaamus-opistossa tavannut monta nuorta Suomalaista, jotka olivat varsin hyvä-tahtoisat, auttamaan minua näiden kuvien kuvittamisella ja kivelle piirroittamisella. Vaan minun täytyi itse niitä painilla kaunistella, saadakseni sillä tämän kirjan maamiehilleni niin huokeaksi kuin suinkin mahdollinen. Tämä kuvien-maaloittaminen viivytti minut vielä vuosikauden.

Kesällä v. 1829 sidotin minä muutamia heitä, ja lähetin Suomeen, mutta useampia en tahtonut lä -hettää, ennen kuin ennättivät tulla mielen-tutkinnolta, eli sensuurilta, luetuiksi, koetelluiksi ja päästetyiksi. Tätä tehtiin syksyllä samana vuonna. Mutta silloin tuli minulle jo heri myöhään, sinä syyssä, lähettää heitä, merta myöten, Suomeen.

Keväillä v. 1880 olisin tätä tehnyt, jolloin minulla oli maalatutta kuvia 9000, päälle-tarjoojoiden tarpeeksi, ehk’en vielä silloinkaan ollut ennättänyt saada heitä ostajoidenkin varaksi. Mutta nyt kielsivät minua yksi ja toinen tätä tekemästä, ennen kuin ennätin yhf-aikaa saada kaikkia lähettäneeksi. Sanoivat: „mitäs sinä laitat yhdelle, etkä toiselle? Kuin ovat jo odottaneet vuosikaudet, niin odottanevat vielä jonkun kuukaudenkin; ja paremminhan tuo käypi kauppakin, urakalta kuin vähitellen". Tätä selittivät minulle niin monella tavalla, että minäkin viimein siihen myödistyin ja omaksi vahingokseni noudatin heidän mieltään. Heidän puheellaan viivytin kirjojen lähettämistä Suomeen syk-syhyn, toivoen siihen saavani kaikkia näitä kuvia valmiiksi.

Tehdäkseni tätä oikein kättä mahtain, muutin j minä kesäksi kaupungista maalle, Kolbotten mainittavaan herras-hoviin; ja otin myötäni niitä kuvia, tauluja | ja soittoja, jotka oli kirjaan kuuluvia. Mutta meille ei ole aina luotu toteen käydä aivoituksemme. Elo-kuun | 29:nä päivänä, juuri Jumalan-palveluksen aikana, paloi tämä kaunis herras-kartano, hirmuisella tuli-palolla, poroksi. Minä en sattunut silloin olla kotona, olin mennyt Erstavikin kirkolle, puolen peninkuorman päähän. Kotiin tultuani ei ollut enään niin hitua jäljellä kaikista minun kirjoistani, papereistani, vaatteistani ja huoneen-kaluista.

Minä en tässä puhu vahingostani rahallisessa tarkoituksessa, enkä myöskään kirjallisessa, sillä sitä ei arvaa toinen kuitenkaan. Ainoasti mitä tähän kirjaan tulee, niin paloi tässä maalatuitakin kuvia kolmatta toista kymmentä tuhatta kappaletta, joiden maaloitta-misessa oli ollut minulle työtä kahden vuoden. Onneksi olivat painetut arkit kaupungissa kirjan-sitojan korjuussa.

Siinä minä seisoin tyhjin käsin! Minä olin näissä vehkeissä ei ainoastaan kuluttanut rahani, ja menettänyt aikani; mutta olin myös velkauntunut siinä toi-

vossa, saavani, kirjojen ulos-annettua, tarpeekseni, sokä velkojen maksamiseksi että toisenkin osan lunastamiseksi. Tyhjäksi kävi tämä toivoni, ja aikomukseni hajosivat kuin akanat tuuleen. Työtä ja tointa ei minussa puuttunut, ainoasti varaa — uusiin kustannuksiin. Jos olisin mistä saanut kirjan-kustantajata, eli jos josta kusta olisin saanut rahoja lainatakseni, tähän tarpeesen, niin asia olisi ollut väleen autettu. Mutta tätä ei ollut minun toivoamistakaan, koska nekin, joilla oli minulta saamista, eivät nyt antaneet aikaakaan, tämän onnettoman palon tähden, vaan kilvoittain kiistelivät valmista tahtomaan, kukin luullessaan saavansa ennakon. Mitkä minulla oli ystäviä ja tuttuja, olivat jo ennen minua rahoittaneet.

Minä kirjoitin sinne tänne, sekä Suomeen että muuanne, tästä ahdistuksestani, saadakseni kirjan-kus-tantajata; mutta ei yksikään siihen ruvennut. Jos olisi ollut puhe muka viinan-kaupasta eli ostosta ketun- | nahkojen, tahi muusta seittyisestä, silloin olisi ehkä | löytynyt rahoja vähä kullakin; mutta Suomalaisiin j kirjoihin, ei ollut yhdenkään heidän uskaltamista.

Näissä muka neuvoissa, ja huoliessani omasta hennostani, meni taas kaksi ajast’-aikaa minulta huk- I kaan, ja olen sillä välillä tuskin voinut välttää mak- | sun-luopumusta, eli konkurssia; jota monikin minun sijassani olisi tehnyt, mielelläänkin — laillisella perustuksella. Mutta tällä tavattomalla tavalla en tahtonut muitakaan saattaa vahinkoon, saatikka tuttavia ja heitä, jotka ovat kehoittaneet kielen harjoittamistamme.

Viimeisellä sain minä toki nuoren muona-kauppiaan tässä Tukhulmissa auttamaan minua näissä aikeissa, rahan-

lainuulla, josta minun tulee häntä ei ainoastaan kiittää, sekä omasta puolestani että päälle-tarjoojoiden, mutta myöskin kunnioittaa, koska hän, joka oli ihko Ruotsalainen, otti sitä tehdäkseen, jota ei yksikään Suomalainen olisi tehnyt, voitoksi kielellemme.

Nämät kaikki vahingot ovat seisauttaneet minua, vaan eivät kuitenkaan ole olleet hyvät pois-luovuttaa minua näistä kielen-harjoituksista. Huovaahan variskin vasta-tuuleen, mies voittaa vahinkonsa. Sillä eivät minuakaan vastukset voittaneet; minä voitin vastuksia.

Oli jo aamupuoli yötä, kun hän sammutti kynttilän ja nukahti. Mutta hänen ajatuksensa eivät levähtäneet, kerran liikkeille pantuina ne kulkivat kuin kone. Eilis-iltaiset henkilöt ilmestyivät, kaikki seitsemän, hänen eteensä, mutta he eivät näyttäneet tulevan ovesta sisään, vaan suuresta seitsen-reikäisestä kivestä, jota hän itse puhalsi.

Kun hän heräsi, oli huoneessa aivan valoisaa. Vuoteen vieressä lattialla oli kirja, joka oli mennytauki nimilehden kohdalta. Siinä saattoi lukea: *„Otava eli Suomalaisia huvituksia C. A. Gottlundilta. I osa. Tukhulmissa 1831“*.

Kirjailija nosti sen varovasti lattialta, pyyhki siitä tomun hyvin huolellisesti ja pani sen takaisin kaappiinsa toisen samankokoisen, mutta ohuemman kirjan viereen, jossa oli kakkosen numero. Ja hänestä tuntui siltä, kuin olisi ollut kiittämätön edellisenä iltana, kovasti kiittämätön.

K. K. Facsimile af första sidan i Johan Gersons bok „Om djefvuiens frestelse“. Detta arbete, som öfversattes till svenska af Ericus Nicolai, trycktes i Stockholm år 1495 och är den*första* i Sverige tryckta svenska bok.

Diktens pärla.

——

På hafvets botten hvilar Bland musslor och korall En pärla, skön som dagen, Med klarhet af kristall.

Förgäfves seglarn sökte Den pärlan år från år, Förgäfves dykarn letat Dess djupt fördolda spår,

Ty när han trott sig hålla Den pärlan i sin hand, Helt hastigt hon försvunnit Bland stenar, grus och sand.

Flyg hän att hafvet päjla, Du diktens dykarslup! — Din aning dock ej hinner Dess innerst gömda djup.

Far ut att pärlor fiska I sagans rosennatt! — Din längtan aldrig famnar Dess djupt fördolda skatt.

Fågel Blå.

Janne Florvall.

——

En typografs lefnadssaga.

Han hade med de öfriga tryckeriinventarierna åtföljt Widerholmska officinen från Borgå till Helsingfors.

Då jag 1861 såsom lärokamrat gjorde hans bekantskap, var han en tjuguårig ung man, något krokryggig och mycket „kobent“. Det bleklagda ansigtet och de stora, drömmande ögonen hade dock egenskapen att göra honom synnerligen intressant, åtminstone i mina ögon. Och då han sedermera i „pojkarnas kammare" anförtrodde mig sina föregåenden, kunde jag till och med förlåta honom hans som det tycktes ständiga, osläckbara törst.

Dessa hans föregåenden gestaltade sig sålunda:

Hans far var instrumentmakare i Borgå. Ännu torde, hvarest möjligen guitarrer finnas qvar i någon skräpgömma, sådana kunna påträffas, som båra det

Florvallska namnet, hvilket i tiden bland guitarrspe-lare var synnerligen välkändt.

Instrumentmakarens son fick en jemförelsevis god uppfostran. Han kom till gymnasium, och var redan långt kommen der, då han genom faderns frånfälle måste afbryta studierna. Han valde sätta-rens icke så htet ansträngande yrke och blef elev hos P. Widerholm.

Men till hans föregåenden hörde äfven, att han i egenskap af ung gymnasist råkat varmt och innerligt förälska sig i rådman Y—s älskliga dotter, en flicka om sjutton vårar och med i ekonomiskt af-seende synnerligen lyckligt utrustade föräldrar.

Såsom gymnasist var han gerna, alltför gerna, sedd af den tillbeddas föräldrar, hvilka i den välartade ynglingen tyckte sig finna en svärson, som med

Diktens pärla.

——

På hafvets botten hvilar Bland musslor och korall En pärla, skön som dagen, Med klarhet af kristall.

Förgäfves seglarn sökte Den pärlan år från år, Förgäfves dykarn letat Dess djupt fördolda spår,

Ty när han trott sig hålla Den pärlan i sin hand, Helt hastigt hon försvunnit Bland stenar, grus och sand.

Flyg hän att hafvet päjla, Du diktens dykarslup! — Din aning dock ej hinner Dess innerst gömda djup.

Far ut att pärlor fiska I sagans rosennatt! — Din längtan aldrig famnar Dess djupt fördolda skatt.

Fågel Blå.

Janne Florvall.

——

En typografs lefnadssaga.

Han hade med de öfriga tryckeriinventarierna åtföljt Widerholmska officinen från Borgå till Helsingfors.

Då jag 1861 såsom lärokamrat gjorde hans bekantskap, var han en tjuguårig ung man, något krokryggig och mycket „kobent“. Det bleklagda ansigtet och de stora, drömmande ögonen hade dock egenskapen att göra honom synnerligen intressant, åtminstone i mina ögon. Och då han sedermera i „pojkarnas kammare" anförtrodde mig sina föregåenden, kunde jag till och med förlåta honom hans som det tycktes ständiga, osläckbara törst.

Dessa hans föregåenden gestaltade sig sålunda:

Hans far var instrumentmakare i Borgå. Ännu torde, hvarest möjligen guitarrer finnas qvar i någon skräpgömma, sådana kunna påträffas, som båra det

Florvallska namnet, hvilket i tiden bland guitarrspe-lare var synnerligen välkändt.

Instrumentmakarens son fick en jemförelsevis god uppfostran. Han kom till gymnasium, och var redan långt

kommen der, då han genom faderns frånfälle måste afbryta studierna. Han valde sätta-rens icke så htet ansträngande yrke och blef elev hos P. Widerholm.

Men till hans föregåenden hörde äfven, att han i egenskap af ung gymnasist råkat varmt och innerligt förälska sig i rådman Y—s älskliga dotter, en flicka om sjutton vårar och med i ekonomiskt af-seende synnerligen lyckligt utrustade föräldrar.

Såsom gymnasist var han gerna, alltför gerna, sedd af den tillbeddas föräldrar, hvilka i den välartade ynglingen tyckte sig finna en svärson, som medtiden komme att kring det Florvallska namnet fläta de skönaste lagrar. Hans små försök att kläda sina känslor och tankar i bunden form hade nemli-gen hos rådmannens icke synnerligen vittra omgif-ning väckt en icke vanlig uppmärksamhet, och man spådde, att det skulle blifva någonting utomordentligt stort af honom med tiden.

Hon, den tillbedda, var isynnerhet af själ och hjerta öfvertygad om, att unge Florvall skulle förstå att skaffa sig ett namn, hvars glans blefve oförvansk-lig, jemte det denna naturligtvis tillika komme att kasta en icke så obetydlig strålglans öfver till henne, hans utvalda.

Emellertid inträffade nyssanförda omgestaltning. Den lofvande poeten sjönk ohjelpligt i fars och mors ögon, höll sig en liten tid någorlunda uppe i hjerte-vännens, men blef sedermera helt och hållet skjuten åt sidan.

Synnerligen känslig och romantiskt anlagd som unge Florvall var, verkade det bemötande, som han från sina förr så välvilligt stämda vänners sida rönte med anledning af (le förändrade förhållandena, i hög grad nedstämmande på honom. Han blef dyster och ordkarg och — det beklagligaste af allt — han sökte en tröst ur glaset.

Sådan var han, då jag gjorde hans bekantskap. Min stora lust att samla och afskrifva visor och sångstycken gjorde att vi närmade oss till hvarandra. Han hade rått ansenliga poesisamlingar, afskrifter ur Franzén, Runeberg, Topelius, Nervander, Cygnaeus och Sveriges mera framstående vitterlekare. I samlingen ingick äfven en och annan bit, försedd med signaturen „Janne“, och dessa skaldestycken — detta lät han endast mig veta — voro författade af honom sjelf.

Då han ännu ej var utlärd eller högtidligen „förklarad för konstförvandt", såsom det heter, befann han sig i „husets mat“ och bodde, såsom tryckerieleverna i allmänhet på den tiden, invid tryckerilokalen, i den s. k. „pojk-kammaren“, ett mörkt och dystert rum, hvars fönster vette åt ett slags tambur eller förstuga, närmast gränsande till sätteriet. Möblemanget i kammaren bestod af ett rankigt bord, par stolar och en säng af väldiga dimensioner, som ständigt stod utdragen och redo att i sitt gästvänliga sköte mottaga tre å, fyra ungdomar, som tröttnat

vid det dagslånga arbetet med „Pyhä Raamattu", »Helsingfors Tidningar" eller något annat arbete.

Då de öfrige kammarkamraterne om qvällarne eller under söndagame begåfvo sig ut, följde Flor-vall aldrig med desse. Han sågs i stället alldeles ensam i skymningsstunden styra kosan till den kända „moster Sofi" vid Stora Robertsgatan, hon som skaffade sig föda genom att släcka törsten hos | andra. Derifrån återvände han vanligen med stap-I lande steg och med det annars bleka ansigtet blossande rödt. Men det hände ofta nog att det var ebb i kassan, och då stannade han hemma. Då kunde man få se honom sitta vid sin guitarr, småsjungande och knäppande på guitarrsträngama, eller också låg han, i hög grad närsynt som han var, öfver ett skrifhäfte, som sida efter sida blef fyldt med prof-bitar af diktkonst såväl från andras som från egen fatabur.

Dervid besjöng han henne, som ej varit honom trogen, han sjöng om brasan, som flammade i kakelugnen, han sjöng om dussin-vägguret från ryssbodan, han sjöng om arbetets möda och han sjöng om sitt eget glädjetoma lif.

Jag hade, som jag redan anförde, vunnit hans synnerliga tillgifvenhet. Derigenom kom jag äfven i tillfälle att få afskrifva en del af hans dikter, dem han särdeles gerna uppläste för mig, hans ende varme vän och beundrare.

Bland denna samling af visor och sångstycken, som jag i likhet med Janne Florvall med ifVer bjöd till att föröka och hvilken samling jag ännu eger i behåll, ingå äfven följande småbitar, hvilka Janne Florvall är upphofvet till:

Till henne.

Du var mig kar, ej någon ann Som du mitt varma hjerta vann,

Du var mig kär, du än det är:

Att älska dig jag blott begär.

Du var så skön; då jag dig såg Du tände i min själ, min håg En eld, som aldrig slockna kan,

Som blott för dig i lågor brann.

Du var så huld; när som du log All sällhet till mitt hjerta drog.Din blick var himmelskt Ijuf och skön,

Var fridfull som en engels bön.

Hur kunde du förskjuta mig,

Som dyrkade, som tillbad dig?

Hur kunde du, en engel blid,

Ifrån mig taga ro och frid?

Janne Florvalls lif var glädjelöst; hans håg låg ej heller åt Gutenbergs ädla konst. Kanske utgjorde dessa omständigheter anledning till, att han uppfattade arbetarens värf öfvermåttan tungt och svårt, såsom han låter oss finna af följande

Arbetaresång.

Arbetarn, han sträfvar från morgon till qväll Att torftiga brödet förtjena.

Hans lefnad är sällan lyckosam, säll;

Han kämpar med mödan allena.

Hans dag år sä lång och hans arbete svårt;

Då lifvet igenom han sträfvar,

Det kännes så bittert, så ohjelpligt hårdt Att stundom han suckar och bäfvar.

När sen emot lefhadens skymning och qväll För honom det slutligen lider,

Då är han först lycklig och verkligen säll,

Ty ro lian då finner omsider.

Han satt ofta stirrande i brasan. Denna gaf honom äfven anledning att besjunga de glimrande och skimrande, de flammande och lågande fantastiska formationerna derinne i kakelugnen, bland glöd och bränder:

Elden.

Se, gnistor uppspraka Och falla tillbaka,

Se glöden, som ren Sitt rodnande sken Försvagadt kringsänder På slocknande bränder.

Dock glimma de opp I mångtalig tropp.

Se, huru de flyga!

Se, huru de smyga!

Och lågorna blå Kring eldhärden gå.

Det flammar, det lågar I vinklar, i bågar;

Det klaraste ljus Bland aska och grus Ses lysa och pråla.

Så herrligt ses stråla Den gnistrande hop Yid lågornas dop.

Att finna någonting verkligen helgjutet eller fulländadt bland Janne Florvalls dikter, vore fåfäng möda. Han var en af dessa halfförstådda, halffärdiga menniskor, som lefVa endast ett halft lif och som göra allt, livad de företaga sig, till hälften. Dock kunde en viss poetisk begåfhing spåras i hans anspråkslösa utgjutelser. Hvad de än saknade, hjerta och känsla saknade de dock ej.

»Helsingfors Tidningar" hade sjungit sin svanesång. Gubben Widerholm drabbades kort derför-innan af ett slaganfall, under det han njöt af vågsvallet vid stranden af Onas i Borgå skärgård, och han gick all verldens väg. Tryckerirörelsen drefs dock fortfarande af en son till den aflidne — men endast med half maskin, som det heter.

Jag blef erbjuden anställning hos mag. Th. Sederholm — en af de mest sympatiske, ädelt sinnade bland tryckeri-egarne i Helsingfors — och vi skildes åt, Janne Florvall och jag.

Det var några månader derefter, en vårmorgon. Jag hade i egenskap af Dagbladssättare fullgjort min pligt mot principal samt en nyhetshungrig allmänhet, och vandrade nu hemåt, med verkligt raseri insupande den friska vårluften, som kändes obeskrifligt skön, efter en sjutton timmars vistelse i en låg, ganska trång arbetslokal, ansenligt mättad med talgos och dunster af både förklarligt och oförklarligt slag.

Vid packhusstranden såg jag en skara brandkonstaplar, anförd af major Hornborg, »brandmajoren" kallad. Han höll här, i den tidiga morgonstunden, öfning med sina ordinarie brandkårsgossar. Det var intressant att se den ståtlige majoren till häst, kommenderande sina på den tiden allt annat än ståtliga konstaplar. Och då desse nu stodo här i frontställning, råkade jag fä sigte på ett par ben, hvilkas knän tycktes stå i intimasto förhållande till hvarandra, medan fötterna voro vidt skilda vänner.Af detta slags ben hade jag sett blott ett enda par förut. Jag blickade upp mot benens egare, och igenkände till min utomordentliga öfverraskning i ifrågavarande person min poetiske vän från Wider-holmska officinen, Janne Florvall.

Han var således numera brandkonstapel. Jag erinrade mig i och med detsamma hans nyssanförda ode till elden. Han hade ju så varmt skrifvit om flammor och gnistor, om lågor och bränder. Nu tycktes han ha tagit till lifsuppgift att på allvar bekämpa det vilda elementet och dess anhang.

Då han fick se mig, drog en lätt rodnad öfver det bleka anletet. Han nickade och jag nickade tillbaka. Brandmajoren kommenderade med detsamma manskapet till sprutorna. Janne Florvall försvann ur min åsyn och jag ur hans.

***

Då jag en dag stod vid kasten, låtande magister Bremers poli tiska matsedlar förvandlas till rader i vinkelhaken, inträdde en brandkonstapel i sätteriet, spörjande af faktor Blomberg, hvarest han finge träffa min ringa person.

„FlorvaJl, som dog i natt, bad helsa så mycket", sade konstapeln. „Han sa’ att ni skulle vara god och ta’ hand om de böcker och papper, som han lemnar efter sig“.

Han hade dött knall och fall, såsom konstapeln berättade. Då Florvall på qvällen mått illa, hade han talat om att han komme att dö på natten, hvilket ock skedde.

Ett par tårar uppenbarade sig i mina sexton-åriga ögon. Han var död, han som, trots sin otillgänglighet, ändock visat mig ganska mycken vänlighet.

Jag kunde endast fråga, när han skulle begraf-vas och fick veta, att man ämnade föra honom till kyrkogården dagen derpå.

Jag följde Janne Florvall till grafven. Yi voro ej flera än jag och de konstaplar, hvilka buro den enkla, med kimrök sparsamt öfverstrukna kistan.

Då jag några dagar efter den aflidnes jordande infann mig i gården på Högbergsgatan, der södra brandtomets manskap logerade, anmälande att jag kom för att öfvertaga arfvet efter konstapeln Florvall, visste ingen hvart „de gamla luntorna", såsom man uttryckte sig, tagit vägen. De hade försvunnit i obekanta öden, sade man.

V. P—n.

Dedikation

af ett band „Skaldestycken” af Fr. Cygnaeus, på hvilket K. Collan läst korrektur.

——

Att från korrekturet fula parasitiska djuret, under namn af tryckfel kändt, till stort men för skrattarn, fått sig oftast packa har jag dig att tacka, därför granna opuset blef sändt vänskapsfuUt till dig ifrån

Författaren.

Af detta slags ben hade jag sett blott ett enda par förut. Jag blickade upp mot benens egare, och igenkände till min utomordentliga öfverraskning i ifrågavarande person min poetiske vän från Wider-holmska officinen, Janne Florvall.

Han var således numera brandkonstapel. Jag erinrade mig i och med detsamma hans nyssanförda ode till elden. Han hade ju så varmt skrifvit om flammor och gnistor, om lågor och bränder. Nu tycktes han ha tagit till lifsuppgift att på allvar bekämpa det vilda elementet och dess anhang.

Då han fick se mig, drog en lätt rodnad öfver det bleka anletet. Han nickade och jag nickade tillbaka. Brandmajoren kommenderade med detsamma manskapet till sprutorna. Janne Florvall försvann ur min åsyn och jag ur hans.

***

Då jag en dag stod vid kasten, låtande magister Bremers poli tiska matsedlar förvandlas till rader i vinkelhaken, inträdde en brandkonstapel i sätteriet, spörjande af faktor Blomberg, hvarest han finge träffa min ringa person.

„FlorvaJl, som dog i natt, bad helsa så mycket", sade konstapeln. „Han sa’ att ni skulle vara god och ta’ hand om de böcker och papper, som han lemnar efter sig“.

Han hade dött knall och fall, såsom konstapeln berättade. Då Florvall på qvällen mått illa, hade han talat om att han komme att dö på natten, hvilket ock skedde.

Ett par tårar uppenbarade sig i mina sexton-åriga ögon. Han var död, han som, trots sin otillgänglighet, ändock visat mig ganska mycken vänlighet.

Jag kunde endast fråga, när han skulle begraf-vas och fick veta, att man ämnade föra honom till kyrkogården dagen derpå.

Jag följde Janne Florvall till grafven. Yi voro ej flera än jag och de konstaplar, hvilka buro den enkla, med kimrök sparsamt öfverstrukna kistan.

Då jag några dagar efter den aflidnes jordande infann mig i gården på Högbergsgatan, der södra brandtomets manskap logerade, anmälande att jag kom för att öfvertaga arfvet efter konstapeln Florvall, visste ingen hvart „de gamla luntorna", såsom man uttryckte sig, tagit vägen. De hade försvunnit i obekanta öden, sade man.

V. P—n.

Dedikation

af ett band „Skaldestycken” af Fr. Cygnaeus, på hvilket K. Collan läst korrektur.

——

Att från korrekturet fula parasitiska djuret, under namn af tryckfel kändt, till stort men för skrattarn, fått sig oftast packa har jag dig att tacka, därför granna opuset blef sändt vänskapsfuUt till dig ifrån

Författaren.

Suomelle.

<Oi Suomi, minun äitini! Sä armas synnyttäjäni, Oot lapsuuteni ihanuus, Ja vanhuuteni rauhaisuus, Sua eestä kaiken maailman En unhoittaa voi milloinkaan.

Oi isänmaamme kultainen! Sä olet meille herttainen, Sun mantereillas muinaisin Isämme nousi maineisin, Se meilläkin on ilona Sun puolestasi taistella.

Oi Suomen kieli suloinen! Sä ihana ja kaunoinen, Sä kaiullasi kajahda Ja korkealle kohoa, Niin valtiasten salissa Kuin mökkiläisen majassa.

Sun laulusi nyt kaikukoon Ani asti Lapin laaksohon, Ja eteläisen rannikon Myös soikohon se saaristoon, Niin Pohjanlahden rannoilla Kuin satasaari Saimaalla.

A.H.

Kirjasinten alalta.

Puoliväliin viidettäsataa vuotta on siitä kulunut kuin Johannes Gutenberg teki tuon nykyajan ihmisten mielestä varmaankin varsin yksinkertaisen keksinnön, että kirjaimia, joita siihen saakka korkeintaan oli osattu leikata lautaan kokonaiseksi tekstiksi, voidaan leikata irrallisten puukappaleitten taikka metallipuikkojen päähän, joita vierettäin latomalla voi sanoja kokoon panna sekä painamisen jälkeen purkaa erilleen ja jälleen yhdistää toisiksi sanoiksi. Mutta kaikki suuret keksinnöt ovat itsessään yksinkertaisia, niinpä tämäkin. Sen suuruutta todistaa kuitenkin muun muassa se seikka, että vielä tänäkin päivänä seisoo kirjapainotaito, mitä kirjasimiin tulee, Gutenbergin kannalla. Niin suuria parannuksia kuin kirjapainoteknikissä kaikilla muilla aloilla onkin tehty — kirjasinten valtaa ei ole murrettu. Vaikka erotus nykyajan höyryllä käypien rotatsionikoneitten ja Gutenbergin yksinkertaisen painimen välillä onkin suunnaton, ei mahtavinkaan painokone saa mitään toimeen, joll'ei teksti ensin ole yksityisistä kirjasimista koottu, joko sitte latomusta käytetään sinänsä painatuksessa, taikka siitä ensin valmistetaan stereotypilaatta. Ja kaikki nuo monet, tähän saakka jokseenkin onnistumattomat latomakoneet, joiden tarkoituksena on helpottaa ja kiiruhtaa latojan työtä, kaikki ne perustuvat irtonaisten kirjasinten käyttämiseen. Itse kirjasimetkin läksivät Gutenbergin käsistä niin täydellisinä, että ainoastaan kirjainten muoto on aikojen kuluessa monella tavalla vaihdellut, mutta aine, josta kirjasimet valetaan, on pysynyt samana. Tosin on koetettu valmistaa kirjasimia muista aineista, esim. lasista, mutta kaikki

Suomelle.

<Oi Suomi, minun äitini! Sä armas synnyttäjäni, Oot lapsuuteni ihanuus, Ja vanhuuteni rauhaisuus, Sua eestä kaiken maailman En unhoittaa voi milloinkaan.

Oi isänmaamme kultainen! Sä olet meille herttainen, Sun mantereillas muinaisin Isämme nousi maineisin, Se meilläkin on ilona Sun puolestasi taistella.

Oi Suomen kieli suloinen! Sä ihana ja kaunoinen, Sä kaiullasi kajahda Ja korkealle kohoa, Niin valtiasten salissa Kuin mökkiläisen majassa.

Sun laulusi nyt kaikukoon Ani asti Lapin laaksohon, Ja eteläisen rannikon Myös soikohon se saaristoon, Niin Pohjanlahden rannoilla Kuin satasaari Saimaalla.

A.H.

Kirjasinten alalta.

——

Puoliväliin viidettäsataa vuotta on siitä kulunut kuin Johannes Gutenberg teki tuon nykyajan ihmisten mielestä varmaankin varsin yksinkertaisen keksinnön, että kirjaimia, joita siihen saakka korkeintaan oli osattu leikata lautaan kokonaiseksi tekstiksi, voidaan leikata irrallisten puukappaleitten taikka metallipuikkojen päähän, joita vierettäin latomalla voi sanoja kokoon panna sekä painamisen jälkeen purkaa erilleen ja jälleen yhdistää toisiksi sanoiksi. Mutta kaikki suuret keksinnöt ovat itsessään yksinkertaisia, niinpä tämäkin. Sen suuruutta todistaa kuitenkin muun muassa se seikka, että vielä tänäkin päivänä seisoo kirjapainotaito, mitä kirjasimiin tulee, Gutenbergin kannalla. Niin suuria parannuksia kuin kirjapainoteknikissä kaikilla muilla aloilla onkin tehty — kirjasinten valtaa ei ole murrettu. Vaikka erotus nykyajan höyryllä käypien rotatsionikoneitten ja Gutenbergin yksinkertaisen painimen välillä onkin suunnaton, ei mahtavinkaan painokone saa mitään toimeen, joll'ei teksti ensin ole yksityisistä kirjasimista koottu, joko sitte latomusta käytetään sinänsä painatuksessa, taikka siitä ensin valmistetaan stereotypilaatta. Ja kaikki nuo monet, tähän saakka jokseenkin onnistumattomat latomakoneet, joiden tarkoituksena on helpottaa ja kiiruhtaa latojan työtä, kaikki ne perustuvat irtonaisten kirjasinten käyttämiseen. Itse kirjasimetkin läksivät Gutenbergin käsistä niin täydellisinä, että ainoastaan kirjainten muoto on aikojen kuluessa monella tavalla vaihdellut, mutta aine, josta kirjasimet valetaan, on pysynyt samana. Tosin on koetettu valmistaa kirjasimia muista aineista, esim. lasista, mutta kaikkikokeet ovat vaan osottaneet, että se lyijyn ja antimonin seos, josta jo Gutenberg kirjasimensa valoi, on tarkoitukseen kaikkein soveliain.

Onko tuo kirjasinten täydellisyys ainaisesti kestävä? Eikö ihmishenki voi keksiä muuta yhtä käytännöllistä reproduktsionikeinoa kuin irtonaisten kirjasinten yhteenlatominen on? Näyttääpä todellakin siltä kuin se olisi mahdotonta. Irtonaisilla kirjasimilla on eräs voimallinen liittolainen, nimittäin kirjottajain ja latojain erehtyväisyys ja — huolimattomuus. Se on korjauksen mahdollisuus, joka tekee irtonaiset kirjasimet niin erinomaisen mukaviksi sekä kirjottajille että latojille, sillä kummallekin on sangen lohduttavaa tietää että on aina mahdollista korjata ja parannella ensi työnsä jälkiä.

Mutta ajatelkaamme että olisi sellainen ideali-ihminen, joka esim. voisi kirjotuskoneella virheettömästi kirjottaa sivun toisensa perästä — silloin ei enään tarvittaisi kirjasimia ollenkaan. Tavallisissa painokoneissa käytettäviä reproduktsionikeinoja olisi silloin useampia tarjolla. Kirjotuskone voitaisiin helposti laittaa sellaiseksi että se iskisi kirjaimet hiukan syvemmälle esim. pehmeään pahviin tai muuhun sellaiseen aineesen ja siten syntyisi matritsi, josta joko valamalla tai galvanoplastillisilla keinoilla saataisiin stereotypilevy. — Keino, joka myöskin tätä nykyä melkein itsestään tarjoutuu, on valokuvaus. Ajatellaan että tuo ideali-ihminen on kirjotuskoneella

„naputtanut“ sivun täyteen virheetöntä tekstiä. Tämä „käsikirjoitus“ asetetaan valokuvauskoneen eteen, yks kaks otetaan siitä fototypia-plootu sillä tavalla kuin sitä jo tehdään joka päivä tuhansissa paikoissa ympäri maailmaa, ja niin olisi taas saatu painokoneessa käytettävä stereotypi- (tässä tapauksessa fototypi)-levy ilman kirjasimia ja latomista.

Keinoja voisi olla muitakin; voisipa ajatella koko painokonekin poistetuksi ja reproduktsionin tapahtuvan kokonaan valokuvauksen avulla. Nyt jo valmistetaan niin valonarkoja papereita että valoitus, joka kestää ainoastaan pienen osan sekuntia, riittää kuvan synnyttämiseen; itse valokuvaus ei siis suinkaan pitkiä aikoja kuluttaisi, jos vaan opittaisiin valmistamaan valonarkaa paperia kylläksi halvalla.

Mutta jättäkäämme kaikki haaveilut, sillä haaveiluitahan nämät mietteet kuitenkin ovat niin kauan kuin kirjailijat eivät ole ideali-ihmisiä kirjotuskoneen käyttämisessä. Jos ajateltaisiinkin että erityiset henkilöt toimittaisivat tuota konekirjoitusta ja siis tavallansa astuisivat nykyisten latojain sijaan, niin on sittekin aloja, jopa varsin tärkeitäkin, joissa sellainen reproduktsionitapa näyttää mahdottomalta. Sellaisia ovat kaikki ne tilaisuudet, joissa useampi kirjottaja on yht'aikaa osallisena saman painotuotteen valmistamisessa sekä missä useampia erilaisia stiilejä yhtä haavaa käytetään, siis esim. sanomalehtityössä. Mutta toiselta puolen ei myöskään ole missään säädetty että sanomalehdillä välttämättömästi pitää olla se kirjava ulkoasu, johon meillä on totuttu. Englantilaiset sanomalehdet ovat jo stiilien puolesta paljon yksinkertaisempia ja mitä affäri-ilmoituksiin tulee, joissa suurinta stiilien moninaisuutta käytetään, voittavat kuvat niissä yhä enemmän alaa ja teksti tehdään vähemmän silmiinpistäväksi.

Kuinka käyneekin vastaisuudessa, kirjasinten valta on jo kestänyt niin kauan, että sopii kummastella kuinka ne kaiken muun edistyksen ohella ovat saaneet pysyä alkuperäisessä tilassaan. Mutta ehkä syy onkin siinä, että kaikki muu edistys on juuri niiden avulla ollut mahdollinen. Neljä ja puoli vuosisataa ovat ne täyttäneet ajan vaatimukset ja sen vuoksi ne ovat pysyneet muuttumattomina. Täyttävätkö ne vieläkin — sitä kai olisi liian rohkeata epäillä. Mutta onhan lupa kysyä.

Vilho Soini.

Till fosterjorden.

——

Hur glömd jag går, hur ringa är den daning jag bringar fram i ljus och öppen dag ett har jag dock, som mer än guld jag skattar: ett trofast hjärtas varma, fasta slag.

Åt dig, o fosterjord, det bästa egnas; ditt väl är mitt, din sällhet är min lön, och får en gång jag slumra i ditt sköte, ditt trygga sköte, blir min slummer skön.

Du gett mig allt, hvad lifvet skönast skattar: ett lyckligt hem, en moders öppna famn, där kärleken mig slöt i barnaåren, då knapt jag kunde hviska än ditt namn.

Du gaf mig trygghet vid en faders sida, med manligt allvar ljöd hans första bud: att ynglingen allt framgent skulle blicka mot lifvets slutmål, upp till dig, min Gud.

Du gett den torfva, där jag lycklig offrar och offra vill min bästa kraft och flit, dit stormarna än ej framhvälfva kunnat den vida världens flärd och låga split.

Du gaf mig tron på hugstor sannings seger, och kärlek till det ringa, gaf mig hopp, att hur än himlens skyar skockas samman de dock omsider skingras i sitt lopp.

För detta alt och mer, det minnet gömmer, jag bär till dig min tack, försmå ej den; han, som förmår hvad ej jag tänka vågar, han bringar dig nog ock välsignelsen.

V. L.

Några sättareminnen från redaktör Robert Lagerborgs dagar.

——

Innan Helsingfors Dagblads bolag köpte eget <5; tryckeri, utkom bladet å Th. Sederholms officin i Kronohagen. Hufvudredaktör var då den förtjänstfulle publicisten gardeskaptenen Robert Lagerborg. Det är om hans förhållande till detta tryckeris arbetare, m. fl., som vi vilja meddela ett och annat som fäst sig i minnet. Lagerborg var här, liksom annorstädes, aktad och omtykt; bana hurtighet, hans handlingskraft samt hans vänliga och ofta humoristiska samtal slogo mycket an på „svart-och dessa egenskaper invärkade myc-

ket på „rutschen“ vid tidningens sättande och tryckande i bråda, svåra tider.

Yissa tider af året är äfven värksamheten å tidningsbyråerna mycket liflig. På hösten, efter sommardvalan, är det liksom en större arbetslust på alla håll skulle infinna sig. Då börja en mängd sammanträden, mest af lärda sällskap; i februari, mars och april hållas därtill bolagsstämmor, ofta flere sådana på samma afton; det ges konserter, teatrarna äro i full värksamhet. Från alla håll skola referat och notiser samlas. Tidningarna behöfva här-

Till fosterjorden.

——

Hur glömd jag går, hur ringa är den daning jag bringar fram i ljus och öppen dag ett har jag dock, som mer än guld jag skattar: ett trofast hjärtas varma, fasta slag.

Åt dig, o fosterjord, det bästa egnas; ditt väl är mitt, din sällhet är min lön, och får en gång jag slumra i ditt sköte, ditt trygga sköte, blir min slummer skön.

Du gett mig allt, hvad lifvet skönast skattar: ett lyckligt hem, en moders öppna famn, där kärleken mig slöt i barnaåren, då knapt jag kunde hviska än ditt namn.

Du gaf mig trygghet vid en faders sida, med manligt allvar ljöd hans första bud: att ynglingen allt framgent skulle blicka mot lifvets slutmål, upp till dig, min Gud.

Du gett den torfva, där jag lycklig offrar och offra vill min bästa kraft och flit, dit stormarna än ej framhvälfva kunnat den vida världens flärd och låga split.

Du gaf mig tron på hugstor sannings seger, och kärlek till det ringa, gaf mig hopp, att hur än himlens skyar skockas samman de dock omsider skingras i sitt lopp.

För detta alt och mer, det minnet gömmer, jag bär till dig min tack, försmå ej den; han, som förmår hvad ej jag tänka vågar, han bringar dig nog ock välsignelsen.

V. L.

Några sättareminnen från redaktör Robert Lagerborgs dagar.

——

Innan Helsingfors Dagblads bolag köpte eget <5; tryckeri, utkom bladet å Th. Sederholms officin i Kronohagen. Hufvudredaktör var då den förtjänstfulle publicisten gardeskaptenen Robert Lagerborg. Det är om hans förhållande till detta tryckeris arbetare, m. fl., som vi vilja meddela ett och annat som fäst sig i minnet. Lagerborg var här, liksom annorstädes, aktad och omtykt; bana hurtighet, hans handlingskraft samt hans vänliga och ofta humoristiska samtal slogo mycket an på „svart-och dessa egenskaper invärkade myc-

ket på „rutschen“ vid tidningens sättande och tryckande i bråda, svåra tider.

Yissa tider af året är äfven värksamheten å tidningsbyråerna mycket liflig. På hösten, efter sommardvalan, är det liksom en större arbetslust på alla håll skulle infinna sig. Då börja en mängd sammanträden, mest af lärda sällskap; i februari, mars och april hållas därtill bolagsstämmor, ofta flere sådana på samma afton; det ges konserter, teatrarna äro i full värksamhet. Från alla håll skola referat och notiser samlas. Tidningarna behöfva här-

till en skara ordinarie och extra reporters. Men alla dessa manuskriptleverantörer äro icke lika produktiva; en och annan har äfven någon »svaghet “ och ofta få sättarne så mycket arbete just till den tid på morgonen, då tidningsformarna borde vara färdiga att tagas in i prässen. Hufvudredaktörerna ha denna tid på natten oftast redan gått till sängs, och blir tidningen försummad i sitt utkommande, så är det i de flesta fall sättarne, som återigen icke fått sitt arbete undan i ordentlig tid; de äro långsamma, heter det. Kommer därtill att landtdag pågår, så hafva sättarne det hett.

Så var äfven förhållandet vid Dagbladet. En stor del af det som sattes om dagen måste „stå öfveru för att bereda rum för nytt, som kom under natten. Mången gång fanns text uppsatt till två nummer på en gång. Också lingo ett antal uppsatser stå i månader och funnos af dem ständigt på lager.

En sådan artikel var en på, trehundra rader med rubrik »Kometens svans", hvilken fick stå ett och ett halft år, och gaf denna anledning till månget skämt. Hvarje uppsats som syntes vara af natur att blifva länge stående insköts i samma för-varingsregal som denna, och sade man då, att den hörde till kometens svans. Då det gälde att sända ned till byrån förefrågan om något komitébetän-kande skulle få „stå öfver" af brist på rum, så frågade gossen, om antingen kometens betänkande eller ock komiténs svans skulle „stå“. Under den långa ståndtiden sporde naturligtvis ombrytaren allt emellan, om ej artikeln skulle fä läggas af, då den ändå icke gick in i tidningen. Men svaret blef städse nej. Man ville spara densamma till någon tid på året, då det blefve fattigt på „mat“ till tidningen. Men engång, efter ett och ett halft år, företog sig en af sättarne att, vid ett kaptenens besök i sätte-riet, underrätta honom om att „det växte tjokt mögel på kometens svans". Kaptenen skrattade och gaf då tillstånd till afläggandet af denna uppsats.

Många författare, hvilkas uppsatser hade det ödet att blifva stående „stucko sig in" å tryckeriet

— byrån ville man ej besvära — för att höra åt om sina skriptas öde samt om sättarne möjligen kunde säga, när de skulle ingå. Det ginge kanske an att göra „ett htet tillägg" eller „taga bort ett

ord", då uppsatsen ej ännu ingått? Så hände sig att en författare, hvars artikel haft oturen att stå en längre tid, så ofta och så mycket „förbättrat“ densamma i sätteriet, att då kaptenen slutligen ville ha ett afdrag däraf för att ännu en gång genomgå uppsatsen, han ej måtte igenkänt den, ty han kom till sätteriet, där han fick reda på orsakerna. Och man underrättade honom att sådant ändrande var vanligt. Hufvudredaktören förbjöd sättarne att vidare låta någon författare komma och ändra å tryckeriet. De borde vända sig till byrån. Med detta förbud voro sättarne äfven belåtna, ty ovanan hade varit dem mycket besvärlig.

I allmänhet vilja författare, som hafva svårläslig handstil göra de mesta efterändringarna. Ofta äro deras manuskript så öfverfulla med korrigeringar emellan raderna att, om stilen annars är af den „strimliga" sorten, hela pappersbladet ser ut som en borttrasslad långref. Sättaren kan då få stå långa stunder i djupsinniga funderingar

för att komma sig till hvad som är meningen med en hieroglyf här och en annan där, och ofta är fallet, att han ej får reda på sådana svårläsliga ord; han sätter dä på måfå något ord att fylla rummet, lämnande åt korrekturläsaren att i sin tur rätta dem. Om då den sistnämda träffar vara sömnig, händer lått att tid-ningslåsarne hitta rätt befängda ord i bladet.

Läkare hafva, som bekant, i allmänhet svårläsliga handstilar. En dag kom kaptenen upp till sätteriet just som en af sättarne — V. Nyqvist — höll på att stirra på ett manuskript af den där sorten — ett bref från Italien af en läkare. „Det är ett mera svårt manuskript det där herrn sätter", sade kaptenen. „Jo, det är kvistigt", sade sättaren. „Ja, det är också en Qvist som skrifvit det", tilläde kaptenen skrattande.

Jag nämde att många uppsatser flngo stå öfver, och var det fallet synnerligast landtdagstiden. Sättarne fingo fortsätta arbetet till långt in på morgnarna, ja, ofta till kl. 7. En gång brast tålamodet i sätteriet. En afton, då ombrytaren efter vanligheten varit ned till byrån med rapport om huru mycket som fanns uppsatt och fått den vanliga underrättelsen, att det som arbetats under dagen skulle „få stå öfver" och att det skulle komrna så och så många spalter nytt på natten, beslöto samtliga sättare atticke sätta något vidare, utan att endast invänta sina korrektur, korrigera felen och sedan gå hem. Det skickades underrättelse om beslutet till byrån. Svar anlände af innehåll, att sättarene måste sätta alt som komma skulle. Desse åter tillbakasände nykommande manuskript. Kaptenen skickade en „snabb-löpare“ för att se, om sättarne än voro kvar i sät-teriet och efter en stund kom han själf, mäkta vred. Hvarje sättare spordes därpå särskilt om han ville arbeta, men af alla fick han „nej“ till svar. Slutligen gick kaptenen till ombrytaren — K. G. Holm-qvist — och frågade honom, huru han ej fick sättarne att lyda. H., alltid lugn, svarade, kanske icke utan afsikt, med talesättet: „Icke äro de gardister". Nu blef kaptenenKapten R. Lagerborg hade ju varit gardesofflcer. ytterligt ond. Stampande med foten och slående käppen i golfvet skrek han, i det han gick ut: „Den där karlen skall bort!“ Holmqvist måste äfven flytta, men han erhöll annorstädes en Ailit lika god plats.

Men kvarlåg det något af befallande militär i hufvudredaktören, så fans det äfven hos honom ett varmt och för andras nöd ömmande hjärta. Samma vinter som det nyssnämda hände, men något senare, blef kölden mycket sträng och arbetslokalen var eländig. Sätteribyggningen hade man föregående höst flyttat från den af principalen magister Th. Sederholm till statsvärket sålda gården n:o 8 vid Kyrkogatan till den nyinköpta N:o 17 Mariegatan. Uppförandet af byggningen hade skett mycket vårdslöst. Sålunda hade väggarno diktats så dåligt, att solstrålarna här och där stucko in; fyllningen hade bortlämnats mellan golfvet och trossbottnen, hvarför man om aftnarna kunde skönja skenet från vedhuggarens lykta genom golfspringoma. Arbetarena hade också kallt, mycket kallt, och ett tjokt lager bastmattor på golfvet samt „evig eld“ i kakelugnen voro ej nog: man frös.

Men kaptenen tykte det vara synd om sättarne. Han vidtalade den nye ombrytaren att anskaffa ett duktigt tekök och bestämde, att detta ständigt skulle „stå under ånga“ på hans bekostnad. Härför voro sättarne mycket tacksamma. Också drucko de te i strömmar och höllo sig därigenom äfVen varma.

Kaptenen var eljes htet med hvarstans, där tidningen hade maskiner eller armar i rörelse. Sålunda brukade han tidigt om morgnarna komma till tryckeriet för att se efter, huru Dagbladet kom ur prässen och hvilken tid kolportörerna kommo i rörelse. En morgon, då han åter stiger upp för den höga trappan till tryckeribyggningen, ser han sin bild ganska troget ritad å den hvita förstugudörren. Han står en stund och betraktar den och så ropar han ut åt kolportörskocken: „ Pojkar, hvem har ritat den hår?u „Kakirosi“Öknamn; mannen är numera en bekant tecknare i Helsingfors. ropade någon. „Hvem är Kakirosi?“ frågade kaptenen skrattande. „De’ ä’ Pelleu, fick han som förklarande svar. Men „Pelle“, som såg att chefen var vid godt humör, kom fram och stälde sig i position, sägande sig vara den som ritat bilden. „Bra ritadt pojke, här har du en slant“, sade kaptenen och gaf honom ett vackert mynt. —

Dagbladsbolaget började emellertid umgås med planen att köpa sig eget tryckeri och snart skedde detta äfven. Men dessförinnan hade några sättare, märkande den gamla officinens började undergång, småningom flyttat till andra tyckerier och bland dessa var äfvenPär Präntare.

Frihet och tvång.

——

Bind brottslingen med stadig black om foten och tag hans frihet, tils han bättrar sig, men stör ej friden i arbetarens hydda, han fosterlandet ger sin skärf och dig.

Låt barnet tumla fritt från lexors grubbel i solig lek på äng, i stormars larm, ej gagnar fosterjord brådmogen lärdom, blott mod i bröst och kraft i stadig arm.

Förkväf hvar stämma, som sitt hat predikar, men lägg ej fjättrar kring det fria ord; vet, om ock slafven krälar fram i gruset hans traktan går dock vida ofvan jord.

Bygg dam för hafvet, om det våldsamt tränger mot odlad teg och slår dess skördar ned, men lägg ett ok ej på ett folk, som kämpar mot ädelt mål, för bildning, ljus och fred.

Fritt måste fröet gro, om det skall hinna till telning upp och bära frukt en dag, men vill du se det i sin växtkraft domna snör in det då och så dess must förtag.

V. Lindman.

Kova yö.

——

Nurmikko pihamaalla oli vielä niin heleän vihreätä, kuin olisi vasta eletty keskikesän kauniimpana aikana, eikä aittarivin takana kasvavasta, rosokuorisesta kuusestakaan voinut juuri muuta päättää.

Pienet näreet portin pielessä olivat jo kumminkin ruvenneet tummaan talvipukuunsa; ja joen toisella puolen kohoavan harjanteen rinteillä rehottava lehto, vaihtelevine ja kirjavine häiveineen, kertoi kesän ihanuuden jo olleen ja ohitse menneen. Valkeiden, pumpulituppuja muistuttavien pilvien lomitse leppeästi helotteleva päivä loi tasaisen, surunvoittoisen loisteen lyhytsänkiselle jokivarsiniitylle, mutta niityntakaisen jäkäläkankaan kirjaili ja pilkutteli se monivaihteiseksi, kuni ihmiselämä. Lintujen iloinen laulukin oli jo vaiennut, eikä yleistä hiljaisuutta sanottavasti häirinnyt edes metsässä hiljaa kähmivä tuulikaan. Rauha oli vallalla kaikkiaalla luonnossa, rauha ohran sänkeä itsekseen kyntävän Jokelan Matin mielessäkin. Etäällä, jossakin Tuominotkon takana helähti vienosti karjan kello. Jo alkoi se kuulua selvemmästi ja hetkisen kuluttua kajahti saviselta kujalta pitkä ja iloinen „ammuuh“ tyyneen iltailmaan.

Matti nosti silloin vähän päätänsä ja näki päivän terän parhaillaan olevan aikeissa painua näköpiiriä rajoittavien vuorien väliin. Koko luontokin tuntui jo vähitellen soluvan yön hämyiseen syliin Vaon loputtua, riisui Matti sentähden hevosensa ja lähti sitä taluttamaan taloon. Tamman juotettuaan ja sitte illastettuaan, istahti hän hetkiseksi aitan portaille piippuansa polttamaan. Siinä mies veteli muutamia pitkiä henkisauhuja ja hymyillen silmäili päivettynyttä, vielä nuorenpuoleista vaimoansa, joka, yhdessä isoäidin kanssa, tuolla tarhassa hyöri lypsämispuuhissa.

Frihet och tvång.

——

Bind brottslingen med stadig black om foten och tag hans frihet, tils han bättrar sig, men stör ej friden i arbetarens hydda, han fosterlandet ger sin skärf och dig.

Låt barnet tumla fritt från lexors grubbel i solig lek på äng, i stormars larm, ej gagnar fosterjord brådmogen lärdom, blott mod i bröst och kraft i stadig arm.

Förkväf hvar stämma, som sitt hat predikar, men lägg ej fjättrar kring det fria ord; vet, om ock slafven krälar fram i gruset hans traktan går dock vida ofvan jord.

Bygg dam för hafvet, om det våldsamt tränger mot odlad teg och slår dess skördar ned, men lägg ett ok ej på ett folk, som kämpar mot ädelt mål, för bildning, ljus och fred.

Fritt måste fröet gro, om det skall hinna till telning upp och bära frukt en dag, men vill du se det i sin växtkraft domna snör in det då och så dess must förtag.

V. Lindman.

Kova yö.

——

Nurmikko pihamaalla oli vielä niin heleän vihreätä, kuin olisi vasta eletty keskikesän kauniimpana aikana, eikä aittarivin takana kasvavasta, rosokuorisesta kuusestakaan voinut juuri muuta päättää.

Pienet näreet portin pielessä olivat jo kumminkin ruvenneet tummaan talvipukuunsa; ja joen toisella puolen kohoavan harjanteen rinteillä rehottava lehto, vaihtelevine ja kirjavine häiveineen, kertoi kesän ihanuuden jo olleen ja ohitse menneen. Valkeiden, pumpulituppuja muistuttavien pilvien lomitse leppeästi helotteleva päivä loi tasaisen, surunvoittoisen loisteen lyhytsänkiselle jokivarsiniitylle, mutta niityntakaisen jäkäläkankaan kirjaili ja pilkutteli se monivaihteiseksi, kuni ihmiselämä. Lintujen iloinen laulukin oli jo vaiennut, eikä yleistä hiljaisuutta sanottavasti häirinnyt edes metsässä hiljaa kähmivä tuulikaan. Rauha oli vallalla kaikkiaalla luonnossa, rauha ohran sänkeä itsekseen kyntävän Jokelan Matin mielessäkin. Etäällä, jossakin Tuominotkon takana helähti vienosti karjan kello. Jo alkoi se kuulua selvemmästi ja hetkisen kuluttua kajahti saviselta kujalta pitkä ja iloinen „ammuuh“ tyyneen iltailmaan.

Matti nosti silloin vähän päätänsä ja näki päivän terän parhaillaan olevan aikeissa painua näköpiiriä rajoittavien vuorien väliin. Koko luontokin tuntui jo vähitellen soluvan yön hämyiseen syliin Vaon loputtua, riisui Matti sentähden hevosensa ja lähti sitä taluttamaan taloon. Tamman juotettuaan ja sitte illastettuaan, istahti hän hetkiseksi aitan portaille piippuansa polttamaan. Siinä mies veteli muutamia pitkiä henkisauhuja ja hymyillen silmäili päivettynyttä, vielä nuorenpuoleista vaimoansa, joka, yhdessä isoäidin kanssa, tuolla tarhassa hyöri lypsämispuuhissa.Vähitellen sammui kuitenkin piippu. Vaalea savupilveke leijuili piiraman aikaa miehen pään päällä, mutta hävisi ja oheni sitte näkymättömiin. Matti itsekin näkyi ikäänkuin häipyvän pois nykyisyydestä ja vaipuvan unelmiin.

Suloinen raukeus hiipi pitkin koko ruumista ja onnellisuuden tunne valtasi sydämen. Menneitä muistoja tahtoi tunkeutua tuota tyytyväisyyden viehkeätä rauhaa hämmentämään, mutta itsestään ne muistot kuitenkin haihtuivat. Matti tunsi itsensä onnelliseksi, eikä häneltä puuttunut mitään.

„Mari! — — Mari hoi!“ Isoäiti se vieläkin kelkkeällä äänellään noin huudahti.

„Mari — — Maarii!“

Ei kuulunut vastausta ja isoäiti mutisi: „mihinhän lienevät taas juosseet, kun eivät tule kärpäsiä ajelemaan“.

Matti hymähti ja ajatteli: „parahiksi teille. Aina te naiset niitä vangitsettekin, että lapset eivät saisi paljon pirtistä hievahtaa“. Salaisesti toivoi hän sydämessään, että lapset — Mari ja Matti — eivät tulisikaan kärpäsiä hosumaan; että eivät olisi kuulevinaankaan, vaan kerrankin oikein nauttisivat vapauttaan.

Vihdoinkin viimein olivat lehmät lypsetyt ja Matti nousi verkkaisesti ylös mennäkseen sisään iltaselle.

„Mihinkäs ne lapset jäivät?“ kysäsi Sikkestiina sivutessaan miestään.

„Enhän minä ole niitä nähnytkään“.

„Eivätkös ne olleet sinun kanssasi pellolla?” tiedusteli isoäitikin.

„Jokos ne sitte ovat kauankin olleet kateissa?” kysäsi Matti vuorostaan.

„Eihän noita ole näkynyt koko iltarupeamalla“, selitti isoäiti. „Sikkestiina arveli niiden olevan pellolla, kun lähti lehmiä vastaan“.

Lapsia huudeltiin hetkinen, mutta kun ei kuulunut meni isoäiti katsomaan, jos olisivat rannalla. Pirttiin päästyään, selitti hän parhaillaan leipää purevalle pojalleen: „ei niitä näkynyt sielläkään ja venhekin oli poissa“.

Tuskan väre välähti Sikkestiinan kasvoilla ja hätäisesti sanoi hän: „Herra siunatkoon! Eiväthän nuo vain lie---“

Matti ei kuunnellut enämpää, vaan töytäsi kuin nuoli ulos ja juoksi joelle päin. Rannassa seisahti hän neuvottomana silmänräpäyksen ajaksi, näytti miettivän pikkuisen, pisti sitte sormet suuhunsa ja vinkeä vihellys singahti silloin kauas ilmojen halki. Metsän kaiku vastasi vain heikosti siihen. Miestä alkoi kauhistuttaa, mutta juoksujalassa lähti hän syöksemään pitkin rantaa Kalliokoskelle päin.

Tuontuostakin seisahti Matti matkallaan hengittämään ja kuuntelemaan.

„Mari! — Matti!“

Äänessä oli sanoilla selittämätön särkynyt sointu, mutta, ikäänkuin ivaten, vastaili siihen vain yhä etäältä säälimätön kaiku. Sitä paitsi alkoi tuntuvasti hämärtää ja synkkä, pimeä metsä rupesi niin surullisen huokailevasti humisemaan.

„Mari! — Matti! — Matti — — Mari“ huhuili yhtenään huolestunut isä, mutta turhaan. Risut raksahtelivat hänen jaloissaan ja hienot oksat huimivat häntä armottomasti kasvoille. Huomaamatta niitä, samosi hän yhä eteenpäin ja rukoili sydämessään, että Jumala ei kuitenkaan antaisi hänen aavistuksensa olla totta. Mieli tuntuikin hiukan keventyvän siitä, mutta varmuutta — varmuutta ei siitä kuitenkaan sydämehen tullut.

Viimein erotti korva kumminkin kosken pauhun metsän huminan seasta. Se seikka lisäsi väsyneelle voimaa ja uudella innolla syöksi hän eteenpäin. Kiivaasti sykki Matin sydän ja kuohuen tuntui veri tulvivan suonissa silloin.

Tuossa oli nyt koski. Viimeisen kerran kajahti kuohujen ylitse sydäntä värisyttävästi sanat: „Mari!“ ja „Matti!“

Ei näkynyt mitään. Jumalan kiitos, eivät he ole täällä! Mutta, mitäs mustaa häämöittää pimeyden lävitse — tuolta valkoisten kuohujen keskeltä? Olisikohan tuo venhe?"

* * *

Yöllä oli laskehtinut sumua taivaalta alas ja se täytti kaikki paikat. Kuolleena, valjuna loimotti sumun läpi auringon vaalea pyörö. Vähitellen voitti se kuitenkin terheniset huurut. Jokelan pirtin peräakkunasta katseli isoäiti tyynesti tuota valon voittoa. Hän oli juuri rukoillut ja rauha kuvastihe hä-nen kasvoillaan, samoinkuin se näkyi säteilevän vuoteella nukkuvasta Sikkestiinastakin. Isoäiti huomasi Matin hoippuvin askelin nousevan pitkin rantarinnettä taloa kohden. Rintaansa vasten puristi isä tuossa pienokaisiansa, joiden tarmottomat jäsenet heilahtelivat sinne tänne isän askelien mukaan. Kuitenkin puristi isä innokkaasti hengettömiä lapsiaan rintaansa vasten. — Nehän olivat hänen elämänsä ilo, vanhuutensa toivo — kaikki, kaikki! Hengellään saisivat Sikkestiina ja äitikin — niin äitikin — maksaa sen, että eivät olleet lapsista pitäneet parempaa huolta. Hengellänsä — niin---ja sitte Kalliokoskeen!

Vastaan hiipivän isoäidinkin kasvot vääntyivät kummallisesti, kun hän ojensi kätensä ottamaan vastaan poikansa raskasta taakkaa. Matin kasvot olivat kuin jäätyneet. Hän ei näkynyt tajuavan isoäidin tarkoitusta, tahi ei muutoin tahtonut vieläkään armaistaan erota; astua jumppasi vain konemaisesta taloonsa päin.

„Hst — hiljaa, ja hillitse surusi“, sanoi isoäiti laskien hellästi kätensä Matin olalle. „He nukkuvat nyt sekä kaksoiset että äiti“.

Matilta putosi pienet ruumiit pihan pehmoiselle nurmelle ja kysyväisesti katsoi hän vanhukseen.

„Niin“, jatkoi isoäiti, „se oli kova yö. Sikkestiina itki — itki koko illan — ja sanoi sinunkin sille tielle jäävän. Sitte ne kuitenkin tulivat, hänelle lohdutukseksi, molemmat lapset, tyttö ja poika. Kova oli se yö, mutta ihmeellisesti on Jumala meitä kaikkia auttanut“.

Masentuneena hiivi Matti hiljaisesti asuinrakennukseen. Varovasti raotti hän putin ovea ja sanatonna katseli, kuinka päivän säteet iloisesti leikkivät sikeästi nukkuvan Sikkestiinan vaaleoilla sasupäillä. Äidistä siirtyivät silmät kehtoon, jossa kaksoislapset rauhallisesti nauttivat ensi nuoruuden viatonta unta.

Silloin suli Matin sydämen jää. Tuskin ehti hän painaltaa ovea kiirii, ennenkuin valtava itku värisytti hänen vankkoja hartioitaan ja uupuneena täytyi hänen vaipua portaille. Viimein tyyntyi hän hieman ja vainajain kanssa puuhaileva isoäiti kuuli poikansa sanovan: „kova oh se yö, mutta todellakin on Jumala auttanut kaikkia meitä — ja erittäinkin minua. — Hän se yksin on elämän ja kuoleman Herra“.

„Niin on“, ajatteli isoäiti ja hymyili kyyneliensä välitse.

Juho Reijonen

Till vårens styfmorsblomma.

(Leino.)

——

Vårens blida dager tändes, Solen glödde mild och varm, Tills hon fram ur mullen lockat Styfmorsblomman, späd och arm.

Ej i rosens färg du strålar, Lilla glömda blomma där; Icke med resedans dofter Sommams helsning du oss bär.

Men enär i vårens gryning Öde än står rosors lund, Kan ju ock en styfmorsblomma Gläda ögat för en stund.

Öfvers. från finskan af Fågel Blå.

nen kasvoillaan, samoinkuin se näkyi säteilevän vuoteella nukkuvasta Sikkestiinastakin. Isoäiti huomasi Matin hoippuvin askelin nousevan pitkin rantarinnettä taloa kohden. Rintaansa vasten puristi isä tuossa pienokaisiansa, joiden tarmottomat jäsenet heilahtelivat sinne tänne isän askelien mukaan. Kuitenkin puristi isä innokkaasti hengettömiä lapsiaan rintaansa vasten. — Nehän olivat hänen elämänsä ilo, vanhuutensa toivo — kaikki, kaikki! Hengellään saisivat Sikkestiina ja äitikin — niin äitikin — maksaa sen, että eivät olleet lapsista pitäneet parempaa huolta. Hengellänsä — niin---ja sitte Kalliokoskeen!

Vastaan hiipivän isoäidinkin kasvot vääntyivät kummallisesti, kun hän ojensi kätensä ottamaan vastaan poikansa raskasta taakkaa. Matin kasvot olivat kuin jäätyneet. Hän ei näkynyt tajuavan isoäidin tarkoitusta, tahi ei muutoin tahtonut vieläkään armaistaan erota; astua jumppasi vain konemaisesta taloonsa päin.

„Hst — hiljaa, ja hillitse surusi“, sanoi isoäiti laskien hellästi kätensä Matin olalle. „He nukkuvat nyt sekä

kaksoiset että äiti“.

Matilta putosi pienet ruumiit pihan pehmoiselle nurmelle ja kysyväisesti katsoi hän vanhukseen.

„Niin“, jatkoi isoäiti, „se oli kova yö. Sikkestiina itki — itki koko illan — ja sanoi sinunkin sille tielle jäävän. Sitte ne kuitenkin tulivat, hänelle lohdutukseksi, molemmat lapset, tyttö ja poika. Kova oli se yö, mutta ihmeellisesti on Jumala meitä kaikkia auttanut“.

Masentuneena hiivi Matti hiljaisesti asuinrakennukseen. Varovasti raotti hän putin ovea ja sanatonna katseli, kuinka päivän säteet iloisesti leikkivät sikeästi nukkuvan Sikkestiinan vaaleoilla sasupäillä. Äidistä siirtyivät silmät kehtoon, jossa kaksoislapset rauhallisesti nauttivat ensi nuoruuden viatonta unta.

Silloin suli Matin sydämen jää. Tuskin ehti hän painaltaa ovea kiirii, ennenkuin valtava itku värisytti hänen vankkoja hartioitaan ja uupuneena täytyi hänen vaipua portaille. Viimein tyyntyi hän hieman ja vainajain kanssa puuhaileva isoäiti kuuli poikansa sanovan: „kova oh se yö, mutta todellakin on Jumala auttanut kaikkia meitä — ja erittäinkin minua. — Hän se yksin on elämän ja kuoleman Herra“.

„Niin on“, ajatteli isoäiti ja hymyili kyyneliensä välitse.

Juho Reijonen

Till vårens styfmorsblomma.

(Leino.)

——

Vårens blida dager tändes, Solen glödde mild och varm, Tills hon fram ur mullen lockat Styfmorsblomman, späd och arm.

Ej i rosens färg du strålar, Lilla glömda blomma där; Icke med resedans dofter Sommams helsning du oss bär.

Men enär i vårens gryning Öde än står rosors lund, Kan ju ock en styfmorsblomma Gläda ögat för en stund.

Öfvers. från finskan af Fågel Blå.

Till minne af Fredr. Wilh. Pipping.

——

En episod ur hans lif.

Då Finlands typografer nu fira minnet af boktryckerikonstens införande i vårt land för 250 år sedan, blott två år efter det finska universitetets eller Åbo akademis stiftelse, hvilken stora tilldragelse i vår kulturhistoria också för två år sedan firades med en minnesfest i den gamla universitetsstaden vid Auras stränder, vaggan för den litterära bildningen och verksamheten i landet, hvilket minne gifvit upphof åt en ovanhg litterär och vetenskaplig produktivitet inom lärarekorpsen vid alla fakulteter i den nuvarande universitetsstaden, och då typograferna i Helsingfors äfven velat genom en litterär produkt, ett minnesblad, bevara detta två och ett haft sekel gamla minne af den typografiska konstens utöfvande i vårt bortgömda finska fosterland, har jag ansett att åtminstone några ord borde i detta blad egnas åt en man, som, en den värdigaste representant af den litterära bildningen i såväl den gamla som den nya universitetsstaden, med lågande kärlek och outtrötthg flit under sin långa lifstid

omfattade alla alster af den finska typografiska konsten, sär-skildt de på landets eget tungomål, åt, med ett ord, den för tjugufyra år sedan, ett godt stycke in på det senaste halfseklet, bortgångne lärdomsveteranen Fredrik Wilhelm Pipping.

Icke är det dock min afsigt att ens tillstymmelsevis försöka lemna en bild af den i vårt universitets och vår litteraturs annaler så minnesvärde professorn och bibliothekarien, af denne för mitt minne ännu så lefvande vördnadsvärde man, som dåvarande universitets rektor på sin femtiondefjerde födelsedag d. 14 December 1837 undertecknade mitt student-bref, och med hvilken jag under min långa aderton-åriga tjenstgöring vid universitetets bibliothek, och särskildt under de fem år 1849—1854 jag tillika skötte bibliothekarie-befattningen vid Finska litteratursällskapet, hvars samling af på finska språket tryckta skrifter också låg honom nära om hjertat, stod i både mundthg och skriftlig beröring; det kan icke gerna komma i fråga i en sådan publikation, som detta minnesblad, utan vill jag blott hänvisa dera, hvilka

tilläfventyrs önska få en något så när helgjuten bild af Fredr. Wilh. Pippings akademiska och litterära verksamhet, till det visserligen svårt åtkomliga »Minnestal", som hölls öfver honom såsom hedersledamot och en af stiftarene af finska Vetenskaps-societeten på dess årliga högtidsdag den 29 April 1868, blott några månader efter hans död, af dåv. professorn Wilh. Lagus, hvilket minnestal innehåller så många, på mångsidig forskning stödda uppgifter om denne nära nog i hvarje land sällsynte vetenskapsman, en heder för vårt land. Sällsynt dock mest genom sin från barndorasåldern i Åbo, der hans föräldrars gård stod nära intill boktryckaren och bokhandlaren J. C. Frenckells, ej långt ifrån Domkyrkan och Universitetet (enligt W. Lagus), ärfda osläckliga kärlek till boktryckarekonsten och dess idkare i Finland, närd genom hans studier och insigter i Tysklands, Sveriges och andra länders litteraturhistoria och bokväsende. Jag vill här endast nödvändigtvis framhålla och nämna de af hans tryckta arbeten, hvilka främst, om icke på ett lysande, dock värmande sätt vittna om hans käraste, om ock af så många andra akademiska och medborgerliga uppdrag ofta och länge af-brutna, sysselsättning i lifvet. De äro: hans som professor och bibliothekarie i Åbo utgifna afhandling eller s. k. disputation „De Bibliothecariis Academiie Aboensis", i 20 partiklar 1813—1827, 190 pagg. 4:o, afbruten genom Åbo brand sistnämnda år; hans hår i Helsingfors, som professor emeritus i vetenskaps-societetens „Akter“ och „Bidrag“ publicerade afhand-lingar: „Historiska underrättelser om Boktryckeriet i Finland*1, som utkom i sju stycken under tjugufyra år 1840—1864, inalles 458 pagg. 4:o, af hvilka det första, som meddelades vet. societeten vid universitetets 200 åriga jubelfest, jemte de fem följande behandla Åbo akademis sex första boktryckare till och med 1750, med sidobhckar på det andra boktryckeriet i Åbo, det s. k. Gezehuska från 1668 till 1713, och det sjunde digraste stycket omfattar Jac. Merc-kels boktryckeri från 1750, som 1761 öfvergick till hans faktor och bolagsman Joh. Christ. Frenckell,herama från Sachsen, och till hans son med samma namn, död 1818, hvarmed den vidlyftiga och för Finlands fattiga litteratur och dess boktryckare i for-dna dagar så upplysande afhandlingen slutar; vidare den under tiden 1859 meddelade kortare avhandlingen ,,Bidrag till en historie om Gymnasii boktryckeriet i Wiborg11, det tredje i ordningen i Finland, 48 pagg. 8:o, samt hans 1858—1862 meddelade »Historiska bidrag till Finlands Calendariografi“, tre stycken, inalles 294 pagg. in 8:o, och slutligen hans i sena ålderdomen vid 88 års ålder författade, nästan rörande historiska afhandling „Om hjelten i sorgespelet Daniel Hjort“, också en litteratör i sitt slag, meddelad 1866, nägot år före Pippings död d. 28 Januari 1868.

Nu vill jag först efter föregående inledning komma till mitt egentliga ämne, som är att omtala en kanske redan af de flesta samtida bortglömd tilldragelse i Pippings lif för mera ån tjuguåtta år sedan neml. d. 14 December 1803, då tillfälligtvis den första landtdagen i Helsingfors var samlad, som blef en hedersdag för den åldrige hedersmannen och kastade ett vackert sken på hans lefnadsafton, säkerligen skänkande honom tillfredsställelsen af on ej förgäfves använd lång arbetsdag. Då jag var en af de mest intresserade deltagarne i den festliga hyllningen denna dag till F. W. Pippings ära, så anmodades jag af Helsingfors Dagblads redaktion att meddela en notis derom i sagde tidning, hvilket jag ock gjorde i följande dagens nummer, och var den så lydande:

„En i vårt land sällsynt festlighet ägde i går f. m. rum i donna stad, en hyllningsgärd åt en hög och vördnadsvärd ålderdom af många yngre genorationor. Herr statsrådet ocli riddaren, f. d. professoren och bibliothe-karien

Fredrik Willidin Pipping fyllde nomligen denna dag sitt. äUaliottde år.

Redan för en tid sedan hade inom tjenstemanna-personalen vid härvarande universitatsbibliothek, som intill sednaste tid stått i en nästan daglig beröring med den gamle, outtröttligo vetenskapsmannen, den tanke uppstått, att icke låta denna födelsedag gå lika oför-märkt förbi, som sä mången annan. Och i sanning icke ofta erbjuder sig ett sådant tillfälle, som detta, att offentligen betyga sin djupa aktning för en lika så värdig representant af en längesedan förgången tid som af samtiden, hvars medborgerliga och litterära verksamhet omfattar mera än ett halft sekel. Tanken att fira denna

dag medelst någon lämplig hedorsbevisning åt den åldrige vise ifrån Aur as strand och tid vidgade sig småningom i allt vidare kretsar, tillochmed utöfver de akademiska. Sålunda förenade sig i går icke allenast alla här i Bta-den antingen stadigt eller tillfälligtvis vistande såväl f. d. som nuvarande tjenstemftn vid univorsitetsbibliothe-ket, till ett antal af några och tjugo personer, utan ock alla såväl vid universitetet anställde som andra filosofie-magistrar af 1832 och 1836 års promotioner, vid hvilka begge Btatsrådet Pipping fungerade som promotor, likaså ett antal af några och tjugo, hvaribland en mängd landt-dagsmän af isynnerhet prestast&ndet, samt dessutom flera äldre och yngre akademiska lärare m. m., till att underteckna en lyckönskningsadress på latin'), författad af prof. Edvard af Brunér, deri förnämligast framhöllos den åttioåriges stora förtjenster om finska universitetet, dels som lärare och trognaste vårdare af dess bibliotliek i mera än trettio år, dels som dess mångårige utmärkte nitiske styresman, samt slutligen hans intill denna dag oafbrutna lärda forskningar. Kl. 10 f. m. aftågade de församlade till statsrådet Pippings boning, der professor

F. L. Schauman i varma ordalag tolkade alla närvarandes känslor af sann högaktning för statsrådet, samt innerliga lyckönskan, hvarefter svenska verser”), författade af prof. Z. Topelius, afsjöngos af en dubbelqvartett sångare af studentkorpsen. Djupt rörd framförde herr statsrådet i några enkla ord sin tacksamhet för denna vänskapliga hyllningsgärd. Slutligen framträdde landtdags-mannen Antti Puhakka, derom anmodad, och uppläste en af honom författad finsk runopoem ***), tolkande den skuld,

i hvilken äfven den genuint finska litteraturen står till statsrådet Pipping, för all den omsorg han egnat alla dess bibliografiska skatter, så stora, som små. — En timme sednare kl. 11 uppvaktades statsrådet Pipping, såsom f. d. chef för ecklesiastikexpeditionen i kejs. senaten för Finland i fjorton års tid, af de fleste ledamöter af presteståndet vid landtdagen, anförde af sin talman erkebiskop Bergenheim.

Till ofvanstående må ännu ett par tillägg göras, måhända af intresse för mången. Underteck-narene af den latinska adressen voro inalles femtioen, bland dem voro 22 antingen f. d. eller ännu anstälde

•) Tryckt hos J. 0. Frenckell & Son, i patent folio.

") Tryckta på Finska Litteratur-Sällskapets tryckeri, 4:o, och i typografiskt afaoondo kanske det utmärktaste i den vägen, som derint.ill lemn.it, pressen i värt land. — De sä vackra verserna pä melodin: „Ren uppä tidens mörka vägor“ förbjuder oss utrymmet att här meddela.

”*) Tryckt hos J. Simelii arfvingar, 8:o.tjenstemän vid bibliotheket, med Gabr. Rein i spetsen, de öfriga F. J. Rabbe, F. L. Schauman, E. af Brunér, F. Hertzberg, G. M. Waanerberg, T. T. Renvall, G. E. Ingehus, S. G. Elmgren, F. Berndtson, Z. J. Cleve, J. J. W. Lagus, O. Hjelt, Z. Topelius, B. O. Schauman, G. Frosterus, Aug. Schauman, K. Collan, R. A. Renvall, E. O. Edlund, O. A. Toppe-lius och A. W. Bolin, af hvilka tre blifvit biblio-thekarier, två bortryckta af döden; bland de år 1832 och 1836 promoverade magistrame till ett antal af 21, funnos professorerne E. J. Bonsdorff, J. Ph. Palmén, Fr. Cygnaeus och nyss utnämnde senatorn J. W. Snellman från 1832, samt A. Moberg och F. von Willebrand från 1836; bland öfriga akademiska lårare voro de två senast utnämnde professoreille Aug. Ahlqvist och G.Z. Forsman (numera senator Yrjö Koskinen), M. Akiander, J. Krohn och A. W. Ingman, alla kände finsko litteratörer, samt dessutom ännu d:r W. S. Schildt och bonden Antti Puhakka, samt boktryckaren F. W. Frenckell, hvilka särskildt förtjena att nämnas. Samtliga undertecknare voro om aftonen inbjudna och samlade hos jubilaren „mannen af gammal tro och heder“ (vir anlvjuce ftdei et pro-bitatis), såsom det står i adressen. Alla de tre ofvannämnda på tre olika tryckerier i staden tryckta

hedersskrifterna öfverlemnades åt honom, samt ännu en hos J. C. Frenckell & Son med gammaldags frakturstil och ortografi tryckt finsk runo (författad af Y. K.), seende sålunda ut:

r

*

UKUIIXOISSX, HUOUAI.AISBK KIBJAI.MtWUDBn SKURAN KDUAI'AIKn88A, 1892.

„@ortiaftoppinufle, SBapafuguifell jatofl Jpemttc, SlWtioncumo» Fredrik Wilhelm PIpplngiKc.

Qitinga cnfiit ©oomcn fieli ^vänbitt tcrfjbin ninljbollifcy SEutgifecman ©oomcn midi,

Oleman luijfaubcit artifex;

©cit fiuvct opitta#,

§)nnä aiiuaiigin aljfcvaft STutfit quiit touda ia tuvitafi,

^oc ei (uotuu caitoamaft.

2l0cfiviat ja SEcftamcntit,

Slfctojct ja patentit,

Slrcfiwiifut ia SKraanafat, pienet Icljbct ja fmivct pafat,

SDiauualct ja ©rabualet,

Gaic! cocoittut okt;

SDZitfä pvänbättjt ©torfjotniiö,

9JJitfä £uru« ja ^ctfiiiflie, yjiitfft luiatta patjatta,

Sai tiellEB lidella tavalla.

9iäin olet tcdjntyt aarreaitan ä)2irtjaniMimppuja tcitjuiiänS,

3o«fa liicibäii lictcm taita Siädjbä mutoafet päiwätie.

ffijtoö, fimnin Tutuitiiiigiu 9Bortioncutuo0 ^3^3fiR®3it!"

B. O. S.